

129**ROZPORZĄDZENIE MINISTRA EDUKACJI NARODOWEJ**

z dnia 15 lutego 1999 r.

w sprawie podstawy programowej kształcenia ogólnego.

Na podstawie art. 22 ust. 2 pkt 2 ustawy z dnia 7 września 1991 r. o systemie oświaty (Dz. U. z 1996 r. Nr 67, poz. 329 i Nr 106, poz. 496, z 1997 r. Nr 28, poz. 153 i Nr 141, poz. 943 oraz z 1998 r. Nr 117, poz. 759 i Nr 162, poz. 1126) zarządza się, co następuje:

§ 1. 1. Ustala się podstawę programową kształcenia ogólnego dla:

- 1) sześcioletnich szkół podstawowych i gimnazjów, stanowiącą załącznik nr 1 do rozporządzenia,
- 2) szkół ponadpodstawowych, stanowiącą załącznik nr 2 do rozporządzenia.

2. Podstawa programowa, o której mowa w ust. 1 pkt 2, dotyczy szkół ponadpodstawowych funkcjonujących dotychczas w systemie szkolnym.

§ 2. W roku szkolnym 1999/2000 w klasach ósmych dotychczasowych szkół podstawowych kształcenie odbywa się na podstawie dotychczasowych programów nauczania.

§ 3. Przepisy rozporządzenia nie dotyczą kształcenia dzieci i młodzieży z upośledzeniem umysłowym w stopniu umiarkowanym, znacznym i głębokim.

§ 4. Rozporządzenie wchodzi w życie z dniem 1 września 1999 r.

Minister Edukacji Narodowej: *M. Handke*

Załączniki do rozporządzenia Ministra Edukacji Narodowej
z dnia 15 lutego 1999 r. (poz. 129)

Załącznik nr 1

PODSTAWA PROGRAMOWA KSZTAŁCENIA OGÓLNEGO DLA SZESZCIOLETNICH SZKÓŁ PODSTAWOWYCH I GIMNAZJÓW

Nauczyciele powinni dążyć do wszechstronnego rozwoju ucznia jako nadrzędnego celu pracy edukacyjnej. Edukacja szkolna polega na harmonijnej realizacji przez nauczycieli zadań w zakresie nauczania, kształcenia umiejętności i wychowania. Zadania te tworzą wzajemnie uzupełniające się i równoważne wymiary pracy każdego nauczyciela.

Szkoła w zakresie nauczania, co stanowi jej zadanie specyficzne, zapewnia uczniom w szczególności:

1. Naukę poprawnego i swobodnego wypowiedzania się, pisania i czytania ze zrozumieniem;
2. Poznawanie wymaganych pojęć i zdobywanie rzetelnej wiedzy na poziomie umożliwiającym co najmniej kontynuację nauki na następnym etapie kształcenia;
3. Dochodzenie do rozumienia, a nie tylko do pamięciowego opanowania przekazywanych treści;
4. Rozwijanie zdolności dostrzegania różnego rodzaju związków i zależności (przyczynowo-skutkowych, funkcjonalnych, czasowych i przestrzennych itp.);
5. Rozwijanie zdolności myślenia analitycznego i syntetycznego;
6. Traktowanie wiadomości przedmiotowych, stanowiących wartość poznawczą samą w sobie, w sposób integralny, prowadzący do lepszego rozumienia świata, ludzi i siebie;
7. Poznawanie zasad rozwoju osobowego i życia społecznego;
8. Poznawanie dziedzictwa kultury narodowej postrzeganej w perspektywie kultury europejskiej.

W szkole uczniowie powinni kształcić swoje umiejętności wykorzystywania zdobywanej wiedzy, aby w ten sposób lepiej przygotować się do pracy w warunkach współczesnego świata. Nauczyciele stwarzają uczniom warunki do nabywania następujących umiejętności:

1. Planowania, organizowania i oceniania własnej nauki, przyjmowania za nią coraz większej odpowiedzialności;
2. Skutecznego porozumiewania się w różnych sytuacjach, prezentacji własnego punktu widzenia i uwzględniania poglądów innych ludzi, poprawnego posługiwania się językiem ojczystym, przygotowania do publicznych wystąpień;
3. Efektywnego współdziałania w zespole i pracy w grupie, budowania więzi międzyludzkich, podej-

mowania indywidualnych i grupowych decyzji, skutecznego działania na gruncie zachowania obowiązujących norm;

4. Rozwiązywania problemów w twórczy sposób;
5. Poszukiwania, porządkowania i wykorzystywania informacji z różnych źródeł oraz efektywnego posługiwania się technologią informacyjną;
6. Odnoszenia do praktyki zdobytej wiedzy oraz tworzenia potrzebnych doświadczeń i nawyków;
7. Rozwijania sprawności umysłowych oraz osobistych zainteresowań;
8. Przystawiania sobie metod i technik negocjacyjnego rozwiązywania konfliktów i problemów społecznych.

Nauczyciele w swojej pracy wychowawczej, wspierając w tym zakresie obowiązki rodziców, powinni zmierzać do tego, aby uczniowie w szczególności:

1. Znajdowali w szkole środowisko wszechstronnego rozwoju osobowego (w wymiarze intelektualnym, psychicznym, społecznym, zdrowotnym, estetycznym, moralnym, duchowym);
2. Rozwijali w sobie dociekliwość poznawczą, ukierunkowaną na poszukiwanie prawdy, dobra i piękna w świecie;
3. Mieli świadomość życiowej użyteczności zarówno poszczególnych przedmiotów szkolnych, jak i całej edukacji na danym etapie;
4. Stawali się coraz bardziej samodzielni w dążeniu do dobra w jego wymiarze indywidualnym i społecznym, godząc umiejętnie dążenie do dobra własnego z dobrem innych, odpowiedzialność za siebie z odpowiedzialnością za innych, wolność własną z wolnością innych;
5. Poszukiwali, odkrywali i dążyli na drodze rzetelnej pracy do osiągnięcia wielkich celów życiowych i wartości ważnych dla odnalezienia własnego miejsca w świecie;
6. Uczyli się szacunku dla dobra wspólnego jako podstawy życia społecznego oraz przygotowywali się do życia w rodzinie, w społeczności lokalnej i w państwie w duchu przekazu dziedzictwa kulturowego i kształtowania postaw patriotycznych;
7. Przygotowywali się do rozpoznawania wartości moralnych, dokonywania wyborów i hierarchizacji wartości oraz mieli możliwość doskonalenia się;

8. Kształtowali w sobie postawę dialogu, umiejętność słuchania innych i rozumienia ich poglądów; umieli współdziałać i współtworzyć w szkole wspólnotę nauczycieli i uczniów.

Nauczyciele, mając na uwadze osobowy rozwój ucznia, powinni współdziałać na rzecz tworzenia w świadomości uczniów zintegrowanego systemu wiedzy, umiejętności i postaw. Ma to szczególne zastosowanie w nauczaniu początkowym.

Integracji wiedzy nauczanej w szkole na różnych etapach kształcenia służy wprowadzenie:

1. Kształcenia zintegrowanego w klasach I—III szkoły podstawowej;
2. Bloków przedmiotowych;
3. Ścieżek edukacyjnych.

Działalność edukacyjna szkoły powinna być określona przez:

1. Szkolny zestaw programów nauczania, który — uwzględniając wymiar wychowawczy — obejmuje całą działalność szkoły z punktu widzenia dydaktycznego;
2. Program wychowawczy szkoły, który opisuje w sposób całościowy wszystkie treści i działania o charakterze wychowawczym i jest realizowany przez wszystkich nauczycieli.

Szkolny zestaw programów nauczania oraz program wychowawczy szkoły powinny tworzyć spójną całość. Ich przygotowanie i realizacja są zadaniem zarówno całej szkoły, jak i każdego nauczyciela.

Obok zadań wychowawczych nauczyciele powinni wykonywać również działania opiekuńcze i profilaktyczne, odpowiednio do istniejących potrzeb.

Konieczne jest podejmowanie przez nauczycieli działań mających na celu wyrównywanie szans edukacyjnych uczniów.

Edukacja szkolna przebiega w następujących etapach dostosowanych do okresów rozwojowych dziecka:

- 1) etap I — klasy I—III szkoły podstawowej,
- 2) etap II — klasy IV—VI szkoły podstawowej,
- 3) etap III — gimnazjum.

Ilekrót w załączniku jest mowa o:

- a) zajęciach edukacyjnych — należy przez to rozumieć zajęcia o charakterze dydaktyczno-wychowawczym, w toku których odbywa się nauczanie przedmiotów (bloków przedmiotowych), kształcenie zintegrowane lub realizacja ścieżek edukacyjnych,
- b) ścieżce edukacyjnej — należy przez to rozumieć zestaw treści i umiejętności o istotnym znaczeniu wychowawczym, których realizacja może odbywać się w ramach nauczania różnych przedmiotów (bloków przedmiotowych) lub w postaci odrębnych zajęć,
- c) etapie edukacyjnym — należy przez to rozumieć odpowiedni okres kształcenia o wyróżnionych celach, stanowiący całość dydaktyczną,
- d) kształceniu zintegrowanym — należy przez to rozumieć system nauczania w klasach I—III sześciolletniej szkoły podstawowej,
- e) bloku przedmiotowym — należy przez to rozumieć zintegrowane nauczanie treści i umiejętności z różnych dziedzin wiedzy, realizowanych w toku jednolitych zajęć edukacyjnych.

SZEŚCIOLETNIA SZKOŁA PODSTAWOWA

I i II etap edukacyjny

Nauczyciele w szkole podstawowej dostosowują sposób przekazywania odpowiedniej wiedzy, kształtowania umiejętności i postaw uczniów do naturalnej w tym wieku aktywności dzieci; umożliwiają im poznawanie świata w jego jedności i złożoności; wspomagają ich samodzielność uczenia się; inspirują ich do wyrażania własnych myśli i przeżyć; rozbudzają ich ciekawość poznawczą oraz motywację do dalszej edukacji.

Edukacja w szkole podstawowej, wspomagając rozwój dziecka jako osoby i wprowadzając je w życie społeczne, powinna przede wszystkim:

1. Prowadzić dziecko do nabywania i rozwijania umiejętności wypowiedzania się, czytania i pisania, wykonywania elementarnych działań arytmetycznych, posługiwania się prostymi narzędziami i kształtowania nawyków społecznego współżycia;

2. Rozwijać poznawcze możliwości uczniów, tak aby mogli oni przechodzić od dziecięcego do bardziej dojrzałego i uporządkowanego rozumienia świata;
3. Rozwijać i przekształcać spontaniczną motywację poznawczą w motywację świadomą, przygotowywać do podejmowania zadań wymagających systematycznego i dłuższego wysiłku intelektualnego i fizycznego;
4. Rozbudzać i rozwijać wrażliwość estetyczną i moralną dziecka oraz jego indywidualne zdolności twórcze;
5. Umacniać wiarę dziecka we własne siły i w zdolność osiągania wartościowych i trudnych celów;
6. Rozwijać zdolność odróżniania świata rzeczywistego od wyobrażonego oraz postaci historycznych od fantastycznych;

7. Kształtować potrzeby i umiejętności dbania o własne ciało, zdrowie i sprawność fizyczną; wyrabiać czujność wobec zagrożeń dla zdrowia fizycznego, psychicznego i duchowego;
8. Rozwijać umiejętności dziecka poznawania siebie oraz otoczenia rodzinnego, społecznego, kulturowego, technicznego i przyrodniczego dostępnego jego doświadczeniu;
9. Wzmacniać poczucie tożsamości kulturowej, historycznej, etnicznej i narodowej;
10. Stwarzać warunki do rozwoju wyobraźni i ekspresji werbalnej, plastycznej, muzycznej i ruchowej;
11. Zapewniać warunki do harmonijnego rozwoju fizycznego i psychicznego oraz zachowań prozdrowotnych;
12. Zapewniać opiekę i wspomagać rozwój dziecka w przyjaznym, bezpiecznym i zdrowym środowisku w poczuciu więzi z rodziną;
13. Uwzględniać indywidualne potrzeby dziecka i troszczyć się o zapewnienie mu równych szans;
14. Stwarzać warunki do rozwijania samodzielności, obowiązkowości, podejmowania odpowiedzialności za siebie i najbliższe otoczenie;
15. Stwarzać warunki do indywidualnego i grupowego działania na rzecz innych dzieci.

W szkole podstawowej szczególnie ważne jest stwarzanie przyjaznej atmosfery i pomaganie dziecku w dobrym funkcjonowaniu w społeczności szkolnej.

I ETAP EDUKACYJNY Klasy I—III KSZTAŁCENIE ZINTEGROWANE

Kształcenie na tym etapie jest łagodnym przejściem od wychowania przedszkolnego do edukacji prowadzonej w systemie szkolnym. Ma ono charakter zintegrowany.

Zajęcia edukacyjne prowadzi nauczyciel (nauczyciele) według ustalonego przez siebie planu, dostosowując czas zajęć i przerw do aktywności uczniów.

Nauczyciel (nauczyciele) powinien układać zajęcia w taki sposób, aby zachować ciągłość nauczania i doskonalenia podstawowych umiejętności.

Wskazane jest takie organizowanie procesu dydaktyczno-wychowawczego, aby w każdym dniu wystąpiły zajęcia ruchowe, których łączny tygodniowy czas powinien wynosić co najmniej 3 godziny.

Cele edukacyjne

Wspomaganie wszechstronnego i harmonijnego rozwoju ucznia, w tym szczególnie:

1. Umiejętności służących zdobywaniu wiedzy (czytania, pisania i rachowania);
2. Umiejętności nawiązywania i utrzymywania poprawnych kontaktów z innymi dziećmi, dorosłymi, z osobami niepełnosprawnymi, przedstawicielami innej narodowości i rasy itp;
3. Poczucia przynależności do społeczności szkolnej, środowiska lokalnego, regionu i kraju;
4. Umiejętności działania w różnych sytuacjach szkolnych i pozaszkolnych;
5. Rozbudzania potrzeby kontaktu z przyrodą.

Zadania szkoły

1. Uświadamianie uczniom, że wspólnoty, takie jak: rodzina, środowisko lokalne i ojczyzna stanowią

wielką wartość w życiu każdego człowieka, i że każdy ma wobec tych wspólnot obowiązki;

2. Uczenie zwyczajów, obyczajów i właściwych zachowań w środowisku rodzinnym, wobec kolegów szkolnych i nauczycieli;
3. Uczenie właściwych zachowań w stosunku do zwierząt i otaczającej przyrody;
4. Rozpoznanie poziomu sprawności warunkującego opanowanie przez uczniów podstawowych umiejętności: czytania, pisania i rachowania; odpowiednio do tego prowadzenie ćwiczeń usprawniających;
5. Kształtowanie właściwych nawyków higienicznych;
6. Zapoznanie dzieci z polską i światową klasyczną literaturą dziecięcą.

Treści

Program edukacji na tym etapie powinien obejmować następujące treści i działania edukacyjne:

- 1) dom rodzinny — dziecko jako członek rodziny,
- 2) szkoła — dziecko jako uczeń, kolega, przyjaciel,
- 3) miejscowość, życie jej mieszkańców,
- 4) przyroda w otoczeniu dziecka,
- 5) ojczyzna, jej symbole i święta narodowe; baśnie i legendy narodowe,
- 6) obrazy z przeszłości (własnej rodziny, szkoły, miejscowości),
- 7) zabawy, zajęcia, przygody dzieci,
- 8) obrazy z życia dzieci w innych krajach,

- 9) wybrane wytwory kultury, sztuki, techniki,
- 10) rozmowy,
- 11) swobodne i spontaniczne wypowiedzi uczniów,
- 12) opowiadanie i opisywanie,
- 13) recytowanie wierszy i prozy,
- 14) zabawy i gry dramowe, teatralne,
- 15) uważne słuchanie wypowiedzi innych,
- 16) odbiór programów radiowych i telewizyjnych,
- 17) słuchanie baśni, opowiadań i legend, w tym z własnego regionu, jako inspiracji do słownego i pozasłownego wyrażania treści i przeżyć,
- 18) czytanie głośne sylab, wyrazów, zdań i tekstów,
- 19) czytanie ciche ze zrozumieniem,
- 20) sięganie do różnych źródeł informacji i technologii informacji, w tym korzystanie z czytelnicy i biblioteki szkolnej,
- 21) pisanie liter, łączenie liter w sylaby, pisanie wyrazów, zdań,
- 22) przepisywanie wyrazów, zdań, tekstów, powiązane z uzupełnianiem i przekształcaniem,
- 23) pisanie swobodnych tekstów, życzeń, zaproszeń, listów, opowiadań i opisów,
- 24) pisanie z wykorzystaniem elementarnych zasad pisowni,
- 25) stosunki przestrzenne, porządkowanie, klasyfikowanie,
- 26) liczenie, przeliczanie przedmiotów, niezależność liczby przedmiotów od sposobów ich przeliczania, porównywanie liczebności zbiorów),
- 27) liczby i ich zapis, stopniowe rozszerzanie zakresu liczbowego do 10 000, zapis dziesiętny,
- 28) działania arytmetyczne (dodawanie, odejmowanie, algorytmy dodawania i odejmowania pisemnego, mnożenie, algorytm mnożenia pisemnego przez liczby jednocyfrowe, dzielenie), kolejność wykonywania działań,
- 29) mierzenie, ważenie, obliczenia pieniężne, kalendarz,
- 30) matematyzowanie sytuacji konkretnych, rozwiązywanie zadań tekstowych jedno działaniowych i łatwych zadań złożonych,
- 31) figury geometryczne, w tym trójkąt, kwadrat, prostokąt, koło,
- 32) obserwowanie zjawisk i procesów przyrodniczych dostępnych doświadczeniu dziecka i mówienie o nich,
- 33) formy ochrony środowiska przyrodniczego w najbliższej okolicy,
- 34) poznanie własnego ciała,
- 35) dbałość o zdrowie, higiena własna i otoczenia,
- 36) podobieństwa i różnice między ludźmi, zrozumienie a tolerancja,
- 37) żywność i żywienie,
- 38) bezpieczeństwo, w tym poruszanie się po drogach publicznych, rozpoznawanie sygnałów alarmowych o niebezpieczeństwie,
- 39) poznawanie pracy w wybranych zawodach,
- 40) urządzenia techniczne powszechnego użytku (bezpieczne użytkowanie),
- 41) wykorzystanie materiałów (papier, drewno, tkanina, metal, tworzywa sztuczne, materiały przyrodnicze) w działalności manualnej,
- 42) organizacja pracy (planowanie, organizacja stanowiska, racjonalne wykorzystanie materiału i czasu),
- 43) działalność plastyczna uczniów w różnych materiałach, technikach i formach, z wykorzystaniem tradycji regionalnych,
- 44) różnorodność dziedzictwa i poszukiwań w sferze kultury,
- 45) wielość środków komunikacji (język przestrzeni, koloru, ciała itp.) oraz środków wyrazu plastycznego,
- 46) ekspresja i autoekspresja,
- 47) rozumienie, akceptacja i tolerancja dla innych wypowiedzi artystycznych,
- 48) kształtowanie otoczenia i form użytkowych,
- 49) krajobraz kulturowy,
- 50) brzmienie głosów, instrumentów muzycznych, dźwięk, rytm, tempo,
- 51) śpiew, gra na instrumentach, ruch z muzyką,
- 52) percepcja elementów akustyki środowiska człowieka, muzyki i utworów muzycznych,
- 53) gry i zabawy ruchowe, ćwiczenia terenowe, wędrówki piesze,
- 54) umiejętności ruchowe oraz ćwiczenia fizyczne korygujące postawę ciała,
- 55) przestrzeganie reguł w grach i zabawach ruchowych.

W szkołach, które organizują naukę języka mniejszości narodowej lub grupy etnicznej, język ten jest nauczany w ramach nauczania zintegrowanego. Treści do edukacji w klasach I—III powinny być czerpane z podobnych kręgów tematycznych, jakie zostały określone powyżej, z uwzględnieniem kultury danej mniejszości narodowej lub grupy etnicznej.

II ETAP EDUKACYJNY Klasy IV—VI

Począwszy od II etapu edukacyjnego wprowadza się, obok przedmiotów i bloków przedmiotowych, ścieżki edukacyjne o charakterze wychowawczo-dydaktycznym:

1. Edukacja prozdrowotna;
2. Edukacja ekologiczna;
3. Edukacja czytelnicza i medialna;
4. Wychowanie do życia w społeczeństwie:
 - a) wychowanie do życia w rodzinie,
 - b) wychowanie regionalne — dziedzictwo kulturowe w regionie,
 - c) wychowanie patriotyczne i obywatelskie.

Dyrektor szkoły odpowiedzialny jest za uwzględnienie problematyki ścieżek edukacyjnych w szkolnym zestawie programów nauczania. Za realizację ścieżek edukacyjnych odpowiedzialni są nauczyciele wszystkich przedmiotów, którzy do własnego programu włączają odpowiednio treści danej ścieżki.

Częściowej realizacji tych treści można dokonać w czasie odrębnych, modułowych, kilkugodzinnych zajęć, stanowiących dla uczniów ważny punkt odniesienia. Dotyczy to zwłaszcza ścieżki edukacyjnej „Wychowanie do życia w społeczeństwie”.

PRZEDMIOTY

JĘZYK POLSKI

Człowiek zdobywa wiedzę przede wszystkim poprzez język. Nauczanie języka ojczystego tworzy fundament ogólnego rozwoju ucznia, jest pomocą w kształtowaniu osoby wychowanka, stanowi główny punkt odniesienia całej edukacji szkolnej — wychowania i kształcenia. Za rozwój języka w mowie i piśmie (w tym za zasób pojęć, ortografię i estetykę zapisu) odpowiedzialni są wszyscy nauczyciele niezależnie od reprezentowanej specjalności.

Cele edukacyjne

Wspomaganie umiejętności porozumiewania się uczniów i wprowadzanie ich w świat kultury, zwłaszcza przez:

1. Kształcenie sprawności mówienia, słuchania, czytania i pisania w zróżnicowanych sytuacjach komunikacyjnych prywatnych i publicznych, a zwłaszcza ważnych dla życia w państwie demokratycznym i obywatelskim; rozwijanie zainteresowania uczniów językiem jako składnikiem dziedzictwa kulturowego;
2. Ujawnianie zainteresowań, możliwości i potrzeb oraz językowych i czytelniczych umiejętności

uczniów po to, aby wyznaczać stosowne dla nich cele, dobierać treści i materiały, projektować odpowiednie działania gwarantujące skuteczność edukacji;

3. Rozbudzanie motywacji czytania i rozwijanie umiejętności odbioru dzieł literackich i innych tekstów kultury — także audiowizualnych — a przez nie przybliżanie rozumienia człowieka i świata; wprowadzanie w tradycję kultury narodowej i europejskiej;
4. Uczenie istnienia w kulturze, przede wszystkim w jej wymiarze symbolicznym i aksjologicznym, tak by stała się wewnętrzną i osobistą własnością dziecka.

Zadania szkoły

1. Wychowanie językowe i rozbudzanie wrażliwości estetycznej.
2. Motywowanie do poznawania literatury oraz różnorodnych tekstów kultury (w tym regionalnej) wzbogacających wiedzę ucznia o człowieku, życiu i świecie z perspektywy współczesności i z odniesieniem do przeszłości.
3. Doskonalenie kompetencji komunikacyjnej, tzn. umiejętności mówienia, słuchania, czytania, pisanie, odbioru różnorodnych tekstów kultury.
4. Tworzenie sytuacji, w których uczenie się języka następuje przez świadome i refleksyjne jego używanie (bez nawarstwiania teoretycznej, abstrakcyjnej wiedzy o systemie językowym).
5. Pobudzanie postaw kreatywnych ucznia w procesie zdobywania umiejętności i gromadzenia wiedzy.
6. Integrowanie różnych doświadczeń kulturowych.

Treści

Treści powinny być podporządkowane funkcji wspierającej wypowiedzanie się, bez konieczności posługiwania się definicjami.

1. Pojęcia nadawcy i odbiorcy, sposoby rozpoznawania intencji wypowiedzi (np. pytam, odpowiadam, informuję, proszę itp.).
2. Właściwości opowiadania, opisu, dialogu oraz prostych form użytkowych.
3. Wypowiedzenia oznajmujące, pytające i rozkazujące, w tym zdania i równoważniki zdań.
4. Związki wyrazów w zdaniu, w tym rola podmiotu i orzeczenia.
5. Odmienne i nieodmienne części mowy oraz podstawowe kategorie fleksyjne.

6. Związki znaczeniowe między wyrazami.
7. Budowa słowotwórcza wyrazów.
8. Rodzaje głosek.
9. Akcent wyrazowy, intonacja.
10. Pojęcia: fikcja literacka, świat przedstawiony, nadawca, odbiorca, podmiot mówiący, narracja, przenośnia, rytm.
11. Różnice między językiem potocznym a językiem literatury oraz językiem regionu.
12. Terminy: bohater, wątek, akcja, autor, narrator, epitet, porównanie, wyraz dźwiękonaśladowczy, rym, zwrotka, refren, baśń, opowiadanie, powieść, proza, poezja.
13. Terminy związane z przekazami ikonicznymi, radiem, telewizją, filmem, teatrem, prasą.

Osiągnięcia

1. Mówienie:

- a) do rzeczywistych i wyobrażonych słuchaczy, z przejrzystością intencji, z uwzględnieniem różnorodnych sytuacji, ról i kontaktów międzyludzkich (oficjalnych i nieoficjalnych),
- b) na temat otaczającej rzeczywistości, własnych zainteresowań, literatury, innych (niewerbalnych i mieszanych) tekstów kultury,
- c) na temat zaobserwowanych zjawisk językowych (przy użyciu elementarnej terminologii językoznawczej wprowadzanej zależnie od możliwości uczniów),
- d) z precyzją znaczeniową, ze świadomością emocjonalnego nacechowania wypowiedzi oraz próbami ich oceny (zwłaszcza etycznej),
- e) płynne, z poprawną i wyraźną artykulacją oraz dykcją, akcentowaniem, intonacją, pauzowaniem i tempem (w tym wygaszanie tekstów z pamięci).

2. Słuchanie:

- a) uważne i ze zrozumieniem,
- b) rozmaitych wypowiedzi, w różnych celach i sytuacjach,
- c) z rozróżnianiem mowy i tła akustycznego w przekazach audiowizualnych.

3. Czytanie:

- a) głośne i wyraziste, z uwzględnieniem zasad kultury żywego słowa,
- b) ciche ze zrozumieniem,
- c) różnych rodzajów tekstów z uwzględnieniem celu (takiego jak: informacja, przeżycie, perswazja itp.).

4. Pisanie:

- a) tekstów kierowanych do różnych adresatów i w różnorodnych celach,
- b) w związku z potrzebami codziennej komunikacji, ekspresji własnych doznań, z literaturą i tekstami kultury wysokiej oraz masowej,
- c) w różnych prostych formach,
- d) z troską o kompozycję (plan, tytuł, akapit), sprawność stylistyczną oraz poprawność gramatyczną, interpunkcyjną i ortograficzną, a także estetykę tekstu.

5. Odbiór tekstów kultury:

- a) z dążnością do odkrywania ich dosłownego, przenośnego i symbolicznego sensu,
- b) z uwzględnieniem obserwacji swoistości ich tworzywa,
- c) ze wskazywaniem na różne elementy świata przedstawionego,
- d) z odróżnianiem fikcji artystycznej od rzeczywistości,
- e) z próbami określania funkcji różnych elementów tekstu przy użyciu odpowiedniej terminologii (wprowadzanej zależnie od możliwości uczniów),
- f) z wykorzystaniem różnych kontekstów,
- g) z uwzględnieniem odrębności regionalnej i etnicznej.

Lektura

1. Utwory zaproponowane przez uczniów i nauczyciela (w całości po dwa duże teksty literackie w klasie IV, po trzy w klasach V i VI).
2. Baśnie, legendy, opowiadania i utwory poetyckie (w tym pochodzące z regionu).
3. Fragmenty polskiej i światowej klasyki dziecięcej i młodzieżowej przy systematycznym motywowaniu uczniów do samodzielnego poznawania całych tekstów.
4. Teksty reprezentatywne dla źródeł kultury europejskiej.
5. Utwory prozatorskie i poetyckie wprowadzające w polską tradycję i współczesność literacką — stosownie do możliwości i potrzeb uczniów.
6. Teksty reprezentatywne dla różnych rodzajów, gatunków i form artystycznego wyrazu, ze szczególnym uwzględnieniem utworów epickich, w tym odmian prozy fabularnej (m. in. powieści podróźniczo-przygodowej, obyczajowej, fantastycznej).
7. Teksty użytkowe, publicystyczne, popularnonaukowe, przedstawienia teatralne, filmy, słuchowiska radiowe, programy tv.

HISTORIA I SPOŁECZEŃSTWO

Cele edukacyjne

1. Budzenie zainteresowania przeszłością.
2. Rozwijanie poczucia przynależności do grupy rodzinnej, społeczności lokalnej, grupy etnicznej, narodu, państwa, społeczności europejskiej i światowej.
3. Świadoma postawa patriotyczna i obywatelska motywująca do odpowiedzialnego uczestnictwa w życiu społecznym i publicznym. Odrodzenie szacunku do własnego państwa.
4. Poznawanie wartości stanowiących istotny motyw działalności indywidualnej i publicznej w Polsce, w Europie i w świecie.

Zadania szkoły

1. Dostarczanie wiedzy na temat najważniejszych wydarzeń i najwybitniejszych postaci z dziejów Polski (w tym regionu) oraz Europy i świata.
2. Zapoznanie z symbolami narodowymi, religijnymi i państwowymi; wyjaśnienie ich znaczenia oraz kształtowanie szacunku wobec nich. Rozwijanie postawy patriotycznej.
3. Kształtowanie wyobraźni historycznej.
4. Zapoznanie z elementarnymi pojęciami historycznymi.
5. Rozbudzanie zainteresowań przeszłością własną, swojej rodziny i narodu oraz korzeniami i rozwojem rodzimej kultury.

Treści

1. Ja. Kim jestem — co lubię, co potrafię, co jest dla mnie ważne. Godność moja i innych.
2. Ja i inni. Moja postawa wobec innych. Koleżeństwo, przyjaźń, miłość. Prawa moje i prawa innych. Stosunek do środowiska przyrodniczego i kulturowego.
3. Ja i inni. Wolność osobista a przewidywanie konsekwencji własnych zachowań, odpowiedzialność i obowiązki. Wzorce osobowe — wybrane postacie historyczne i współczesne.
4. Wartości: prawda, dobro, piękno i sprawiedliwość w otaczającym świecie.
5. Mój dom, moja rodzina i sąsiedztwo. Elementy historii rodzinnej, regionalnej oraz życia codziennego w Polsce oraz w różnych krajach i epokach.
6. Społeczeństwo. Prawa i obowiązki obywatelskie. Postawy prospołeczne i aspołeczne. Przykłady różnych systemów społecznych w świecie współczesnym i w przeszłości.

7. Praca. Jej znaczenie w życiu indywidualnym i zbiorowym. Organizacja pracy i jej efekty w różnych epokach i współcześnie.
8. Zróżnicowanie regionalne Polski efektem warunków przyrodniczych i działalności człowieka, zasoby środowiska przyrodniczego, ich ochrona i wykorzystanie.
9. Zagospodarowanie terenu w miejscu zamieszkania ucznia, uwarunkowania życia ludzi danego obszaru od czynników przyrodniczych i pozaprzyrodniczych, krajobraz najbliższej okolicy.
10. Moja ojczyzna. Wydarzenia i osoby o zasadniczym znaczeniu dla losów narodu i państwa polskiego (chrzest Polski, Zjazd Gnieźnieński i koronacja Chrobrego, Władysław Łokietek i Kazimierz Wielki, bitwa pod Grunwaldem, Unia Polsko-Litewska, królowa Jadwiga i Jagiełło, Stefan Batory, potop szwedzki, Jan Sobieski, Konstytucja 3 Maja, rozbiory, formy walki o niepodległość Polski, I wojna światowa, odzyskanie niepodległości, wojna polsko-sowiecka, Józef Piłsudski i Roman Dmowski, II wojna światowa, okupacja i walka o niepodległość).
11. Najważniejsze elementy polskiego dziedzictwa kulturowego.
12. Moja ojczyzna Polska — położenie, obszar, granice, sąsiedzi, ludność, podział administracyjny.
13. Mój krąg cywilizacyjno-kulturowy. Wybrane zagadnienia z kręgu kultury antycznej oraz dziejów Europy. Śródziemnomorskie korzenie wybranych elementów kultury polskiej.
14. Polska w Europie — kierunki współpracy, procesy integracji z Unią Europejską.
15. Symbole i święta narodowe, religijne i państwowe; symbole wybranych państw i instytucji międzynarodowych.

Osiągnięcia

1. Integrowanie wiedzy historycznej uzyskanej z różnych źródeł.
2. Ujmowanie treści historycznych w związkach przyczynowo-skutkowych.
3. Ocenianie faktów i wydarzeń z przeszłości.
4. Tworzenie opowiadania opartego na treściach historycznych, z obrazowym ujmowaniem epizodów, postaci i scenek historycznych.
5. Umieszczanie wydarzeń w przedziałach czasowych, obliczanie upływu czasu między wydarzeniami.
6. Rysowanie drzewa genealogicznego.
7. Poszukiwanie swojego miejsca w świecie, świadome korzystanie z przysługujących praw oraz wypełnianie obowiązków.

8. Umiejętność krytycznej oceny wydarzeń historycznych i współczesnych.
9. Rozumienie i stosowanie przyjętych norm współżycia w najbliższym otoczeniu. Indywidualne i grupowe działanie w najbliższym otoczeniu społecznym i na forum szkoły.
10. Samodzielna ocena zachowań swoich i innych, a także przewidywanie ich konsekwencji.
11. Dokonywanie świadomej samoidentyfikacji kulturowej, narodowej, etnicznej, regionalnej i państwowej; formułowanie uzasadnień własnych postaw i poglądów.
12. Wyrażanie własnego zdania i słuchanie zdania innych.
13. Dostrzeganie związków teraźniejszości z przeszłością oraz ciągłości rozwoju kulturalnego i cywilizacyjnego.
14. Odczytywanie i opis różnorodnych źródeł informacji historycznej i ich ilustracyjne wykorzystywanie przy rekonstrukcji przeszłości.
15. Lokalizowanie czasowo-przestrzenne wydarzeń z wykorzystaniem osi czasu, planu, mapy, wykresów i tabel.
16. Wyciąganie wniosków z porównywania dwóch i więcej prostych informacji dotyczących wydarzeń i postaci historycznych.
17. Poszukiwanie potrzebnych informacji w różnorodnych źródłach oraz rozwijanie umiejętności ich selekcjonowania, porządkowania i przechowywania.
18. Ukierunkowana, bezpośrednia obserwacja elementów środowiska geograficznego i społecznego.
19. Formułowanie pytań, problemów dotyczących zjawisk zachodzących w środowisku lokalnym, regionalnym i poszukiwanie ich rozwiązań z wykorzystaniem dostępnych źródeł informacji.

SZTUKA (PLASTYKA, MUZYKA)

Cele edukacyjne

1. Pobudzanie wszechstronnego rozwoju uczniów, a w szczególności:
 - a) rozbudzanie twórczej postawy wobec siebie i świata,
 - b) rozwijanie ogólnej wrażliwości dziecka,
 - c) rozwijanie muzykalności, wrażliwości muzycznej, wrażliwości plastycznej,
 - d) rozwijanie umiejętności refleksyjnego słuchania i patrzenia,
 - e) rozwijanie zainteresowań i zamiłowań muzycznych i plastycznych.
2. Wyposażenie uczniów w podstawowe umiejętności muzyczne i plastyczne.

3. Wprowadzenie uczniów do aktywnego uczestnictwa w kulturze.
4. Wpływanie przez sztukę na obyczaje i kulturę uczniów i atmosferę szkolną.

Zadania szkoły

1. Stwarzanie sytuacji dających możliwość przeżyć wewnętrznych, bezinteresownego działania, procesu twórczego — wysiłku i radości towarzyszących twórczej aktywności.
2. Umożliwienie kontaktu z wielkimi dziełami sztuki już od samego początku edukacji.
3. Kształtowanie postaw.

Treści

1. Nauka śpiewania w wykonaniu indywidualnym i zbiorowym.
2. Muzykowanie na instrumentach.
3. Działania muzyczno-ruchowe.
4. Słuchanie muzyki.
5. Obserwacja i tworzenie świata dźwięku.
6. Pojęcia muzyczne niezbędne do prowadzenia rozmów o muzyce.
7. Różnorodność muzyki ojczystej, w tym regionalnej, i muzyki innych narodów i regionów świata.
8. Wartości muzyki klasycznej, rozrywkowej i ludowej.
9. Kontakt z dziełami sztuki plastycznej — pomniki, galerie, muzea.
10. Środki wyrazu plastycznego i działania plastyczne w różnych materiałach, technikach i formach.
11. Sztuka ludowa i zdobnictwo charakterystyczne dla danego regionu.
12. Różnorodne sposoby komunikowania (komunikacja pozawerbalna — język przestrzeni, koloru, ciała itd.).
13. Krajobraz kulturowy.
14. Kształtowanie otoczenia i form użytkowych (racjonalność, funkcjonalność, estetyka).

Osiągnięcia

1. Śpiewanie indywidualne i w grupie.
2. Umiejętność słuchania muzyki.
3. Postępowanie się prostymi technikami plastycznymi.
4. Dbanie o estetyczny wygląd własny i otoczenia.
5. Znajomość najważniejszych pieśni narodowych.

JĘZYK OBCY**Cele edukacyjne**

Osiągnięcie poziomu opanowania języka zapewniającego minimum komunikacji językowej.

Zadania szkoły

1. Rozwijanie w uczniach poczucia własnej wartości oraz wiary we własne możliwości językowe, m. in. przez pozytywną informację zwrotną dotyczącą ich indywidualnych umiejętności językowych.
2. Stopniowe przygotowywanie ucznia do samodzielności w procesie uczenia się języka obcego.
3. Rozwijanie w uczniach postawy ciekawości, otwartości i tolerancji wobec innych kultur.

Treści

1. Podstawowe struktury gramatyczne umożliwiające formułowanie wypowiedzi w odniesieniu do teraźniejszości, przeszłości i przyszłości oraz do relacji przestrzennych.
2. Podstawowe funkcje językowe umożliwiające posługiwanie się językiem w prostych, nieformalnych sytuacjach dnia codziennego.
3. Zasady wymowy i ortografii.
4. Podstawowe wiadomości o obszarze nauczanego języka.
5. Wprowadzenie do pracy ze słownikiem dwujęzycznym oraz stosownymi materiałami uzupełniającymi.
6. Proste projekty zespołowe.

Osiągnięcia

1. *Sprawność rozumienia ze słuchu:*
 - a) rozumienie ogólnego sensu prostych sytuacji komunikacyjnych, w tym intencji rozmówcy,
 - b) rozumienie instrukcji nauczyciela,
 - c) rozumienie ogólnego sensu oraz wyszukiwanie informacji szczegółowych w nieskomplikowanych wypowiedziach i dialogach.
2. *Sprawność mówienia:*
 - a) zadawanie prostych pytań oraz udzielanie odpowiedzi,
 - b) zdobywanie i udzielanie informacji w typowych sytuacjach dnia codziennego,
 - c) formułowanie krótkiej wypowiedzi o sobie, rodzinie, najbliższym otoczeniu,
 - d) inicjowanie i podtrzymywanie prostej rozmowy dotyczącej typowych sytuacji dnia codziennego,
 - e) opanowanie poprawnej wymowy w zakresie poznanego materiału językowego.

3. Sprawność czytania:

- a) rozumienie powszechnie spotykanych dokumentów, takich jak: menu, rozkład jazdy, ogłoszenia, reklamy, listy i instrukcje,
- b) wyszukiwanie konkretnych informacji w prostych tekstach,
- c) rozumienie ogólnego sensu prostych, adaptowanych tekstów.

4. Sprawność pisania:

- a) dostrzeganie różnic między fonetyczną a graficzną formą wyrazu oraz umiejętność poprawnego zapisu większości słów znanych ze słuchu,
- b) napisanie krótkiego listu o sobie i swoich zainteresowaniach, przekazanie prostej informacji.

5. Inne umiejętności — korzystanie ze szkolnego słownika dwujęzycznego.**MATEMATYKA****Cele edukacyjne**

1. Rozwijanie rozumienia przez uczniów podstawowych pojęć arytmetyki i geometrii.
2. Rozwijanie pamięci, wyobraźni, myślenia abstrakcyjnego i logicznego rozumowania.
3. Rozwijanie umiejętności czytania i tworzenia tekstów w stylu matematycznym.

Zadania szkoły

1. Kształtowanie umiejętności myślenia i formułowania wypowiedzi.
2. Rozwijanie umiejętności uczniów w zakresie rozumienia prostych tekstów sformułowanych w języku matematyki.
3. Rozwijanie umiejętności opisywania w języku matematyki prostych sytuacji.
4. Ułatwianie dostrzegania problemów i badania ich w konkretnych przypadkach przez prowadzenie prostych rozumowań matematycznych.

Treści

1. Liczby naturalne; dodawanie, odejmowanie, mnożenie i dzielenie liczb naturalnych, przykłady potęg; kolejność wykonywania działań; wielokrotności liczb naturalnych, cechy podzielności.
2. Liczby całkowite, dodawanie, odejmowanie, mnożenie i dzielenie liczb całkowitych.
3. Liczby wymierne, dodawanie, odejmowanie, mnożenie i dzielenie ułamków; zapisywanie ułamków zwykłych i wyrażeń dwumianowych w postaci liczb dziesiętnych; dodawanie, odejmowanie, mnożenie i dzielenie liczb dziesiętnych; obliczanie procentu danej liczby.

4. Symbole literowe, zapisywanie prostych wyrażeń algebraicznych oraz obliczanie ich wartości liczbowych.
5. Zapisywanie treści prostych zadań w postaci równań pierwszego stopnia z jedną niewiadomą; rozwiązywanie prostych równań z jedną niewiadomą.
6. Przykłady przyporządkowań; zaznaczanie punktów o danych współrzędnych i odczytywanie współrzędnych punktów na płaszczyźnie.
7. Diagramy przedstawiające dane empiryczne, graficzne przedstawianie zależności liczbowych (tam, gdzie to możliwe — z użyciem technologii informacji).
8. Wielokąty, koło — rysowanie figur i określanie ich własności; skala i plan.
9. Kąt, porównywanie i mierzenie kątów; rodzaje kątów (proste, ostre, rozwarte).
10. Obliczanie obwodów i pól prostokątów, trójkątów i trapezów.
11. Przykłady odbić lustrzanych; oś symetrii figury.
12. Prostopadłościan, graniastosłup prosty — modele brył, właściwości, siatki; pola powierzchni wielościanów, objętość graniastosłupów prostych.

Osiągnięcia

1. Uzyskanie sprawności w prostym rachunku pamięciowym, szacowaniu wyników, stosowaniu algorytmów działań sposobem pisemnym, dokonywaniu obliczeń za pomocą kalkulatora.
2. Rozwiązywanie prostych zadań wymagających użycia liczb lub wykorzystania właściwości figur geometrycznych.
3. Odczytywanie informacji z prostych wykresów i diagramów różnego typu.
4. Formułowanie w języku matematyki prostych problemów spotykanych w środowisku uczniów.

PRZYRODA

Cele edukacyjne

1. Zainteresowanie światem, jego różnorodnością, bogactwem i pięknem.
2. Rozumienie zależności istniejących w środowisku przyrodniczym.
3. Zdobycie umiejętności obserwacji zjawisk przyrodniczych i dokonywania ich opisu.
4. Poznanie współzależności człowieka i środowiska.
5. Poznanie zachowań sprzyjających bezpieczeństwu ludzi i przyrody.
6. WYROBIENIE poczucia odpowiedzialności za środowisko.

Zadania szkolne

1. Dostarczanie wiedzy na temat człowieka, udzielanie uczniowi pomocy w rozumieniu samego siebie.
2. Przekazywanie wiedzy na temat budowy i złożoności świata ożywionego i nieożywionego oraz warunków życia.
3. Umożliwianie prowadzenia obserwacji środowiska w najbliższej okolicy oraz poznawanych regionach.
4. Przeprowadzanie ćwiczeń kształtujących umiejętność orientowania się w terenie i na mapie.
5. Umożliwianie prowadzenia obserwacji zjawisk przyrodniczych, wykonywania prostych eksperymentów i interpretowania ich wyników.
6. Pobudzanie wrażliwości uczniów na piękno świata i wartość życia.
7. Kształtowanie postawy szacunku do zwierząt i przyrody oraz odpowiedzialności za ich stan.

Treści

1. Wspólne cechy budowy i czynności organizmów.
2. Złożoność świata żywego, znaczenie różnych sposobów jego porządkowania.
3. Przykłady różnorodności roślin, grzybów i zwierząt oraz środowisk ich życia.
4. Opis miejsca zamieszkania (formy terenu, skały, wody, gleba, roślinność).
5. Warunki życia ludzi w najbliższym otoczeniu.
6. Orientacja w terenie, szkic, plan, mapa.
7. Krajobraz najbliższej okolicy — obserwacje i opisy:
 - a) składniki naturalnego krajobrazu,
 - b) sposoby zagospodarowania obszaru,
 - c) ludzie i kultura,
 - d) zależność życia ludzi od czynników przyrodniczych i pozaprzyrodniczych.
8. Krajobrazy nizinne, wyżynne i górskie:
 - a) środowisko i jego zagospodarowanie (na przykładzie wybranych krajobrazów Polski),
 - b) krajobrazy naturalne i przekształcone przez człowieka,
 - c) przykłady pozytywnego i negatywnego zagospodarowania przestrzeni,
 - d) krainy Polski.
9. Wybrane krajobrazy świata:
 - a) lądy i kontynenty,
 - b) oceany.

10. Pogoda i klimat, obserwacje meteorologiczne.
11. Właściwości różnych substancji i ich zastosowanie:
 - a) metale i niemetale,
 - b) mieszaniny jednorodne i niejednorodne,
 - c) woda i roztwory wodne; rozpuszczanie i krystalizacja,
 - d) właściwości materii o różnych stanach skupienia,
 - e) przemiany chemiczne znane z życia codziennego (np. spalanie, korozja, ścinanie białka).
12. Kinetyczno-molekularny model budowy materii.
13. Podstawowe zjawiska fizyczne:
 - a) mechaniczne,
 - b) elektryczne i magnetyczne,
 - c) optyczne i akustyczne.
14. Czynności życiowe człowieka, etapy rozwoju człowieka ze szczególnym uwzględnieniem dojrzwania biologicznego, zasady higieny.
15. Znaczenie wybranych gatunków roślin, grzybów i zwierząt dla człowieka.
16. Bakterie i wirusy — zagrożenia i korzyści dla człowieka.
17. Substancje szkodliwe dla organizmów żywych i ich oddziaływanie na środowisko przyrodnicze.
18. Wpływ człowieka na środowisko przyrodnicze.
19. Wpływ środowiska na zdrowie człowieka:
 - a) substancje szkodliwe i ich wpływ na organizm człowieka,
 - b) rola wody, powietrza, gleby, ich odtwarzalność, czystość i skażenie.
20. Ziemia w Układzie Słonecznym, obserwacje astronomiczne.
21. Podróże i odkrycia geograficzne.

Osiągnięcia

1. Całościowe postrzeganie rzeczywistości przyrodniczej.
2. Obserwowanie przyrodniczych składników środowiska i ich opis.
3. Gromadzenie i integrowanie wiedzy koniecznej do opisywania zjawisk przyrody.
4. Rozpoznawanie stanów fizjologicznych organizmu człowieka. Dbalność o zdrowie przez stosowanie zasad higieny i korzystanie z różnych form rekreacji.
5. Dostrzeganie walorów przyrodniczych najbliższego regionu, znajomość prawnie chronionych obiektów i obszarów przyrodniczych. Rozpoznawanie — z wykorzystaniem atlasów i prostych kluczy — pospolitych gatunków roślin i zwierząt.

6. Dostrzeganie zależności między czynnikami środowiska przyrodniczego i kulturowego.
7. Wyjaśnianie zjawisk fizycznych i astronomicznych.
8. Obserwowanie i identyfikowanie różnorodnych substancji i procesów chemicznych w najbliższym otoczeniu.
9. Właściwe korzystanie z dostępnych produktów chemicznych.
10. Dostrzeganie wpływu działalności człowieka na środowisko przyrodnicze.
11. Orientowanie się w terenie.
12. Czytanie i interpretowanie map, wykresów, tabel.
13. Rozwiązywanie prostych zadań problemowych dotyczących miejsca zamieszkania i okolicy.
14. Dostrzeganie przyrodniczych i kulturowych walorów najbliższego regionu.

TECHNIKA

Cele edukacyjne

Osiągnięcie elementarnego poziomu orientacji ogólnotechnicznej.

Zadania szkoły

1. Doprowadzenie ucznia do poznania i oceniania swoich cech, możliwości i predyspozycji technicznych.
2. Organizowanie wielostronnej aktywności technicznej ucznia.

Treści

1. Analiza środowiska ucznia z punktu widzenia technicznego (dom, mieszkanie, miejsce pracy i zabawy, miasto, wieś).
2. Teksty, dokumentacje techniczne oraz kalkulacje ekonomiczne (pojęcia, symbole, znaki i rysunki); normalizacja w technice i w życiu codziennym.
3. Różnorodne materiały, ich cechy i zastosowania.
4. Technologie; podstawowe narzędzia, przyrządy pomiarowe stosowane w środowisku ucznia; technologie ekologiczne w środowisku ucznia.
5. Maszyny i instalacje (urządzenia gospodarstwa domowego, rower); bezpieczne, kulturalne i odpowiedzialne postępowanie ucznia w środowisku technicznym, w tym bezpieczne poruszanie się w ruchu drogowym jako pieszego, pasażera i rowerzysty.

Osiągnięcia

1. Racjonalne i etyczne postępowanie w środowisku technicznym.
2. Ocenianie swoich umiejętności, nawyków, zainteresowań i zdolności technicznych.
3. Opisywanie i wartościowanie wytworów i działań technicznych (za pomocą obrazów, rysunków, symboli i tekstów; wykorzystywania technologii informacyjnej) z różnych punktów widzenia (ekologicznego, ekonomicznego, estetycznego).
4. Opracowywanie pomysłów technicznych w formie dokumentacji technicznej (z wykorzystaniem eksperymentowania, modelowania technicznego oraz technologii informacyjnej; dokonywanie podstawowych pomiarów).
5. Planowanie i wykonywanie zadań technicznych indywidualnie i zespołowo; organizowanie miejsca pracy.
6. Bezpieczne posługiwanie się narzędziami oraz urządzeniami gospodarstwa domowego; czytanie ze zrozumieniem różnych instrukcji technicznych; eksploataowanie roweru i bezpieczne poruszanie się nim po drogach (zdobywanie karty rowerowej od 10 roku życia).

INFORMATYKA**Cele edukacyjne**

Nauczenie podstawowych zasad posługiwania się komputerem i technologią informacyjną.

Zadania szkoły

1. Przygotowanie uczniów do posługiwania się komputerem i technologią informacyjną.
2. Uwrażliwienie uczniów na zagrożenia wychowawcze związane z niewłaściwym korzystaniem z komputerów i ich oprogramowania (np. z gier).

Treści

1. Zasady bezpieczeństwa posługiwania się komputerem.
2. Komputer jako źródło wiedzy i komunikowania się. Zastosowania komputera w życiu codziennym.
3. Opracowywanie za pomocą komputera prostych tekstów, rysunków i motywów.
4. Korzystanie z elementarnych zastosowań komputerów do wzbogacania własnego uczenia się i poznawania różnych dziedzin wiedzy.
5. Poznawanie zastosowań komputerów i opartych na technice komputerowej urządzeń spotykanych przez ucznia w miejscach publicznych.

Osiągnięcia

1. Posługiwanie się komputerem w przystosowanym dla ucznia środowisku sprzętowym i programistycznym.
2. Opracowywanie za pomocą komputera prostych tekstów, rysunków, motywów.
3. Korzystanie z różnorodnych źródeł i sposobów zdobywania informacji oraz jej przedstawiania i wykorzystania.
4. Stosowanie komputerów do wzbogacania własnego uczenia się i poznawania różnych dziedzin.

WYCHOWANIE FIZYCZNE**Cele edukacyjne**

1. Wspomaganie harmonijnego rozwoju psychofizycznego uczniów.
2. Rozwijanie i doskonalenie sprawności ruchowej i tężyzny fizycznej uczniów.
3. Rozwijanie poczucia odpowiedzialności za zdrowie własne i innych.

Zadania szkoły

1. Stymulowanie i umożliwianie uczniom podejmowania aktywności ruchowej i wyrażania własnych przeżyć w zabawach, grach, tańcach.
2. Tworzenie warunków do doskonalenia sprawności i kondycji fizycznej.
3. Zapoznavanie uczniów z podstawowymi formami rekreacji, turystyki oraz z podstawowymi zasadami uprawiania wybranych przez uczniów dyscyplin sportowych.
4. Dokonywanie oceny postawy ciała i poziomu sprawności ucznia wraz z monitorowaniem rozwoju psychomotorycznego.

Treści

1. Ćwiczenia kształtujące postawę ciała oraz stymulujące rozwój układów: ruchowego, oddechowego, krążeniowego, nerwowego.
2. Formy ruchu stwarzające możliwości doskonalenia koordynacji wzrokowo-ruchowej oraz wzmocnienia kondycji fizycznej.
3. Ćwiczenia zwinnościowo-akrobatyczne oraz skoki.
4. Podstawowe elementy techniki i taktyki gier zespołowych, konkurencji lekkoatletycznych, gier rekreacyjnych, tańców, pływania oraz wybranych sportów zimowych.
5. Ćwiczenia i zabawy według inwencji uczniów, uwzględniające zasady współdziałania, respektowania przepisów, zasad i ustaleń.

6. Przepisy i zasady organizacji zajęć ruchowych uwzględniające troskę o zdrowie.
7. Badanie i ocena rozwoju oraz sprawności funkcjonowania organizmu.
8. Zasady sportowego współzawodnictwa.
9. Propozycje spędzania czasu wolnego z wykorzystaniem gier, zabaw, form turystycznych i sportowych.

Osiągnięcia

Organizowanie i uczestniczenie w rekreacji, turystyce, zawodach sportowych, z przestrzeganiem obowiązujących zasad (np. zasady „czystej gry” w sporcie).

JĘZYK MNIEJSZOŚCI NARODOWEJ LUB GRUPY ETNICZNEJ

(w szkołach organizujących naukę tego języka jako ojczystego)

Cele edukacyjne

Wspomaganie umiejętności komunikowania się uczniów i wprowadzenie ich w świat kultury, zwłaszcza poprzez:

1. Poszukiwanie korzeni kultury rodzimej.
2. Poznanie kraju ojczystego (ew. regionu) danego języka i pogłębianie więzi uczuciowej z nim.
3. Uczenie istnienia w kulturze, zwłaszcza w jej wymiarze symbolicznym i aksjologicznym, tak aby stawała się wewnętrzną i osobistą własnością młodego człowieka.
4. Kształcenie sprawności mówienia, słuchania, czytania, pisania w zróżnicowanych sytuacjach komunikacyjnych prywatnych i publicznych; rozwijanie zainteresowania uczniów językiem jako składnikiem dziedzictwa kulturowego.
5. Ujawnianie zainteresowań, możliwości i potrzeb oraz językowych i czytelniczych umiejętności uczniów po to, by wyznaczać stosowne dla nich cele, dobierać treści i materiały, projektować odpowiednie działania gwarantujące skuteczność edukacji.
6. Rozbudzanie motywacji czytania i rozwijanie umiejętności odbioru dzieł literackich i innych tekstów kultury (także audiowizualnych), a poprzez nie — przybliżanie rozumienia człowieka i świata; wprowadzanie w tradycję kultury narodowej danej mniejszości lub kultury regionu grupy etnicznej.

Zadania szkoły

1. Motywowanie do poznawania literatury oraz różnorodnych tekstów kultury narodowej (w tym regionalnej) wzbogacających wiedzę ucznia o człowieka, życie i świecie z perspektywy współczesności i z odniesieniem do przeszłości.

2. Doskonalenie umiejętności mówienia, słuchania, czytania, pisania, odbioru różnorodnych tekstów.
3. Tworzenie sytuacji, w których uczenie się języka następuje przez świadome i refleksyjne jego używanie.
4. Integrowanie różnych zakresów doświadczeń kulturowych.
5. Stwarzanie warunków do oceniania własnych zachowań, uczuć, postaw i umiejętności wynikających z doświadczeń związanych z uczestnictwem w życiu środowiska i kulturze.
6. Rozwijanie w uczniach postaw ciekawości, otwartości i poszanowania innych kultur.

Treści

1. Podstawowe struktury gramatyczne.
2. Podstawowe zasady wymowy i ortografii.
3. Rozumienie pojęć i czynne posługiwanie się terminami: fikcja literacka, świat przedstawiony, nadawca, odbiorca, podmiot mówiący, przenośnia, rytm, bohater, akcja, autor, narrator, epitet, porównanie, rym, zwrotka, refren, baśń, opowiadanie, proza, poezja.
4. Posługiwanie się terminami związanymi z przekazami ikonicznymi, radiem, telewizją, filmem, teatrem, prasą (wyjaśnianie pojęć w razie potrzeby).
5. Posługiwanie się słownikami oraz stosownymi materiałami uzupełniającymi.

Osiągnięcia

1. Mówienie:
 - na tematy: otaczającej rzeczywistości, własnych zainteresowań literatury ze świadomością emocjonalnego nacechowania wypowiedzi oraz próbami ich oceny (zwłaszcza etycznej);
 - płynne, z poprawną i wyraźną artykulacją oraz dykcją, akcentowaniem, intonacją, pauzowaniem i tempem (w tym wygłaszanie tekstów z pamięci).
2. Słuchanie:
 - uważne i skuteczne,
 - rozmaitych wypowiedzi, w różnych celach i sytuacjach.
3. Czytanie:
 - ciche ze zrozumieniem,
 - głośne i wyraziste, z uwzględnieniem zasad kultury żywego słowa.
4. Pisanie:
 - w związku z potrzebami codziennej komunikacji, w związku z czytaną literaturą, z zachowaniem reguł kompozycyjnych, stylistycznych, gramatycznych i estetycznych;

- w różnych prostych formach,
- krótkich tekstów kierowanych do różnych adresów (list, zaproszenie, pozdrowienia).

Lektura

1. Utwory zaproponowane przez uczniów i nauczyciela.
2. Baśnie, legendy, opowiadania i utwory poetyckie (w tym pochodzące z regionu).
3. Fragmenty narodowej klasyki dziecięcej i młodzieżowej przy systematycznym motywowaniu uczniów do samodzielnego poznawania całych tekstów.
4. Utwory prozatorskie i poetyckie wprowadzające w tradycję narodową i współczesność literacką — stosownie do możliwości i potrzeb uczniów.
5. Teksty reprezentatywne dla różnych rodzajów, ze szczególnym uwzględnieniem utworów epickich.

ETYKA*

Cele edukacyjne

1. Kształtowanie refleksyjnej postawy wobec człowieka, jego natury, powinności moralnych oraz wobec różnych sytuacji życiowych.
2. Przygotowanie do rozpoznawania podstawowych wartości i dokonywania właściwej ich hierarchizacji.

Zadania szkoły

1. Wspieranie uczniów w poszukiwaniu wartości.
2. Ukazywanie uczniom konieczności doskonalenia samego siebie.
3. Ukazywanie sensu praw i obowiązków, zasad i reguł, nakazów i zakazów obowiązujących w życiu społecznym.
4. Uczenie szacunku dla siebie i innych.

Treści

1. Poznawanie siebie, dostrzeganie cech indywidualnych własnych i najbliższych osób.
2. Wyjaśnianie prawdziwego znaczenia własnych zachowań oraz ich przyczyn i konsekwencji.
3. Człowiek jako osoba, godność człowieka.
4. Przyjmowanie odpowiedzialności za siebie.
5. Prawa i obowiązki, zasady i reguły postępowania.
6. Uczestnictwo w grupie, porozumiewanie się z innymi.
7. Wolność i jej różne rozumienie, autorytety i wzory osobowe.

8. Praca i jej wartość dla człowieka.
9. Uzasadnianie opinii, wydawanie sądów, kryteria ocen.

Osiągnięcia

1. Dostrzeganie różnorodności postaw i zachowań ludzi.
2. Rozpoznawanie swoich obowiązków wobec najbliższego otoczenia, rodziny i szkoły.

* Nauczanie religii regulowane jest odrębnie.

ŚCIEŻKI EDUKACYJNE

EDUKACJA PROZDROWOTNA

Cele edukacyjne

Ułatwienie nabywania umiejętności dbania o swoje zdrowie.

Zadania szkoły

1. Stwarzanie warunków do kształtowania zachowań sprzyjających zdrowiu i bezpieczeństwu.
2. Rozbudzanie zainteresowania dziecka własnym zdrowiem i rozwojem, ułatwianie nabywania podstawowych umiejętności dbania o swoje zdrowie.
3. Poznawanie zagrożeń cywilizacyjnych oraz nabycie umiejętności właściwego zachowania się w przypadku kontaktu z przedmiotami niebezpiecznymi, toksycznymi, łatwo palnymi, wybuchowymi, niewybuchami i niewypałami.

Treści

1. Higiena ciała, odzieży, obuwia, miejsca pracy i wypoczynku.
2. Bezpieczeństwo na drodze podczas gier i zabaw ruchowych; pierwsza pomoc w niektórych urazach.
3. Urozmaicenie i regularność posiłków, estetyka ich spożywania, zabezpieczenie żywności przed zanieczyszczeniem i zepsuciem.
4. Zabawy ruchowe i rekreacja, organizacja odrabiania lekcji i czasu wolnego; prawidłowa postawa ciała.
5. Rozpoznawanie własnych mocnych i słabych stron, zalet i wad; kształtowanie właściwego stosunku do własnych pozytywnych i negatywnych emocji; radzenie sobie w sytuacjach trudnych i umiejętność szukania pomocy; zachowania sprzyjające i zagrażające zdrowiu.
6. Podstawowe zasady i reguły obowiązujące w relacjach międzyludzkich.
7. Problemy i potrzeby kolegów niepełnosprawnych, osób chorych i starszych.

8. Poznawanie zagrożeń cywilizacyjnych oraz nabycie umiejętności właściwego zachowania się w przypadku kontaktu z przedmiotami niebezpiecznymi, toksycznymi, łatwo palnymi, wybuchowymi, niewybuchami i niewypałami.
9. Ochrona przed zagrożeniami naturalnymi i cywilizacyjnymi.
10. Przyczyny (namawianie i presja ze strony osób) i skutki używania środków psychoaktywnych i nadużywania leków oraz innych nałogów (wyłącznie klasa VI).

Osiągnięcia

1. Dbanie o zdrowie własne i współpraca z dorosłymi w tym zakresie.
2. Rozróżnianie czynników wpływających pozytywnie i negatywnie na zdrowie i rozwój.
3. Organizowanie czasu wolnego i nauki w domu.
4. Rozpoznawania zagrożeń i umiejętność reagowania na nie.

EDUKACJA EKOLOGICZNA

Cele edukacyjne

1. Dostrzeganie zmian zachodzących w otaczającym środowisku oraz ich wartościowanie.
2. Rozwijanie wrażliwości na problemy środowiska.

Zadania szkoły

1. Ukazanie zależności stanu środowiska od działalności człowieka.
2. Ukazywanie mechanizmów i skutków niepożądanych zmian.

Treści

1. Wpływ codziennych czynności i zachowań w domu, szkole, miejscu zabawy i pracy na stan środowiska naturalnego.
2. Style życia i ich związek z wyczerpywaniem się zasobów naturalnych.
3. Przykłady miejsc (w najbliższym otoczeniu), w których obserwuje się korzystne i niekorzystne zmiany zachodzące w środowisku przyrodniczym.
4. Degradacja środowiska — przyczyny, wpływ na zdrowie człowieka oraz jej związek z formami działalności ludzi.
5. Obszary chronione oraz ich znaczenie w zachowaniu różnorodności biologicznej; zasady zachowania się na obszarach chronionych.

Osiągnięcia

1. Prowadzenie obserwacji w najbliższej okolicy.
2. Wskazywanie pozytywnych i negatywnych aspektów ingerencji człowieka w środowisko.

EDUKACJA CZYTELNICZA I MEDIALNA

Cele edukacyjne

1. Przygotowanie do samodzielnego poszukiwania potrzebnych informacji i materiałów.
2. Przygotowanie do odbioru informacji rozpowszechnianych przez media.
3. Przygotowanie do świadomego i odpowiedzialnego korzystania ze środków masowej komunikacji (telewizji, komputerów, prasy itp.).
4. Kształtowanie postawy szacunku dla polskiego dziedzictwa kulturowego w związku z globalizacją kultury masowej.

Zadania szkoły

1. Rozwijanie i utrwalanie zainteresowań, potrzeb i nawyków czytelniczych, z uwzględnieniem indywidualnych uzdolnień uczniów.
2. Kształcenie umiejętności samodzielnego korzystania ze zbiorów bibliotecznych.
3. Kształcenie i utrwalanie nawyków kulturalnego obcowania z książką i innymi nośnikami informacji.
4. Przygotowanie do odróżniania fikcji od rzeczywistości w przekazach medialnych.
5. Wprowadzanie w świat mediów oraz podstawowe sposoby i procesy komunikowania się ludzi. Przygotowanie do rozpoznawania różnych komunikatów medialnych i rozumienia języka mediów.
6. Wprowadzenie do samodzielnego posługiwania się narzędziami medialnymi.

Treści

1. Dzieje pisma, książki, prasy i przekazów medialnych.
2. Wydawnictwa informacyjne. Literatura popularno-naukowa. Czasopisma dziecięce i młodzieżowe.
3. Katalogi. Kartoteki. Zautomatyzowany system wyszukiwania danych.
4. Proces porozumiewania się, jego składniki i kontekst społeczny.
5. Komunikacja werbalna i niewerbalna; bezpośrednia i medialna.
6. Rodzaje mediów, ich istota i zasady funkcjonowania.
7. Funkcje i charakterystyka komunikatów medialnych: drukowanych, obrazowych, dźwiękowych, audiowizualnych i multimedialnych.
8. Podstawowe elementy języka poszczególnych rodzajów mediów. Rodzaje i gatunki przekazów medialnych.
9. Teatr jako źródło przekazów medialnych.
10. Wydarzenia z życia osobistego i społecznego jako inspiracja do samodzielnego rejestrowania i twórczości medialnej.

11. Selektywność doboru informacji w środkach masowego przekazu. Stronniczość przekazu.
12. Informacja czy perswazja? Jawne i niejawnie funkcje środków masowej komunikacji we współczesnym społeczeństwie informacyjnym.

Osiągnięcia

1. Czytanie dla zdobycia wiadomości i zaspokajania potrzeb poznawczych.
2. Poszukiwanie i wykorzystywanie informacji z encyklopedii, słowników, innych wydawnictw i dokumentów pozaksiążkowych (medialnych).
3. Wyszukiwanie materiałów na określony temat za pomocą katalogów i kartotek.
4. Rozpoznawanie elementów języka mediów w różnych rodzajach komunikatów.
5. Rozróżnianie komunikatów przedstawiających rzeczywistość realną i fikcję.
6. Rozróżnianie między obiektywną relacją a komentarzem.
7. Posługiwanie się podstawowymi urządzeniami medialnymi.
8. Umiejętność krytycznej analizy wartości oferty mediów i dokonywania właściwego wyboru w korzystaniu ze środków masowej komunikacji.

WYCHOWANIE DO ŻYCIA W SPOŁECZEŃSTWIE

Ścieżka ta składa się z trzech odrębnych modułów:

1. Wychowanie do życia w rodzinie.
2. Edukacja regionalna — dziedzictwo kulturowe w regionie.
3. Wychowanie patriotyczne i obywatelskie.

1. Wychowanie do życia w rodzinie*

Cele edukacyjne

Celem wychowania do życia w rodzinie jest ukazanie wartości rodziny w życiu osobistym człowieka oraz pomoc w przygotowaniu się do zrozumienia i akceptacji przemian okresu dojrzewania.

Zadania szkoły

1. Integrowanie wychowawczych działań szkoły i rodziny.
2. Wzmacnianie prawidłowych relacji dziecka z rodziną.
3. Współpraca z rodzicami w przygotowaniu uczniów do okresu dojrzewania i pozytywnego przyjęcia jego przejawów fizycznych i psychicznych.

4. Pomoc w kształtowaniu pozytywnego stosunku do płciowości.
5. Wspieranie prawidłowego rozwoju emocjonalnego i społecznego, w tym koleżeństwa i przyjaźni.

Treści

1. Podstawowe funkcje rodziny, z podkreśleniem miejsca dziecka w rodzinie.
2. Przekaz wartości i tradycji w rodzinie, wspólne świętowanie, spędzanie wolnego czasu.
3. Więzy rodzinna, związki uczuciowe i inne relacje w rodzinie; konflikty i ich rozwiązywanie.
4. Macierzyństwo i ojcostwo. Podstawowa wiedza dotycząca budowa i funkcjonowania układu rozrodczego człowieka.
5. Ciąża, rozwój dziecka przed urodzeniem, poród, przyjęcie dziecka jako nowego członka rodziny.
6. Różnice i podobieństwa między chłopcami i dziewczętami. Identyfikacja z własną płcią. Akceptacja i szacunek dla ciała.
7. Zmiany fizyczne i psychiczne okresu dojrzewania. Zróżnicowane, indywidualne tempo rozwoju.
8. Higiena okresu dojrzewania.
9. Prawo człowieka do intymności i ochrona tego prawa; postawy asertywne.
10. Istota koleżeństwa i przyjaźni, wzajemny szacunek, udzielanie sobie pomocy, współpraca, empatia.
11. Mass media: zasady i kryteria wyboru czasopism, książek, filmów i programów TV.
12. Odpowiedzialność za własny rozwój — samowychowanie.

Osiągnięcia

1. Prawidłowe komunikowanie, rozwiązywanie konfliktów; empatia.
2. Dostrzeganie potrzeb własnych i innych ludzi; wyrażanie uczuć, asertywność.
3. Rozpoznawanie i rozumienie psychofizycznych przejawów dojrzewania.
4. Akceptowanie i poszanowanie własnego ciała oraz ochrona swojej intymności.
5. Aktywny udział w życiu rodziny.
6. Umiejętne korzystanie z mass mediów.

* Sposób nauczania szkolnego i zakres treści zajęć edukacyjnych „Wychowanie do życia w rodzinie” określa rozporządzenie ministra właściwego do spraw oświaty i wychowania, wydane na podstawie art. 4 ust. 3 ustawy z dnia 7 stycznia 1993 r. o planowaniu rodziny, ochronie płodu ludzkiego i warunkach dopuszczalności przerywania ciąży (Dz. U. Nr 17, poz. 78, z 1995 r. Nr 66, poz. 334, z 1996 r. Nr 139, poz. 646, z 1997 r. Nr 141, poz. 943 i Nr 157, poz. 1040 oraz z 1999 r. Nr 5, poz. 32).

2. Edukacja regionalna — dziedzictwo kulturowe w regionie

Cele edukacyjne

1. Poznanie najbliższego środowiska i specyfiki swojego regionu.
2. Rozwijanie wartości rodzinnych związanych z wartościami kulturowymi wspólnoty lokalnej.
3. Rozwój postaw patriotycznych związanych z tożsamością kultury regionalnej.

Zadania szkoły

1. Umożliwianie poznania regionu i jego kultury.
2. Wprowadzanie w życie kulturalne wspólnoty lokalnej.
3. Kształtowanie tożsamości narodowej w aspekcie tożsamości regionalnej.

Treści

1. Najbliższe otoczenie domu rodzinnego, sąsiedztwa i szkoły.
2. Ogólna charakterystyka geograficzna i kulturowa regionu oraz jego podstawowe nazewnictwo; główne symbole regionalne.
3. Język regionu, gwara i nazewnictwo.
4. Elementy historii regionu i ich związki z historią i tradycją własnej rodziny.
5. Lokalne i regionalne tradycje, święta, obyczaje i zwyczaje.
6. Miejscowe podania, przysłowia, muzyka, architektura, plastyka, tradycyjne rzemiosło, sztuka ludowa i folklor.
7. Sylwetki osób zasłużonych dla środowiska lokalnego, regionu i kraju.

Osiągnięcia

1. Odczytywanie związków łączących tradycję rodzinną z tradycjami regionu.
2. Dostrzeganie wpływu wartości związanych z kulturą regionu na życie poszczególnych ludzi.
3. Świadome i aktywne uczestnictwo w życiu wspólnoty lokalnej, w zachowaniu i pomnażaniu dziedzictwa kulturowego.

3. Wychowanie patriotyczne i obywatelskie

Cele edukacji

1. Kształtowanie więzi z krajem ojczystym i świadomości obywatelskiej.
2. Rozwijanie szacunku dla dobra wspólnego i postaw prospołecznych.
3. Kształtowanie szacunku dla własnego państwa.

Zadania szkoły

1. Organizowanie różnorodnych wydarzeń (spotkań, uroczystości, inscenizacji, wycieczek) wywołujących przeżycia związane z obchodzeniem świąt państwowych oraz ważnych dla kraju rocznic.
2. Zapoznanie uczniów z symbolami, zasadami i instytucjami, które posiadają istotne znaczenie dla funkcjonowania narodu i państwa polskiego.
3. Przygotowywanie uczniów do świadomego, aktywnego i odpowiedzialnego uczestnictwa w życiu publicznym.

Treści

1. Godło i hymn państwowy.
2. Pieśni patriotyczne. Utwory literackie (obrazy i filmy) o tematyce historyczno-patriotycznej.
3. Lokalne miejsca pamięci narodowej.
4. Sylwetki wielkich Polaków (artystów, uczonych, polityków, żołnierzy).
5. Jednostka i grupa. Życie w grupie (więzi, wartości, role, podejmowanie decyzji, konflikty, negocjacje).
6. Szkolny samorząd uczniowski.
7. Samorząd terytorialny.
8. Jednostka, społeczeństwo, naród, państwo.
9. Prawa i obowiązki obywatelskie.
10. Wartości i normy życia społecznego. Kategoria dobra wspólnego. Patriotyzm. Kultura społeczna i polityczna.

Osiągnięcia

1. Znajomość hymnu narodowego oraz symboli narodowych i państwowych.
2. Odpowiednie zachowanie się w czasie uroczystości szkolnych i państwowych.
3. Umiejętność dostrzegania i działania na rzecz rozwiązywania problemów i zadań w najbliższym otoczeniu i środowisku lokalnym.
4. Znajomość systemu pomocy społecznej w najbliższym środowisku (dla różnych kategorii osób niepełnosprawnych).
5. Umiejętność podejmowania decyzji dotyczących grupy.
6. Umiejętność przeprowadzenia wyborów do samorządu szkolnego.
7. Znajomość instytucji państwa demokratycznego.
8. Próby określenia współczesnej postawy obywatelskiej i patriotycznej.

GIMNAZJUM

III ETAP EDUKACYJNY

W gimnazjum nauczyciele wprowadzają uczniów w świat wiedzy naukowej; wdrażają ich do samodzielności; pomagają im w podejmowaniu decyzji dotyczącej kierunku dalszej edukacji i przygotowują do aktywnego udziału w życiu społecznym.

Edukacja w gimnazjum, wspomagając rozwój ucznia jako osoby i wprowadzając go w życie społeczne, powinna przede wszystkim:

1. Wprowadzać ucznia w świat nauki przez poznanie języka, pojęć, twierdzeń i metod właściwych dla wybranych dyscyplin naukowych na poziomie umożliwiających dalsze kształcenie.
2. Rozbudzać i rozwijać indywidualne zainteresowania ucznia.
3. Wprowadzać ucznia w świat kultury i sztuki.
4. Rozwijać umiejętności społeczne ucznia przez zdobywanie prawidłowych doświadczeń we współżyciu i współdziałaniu w grupie rówieśniczej.

Ścieżki edukacyjne

W gimnazjum, obok przedmiotów (bloków przedmiotowych), wprowadza się następujące ścieżki edukacyjne:

- edukacja filozoficzna,
- edukacja czytelnicza i medialna,
- edukacja prozdrowotna,
- edukacja ekologiczna,
- edukacja regionalna — dziedzictwo kulturowe w regionie,
- obrona cywilna,
- edukacja europejska,
- kultura polska na tle cywilizacji śródziemnomorskiej.

Dyrektor szkoły odpowiedzialny jest za uwzględnienie problematyki ścieżek edukacyjnych w szkolnym zestawie programów nauczania. Za realizację ścieżek edukacyjnych odpowiedzialni są nauczyciele wszystkich przedmiotów, którzy do własnego programu włączają odpowiednio treści danej ścieżki.

Częściowej realizacji tych treści można dokonać w czasie odrębnych, modułowych, kilkugodzinnych zajęć, które będą dla uczniów ważnym punktem odniesienia.

Dotychczasowy przedmiot „Wiedza o życiu seksualnym człowieka” będzie realizowany w ramach przedmiotu „Wiedza o społeczeństwie”.

PRZEDMIOTY

JĘZYK POLSKI

Cele edukacyjne

Wspomaganie umiejętności komunikowania się uczniów i wprowadzanie ich w świat kultury, zwłaszcza przez:

- 1) kształcenie sprawności mówienia, słuchania, czytania i pisanie w zróżnicowanych sytuacjach komunikacyjnych prywatnych i publicznych, ważnych dla życia w państwie demokratycznym i obywatelskim; rozwijanie zainteresowania uczniów językiem jako składnikiem dziedzictwa kulturowego,
- 2) ujawnianie zainteresowań, możliwości i potrzeb oraz językowych i czytelniczych umiejętności uczniów po to, by wyznaczać stosowne dla nich cele, dobierać treści i materiały, projektować odpowiednie działania gwarantujące skuteczność edukacji,
- 3) rozbudzanie motywacji czytania i rozwijanie umiejętności odbioru dzieł literackich i innych tekstów kultury — także audiowizualnych, a przez nie przybliżanie rozumienia człowieka i świata; wprowadzanie w tradycję kultury europejskiej i narodowej,
- 4) uczenie istnienia w kulturze, przede wszystkim w jej wymiarze symbolicznym i aksjologicznym, tak by stawała się wewnętrzną i osobistą własnością młodego człowieka.

Zadania szkoły

1. Doskonalenie umiejętności mówienia, słuchania, czytania, pisanie, odbioru różnorodnych tekstów kultury; opis języka wspomagający umiejętności ucznia.
2. Motywowanie do poznawania literatury oraz różnorodnych tekstów kultury wzbogacających wiedzę ucznia o człowieku, życiu i świecie z perspektywy współczesności i z odniesieniem do przeszłości.
3. Tworzenie sytuacji, w których uczenie się języka następuje przez świadome i refleksyjne jego używanie (bez nawarstwiania teoretycznej, abstrakcyjnej wiedzy o systemie językowym).
4. Pobudzanie postaw kreatywnych ucznia w procesie zdobywania umiejętności i gromadzenia wiedzy.
5. Integrowanie różnych zakresów doświadczeń kulturowych; przybliżanie uczniom różnorodnych tekstów kultury w perspektywie wiedzy o człowieku i świecie, uczestnictwa w kulturze współczesnej i praktyce społecznej komunikacji oraz obcowania z tradycją.

6. Wspomaganie uczniów w procesie rozpoznawania i rozumienia wartości oraz w osobistym wysiłku tworzenia wewnątrznie akceptowanej ich hierarchii.
7. Wprowadzanie uczniów w technikę uczenia się i wyposażanie ich w narzędzia samodzielnej pracy umysłowej.

Treści

1. Oficjalne i nieoficjalne sytuacje mówienia.
2. Wyżej zorganizowane formy wypowiedzi, np. rozprawka, reportaż, recenzja, wywiad.
3. Pojęcia związane z retoryką i wypowiedziami o strukturze logicznej: teza, argument, przesłanka, wniosek, pogląd, ocena.
4. Składniowe funkcje części mowy oraz części zdania, a także budowa wypowiedzi złożonych (w związku z interpunkcją).
5. Słowotwórcze i fleksyjne części budowy wyrazów oraz posługiwanie się wiadomościami na ten temat w analizie znaczeń.
6. Pojęcia służące omawianiu znaczeń wyrazów: treść i zakres, wyrazy abstrakcyjne i konkretne, ogólne i szczegółowe.
7. Pojęcia dotyczące stylistyki: neologizm, archaizm, dialektyzm, stylizacja.
8. Mechanizm upodobnień fonetycznych (głównie pod względem dźwięczności) i znaczenia tego zjawiska dla praktyki wymawiania i zapisywania wyrazów.
9. Pojęcia (bez konieczności definiowania pojęcia i używania terminów): myśl przewodnia, sens symboliczny i metaforyczny utworu, realizm, fantastyka, groteska, narracja (pierwszo- i trzecioosobowa), symbol, alegoria, ironia, apostrofa, antyteza, kontrast.
10. Rodzaje literackie oraz gatunki związane z epiką, dramatem i liryką.
11. Posługiwanie się w czynnym języku terminami: wiersz sylabiczny i wolny, średniówka, przerzutnia, przenośnia, obraz poetycki, pytanie retoryczne, rodzaj i gatunek literacki, teatr, komedia, tragedia, fraszka, bajka, ballada, hymn, satyra, sonet, nowela, przypowieść, fabuła, akcja, biografia.

Osiągnięcia

Wyrównywanie poziomu i rozwijanie umiejętności wyniesionych ze szkoły podstawowej, a ponadto:

1. Mówienie, słuchanie, czytanie i pisanie:
 - a) budowanie wypowiedzi mówionych i pisanych zgodnie z intencją i okolicznościami (w związku z sytuacjami życiowymi i lekturą),
 - b) rozpoznawanie i tworzenie wypowiedzi informujących, opisujących, wartościujących oraz służących wyrażaniu opinii, przekonywaniu i uzasadnianiu poglądów,
- c) posługiwanie się różnymi odmianami polszczyzny (zwłaszcza ogólną — mówioną i pisaną) w zależności od sytuacji,
- d) rozpoznawanie i rozumienie założeń komunikacji (sytuacje, emocje, oceny) oraz przewidywanie skutków wypowiedzi i dyskutowanie ich etycznego wymiaru (np. szczerłość — nieszczerłość, kłamstwo, manipulacja, agresja słowna, brutalność w zachowaniach językowych),
- e) dokonywanie celowych zabiegów redakcyjnych w zakresie poprawiania i parafrazowania tekstów własnych i cudzych (m.in. streszczania, skracania, rozwijania, przekształcania stylistycznego),
- f) dokonywanie intersemiotycznego przekładu treści obrazowych i akustycznych na wypowiedzi ustne i pisemne,
- g) operowanie strukturami gramatycznymi odpowiednio do sytuacji i kontekstu wypowiedzi oraz wyjaśnianie wpływu użytych form na jej klarowność i spójność,
- h) usprawnianie operacji zdaniotwórczych; celowe i dwukierunkowe przekształcanie wypowiedzi: zdanie — równoważnik, zdanie pojedyncze — złożone, konstrukcje czynne — bierne.

2. Samokształcenie:

- a) poszukiwanie informacji w różnych źródłach,
- b) dokumentowanie, notowanie, selekcja i przechowywanie informacji,
- c) rozumne korzystanie ze środków masowego przekazu.

3. Odbiór tekstów kultury:

- a) dostrzeganie i komentowanie swoistych właściwości poznawanych utworów literackich i tekstów kultury oraz określanie funkcji zaobserwowanych środków wyrazu,
- b) posługiwanie się w sposób naturalny i funkcjonalny w trakcie rozważania problematyki utworów poznawanymi pojęciami i terminami literackimi i kulturowymi,
- c) dostrzeganie uniwersalności doświadczeń, przemyśleń uczuć i aspiracji wpisanych w dzieła z różnych okresów i kręgów kulturowych (zwłaszcza tradycji biblijnej, antycznej, dworsko-rycerskiej, patriotycznej, społecznikowskiej),
- d) porównywanie tworzywa literatury i innych dzieł sztuki,
- e) omawianie i interpretowanie utworów w różnych zestawieniach kontekstualnych,
- f) twórcze, wyrastające z postaw ludycznych, emocjonalnych i estetycznych wykonywanie utworów (bądź ich fragmentów) w żywym słowie lub w formach teatralnych,

- g) rozpoznawanie wartości w utworach oraz próby ich oceny na tle własnego świata wartości,
- h) samodzielne, krytyczne ustosunkowanie się do obserwowanych zjawisk kultury; formułowanie, uzasadnianie i obrona dyskusji (także na piśmie) własnych punktów widzenia, pomysłów interpretacyjnych i opinii o utworach,
- i) dostrzeganie związku utworów z biografiami twórców i czasem historycznym.

Lektura

1. Wybrane utwory z klasyki światowej: Biblia (fragmenty), mitologia (wybór), Homer: Iliada lub Odyseja (fragmenty); Sofokles: Antygona, Pieśń o Rolandzie (fragmenty); W. Szekspir: Romeo i Julia; M. Cervantes: Don Kichot: (fragmenty); K. Dickens: Opowieść wigilijna lub Dawid Copperfield (fragmenty); A. Czechow: wybrana nowela; A. Saint-Exupery: Mały Książę lub Nocny lot; E. Hemingway: wybrane opowiadania.
2. Wybrane utwory z klasyki polskiej: Bogurodzica; J. Kochanowski: wybrane fraszki, pieśni, psalmy, treny; wybór poezji barokowej; I. Krasicki: wybrane bajki i jedna z satyr; A. Mickiewicz: wybrane bajki i ballady; Dziady cz. II, Pan Tadeusz (fragmenty); J. Słowacki: Balladyna (fragmenty); A. Fredro (Zemsta); H. Sienkiewicz, B. Prus, S. Żeromski: Syzyfowe prace, wybrana nowela.
3. Wybór liryki XIX wieku, wybór poezji XX wieku.
4. Wybór nowelistyki z XIX i XX wieku (w tym co najmniej 1 utwór pozytywistyczny).
5. Wybrane utwory współczesnej prozy polskiej i dramatu.
6. Wybrane utwory o dorastaniu, w tym powieści dla młodzieży.
7. Przykłady pamiętnika, dziennika, korespondencji literackich, reportażu, w tym A. Kamiński: Kamienie na szaniec; M. Białoszewski: Pamiętnik z powstania warszawskiego (fragmenty).
8. Przekłady literatury regionalnej, wkład literatury regionalnej do ogólnopolskiej skarbnicy literackiej.
9. Wybrane z czasopism i prasy codziennej teksty publicystyczne, informacyjne, reklamowe.
10. Utwory zaproponowane przez uczniów i nauczyciela, w tym literatura popularna (co najmniej jeden w każdej klasie).
11. Inne składniki kultury (np. przedstawienia teatralne, filmy, słuchowiska radiowe, programy TV, przekazy ikonoczne, poezja śpiewana).

HISTORIA

Cele edukacyjne

1. Rozwijanie i pogłębianie zainteresowań przeszłością, zachodzącymi w niej procesami i wydarzeniami.

2. Rozwijanie myślenia historycznego i krytycyzmu.
3. Pogłębianie umiejętności powiązania dziejów Polski z dziejami Europy i świata.
4. Rozwijanie umiejętności pozwalających na samodzielną pracę intelektualną z materiałem historycznym.
5. Pogłębianie rozumienia pojęć i wartości niezbędnych do zrozumienia życia politycznego, gospodarczego i społecznego.
6. Rozwijanie umiejętności dostrzegania złożoności związków przyczynowo-skutkowych.
7. Pogłębianie i umacnianie postawy patriotyzmu.

Zadania szkoły

1. Przekazywanie wiedzy o najważniejszych etapach dziejów Polski, Europy i świata.
2. Uczenie umiejętności analizy i syntezy materiału historycznego.
3. Uczenie zasad odczytywania i interpretowania źródeł historycznego.
4. Ukazywanie możliwości różnorodnych interpretacji źródeł, wydarzeń i postaci historycznych.
5. Uczenie rzetelności badawczej.
6. Doskonalenie różnorodnych form wypowiedzi ustnej i pisemnej.
7. Rozwijanie umiejętności poszukiwania, porządkowania, wykorzystywania i przechowywania różnych rodzajów informacji.

Treści

1. Periodyzacja dziejów i pojęcie czasu w historii.
2. Warunki życia człowieka w czasach najdawniejszych.
3. Cywilizacje starożytne — dorobek kultury i jego trwałość (Egipt, Izrael, Grecja, Rzym).
4. Powstanie chrześcijaństwa i pierwsze wieki jego rozwoju.
5. Europa i świat śródziemnomorski w wiekach średnich: państwa, religie, społeczeństwa, kultury (Bizancjum, Arabowie, państwo Karolingów, cesarstwo Ottonów, uniwersalizm cesarski i papieski, ruch krucjatowy, gospodarka średniowieczna, jedność i różnorodność kultury średniowiecza).
6. Polska pierwszych Piastów; statut Bolesława Krzywoustego i rozbitcie dzielnicowe Polski; zjednoczenie państwa polskiego; Polska Kazimierza Wielkiego;
7. Pierwsi Jagiellonowie na tronie Polski; gospodarka i społeczeństwo Polski średniowiecznej — zjawiska i procesy; specyfika kultury polskiego średniowiecza.

8. Wielkie odkrycia geograficzne. Europejczycy a Nowy Świat XVI—XVIII w.
9. Europa w XVI—XVII wieku: reformacja i reforma katolicka; barok; powstanie systemów absolutystycznych (Francja, Rosja); Rzeczpospolita szlachecka XVI—XVII w. — kraj wielu kultur i religii.
10. Przełom oświeceniowy w Europie i w Polsce — przemiany ustrojowe, gospodarcze i cywilizacyjne; powstanie Stanów Zjednoczonych Ameryki Północnej; rewolucja francuska — znaczenie dziejowe; Polska u schyłku XVIII wieku (odrodzenie kulturalne, próby ratowania Rzeczypospolitej, rozbiory, powstanie kościuszkowskie).
11. Przemiany społeczne i cywilizacyjne XIX wieku: epoka napoleońska; tworzenie podstaw nowoczesnej demokracji w Europie i Ameryce Północnej; przemiany na mapie politycznej Europy i świata; kolonializm; rozwój ekonomiczny i społeczny w XIX wieku.
12. Losy i postawy Polaków w warunkach braku niepodległości: powstania narodowe, koncepcje pracy organicznej, losy Polaków na emigracji.
13. I wojna światowa; rewolucje rosyjskie.
14. Świat między wojnami: kryzys demokracji (systemy totalitarne, hitleryzm i komunizm); najistotniejsze problemy gospodarcze, społeczne i polityczne świata.
15. Odrodzone państwo polskie: budowa państwowości, walka o granice; ewolucja ustrojowa, główne problemy gospodarcze i społeczne; polityka zagraniczna i miejsce Polski w Europie międzywojennej.
16. II wojna światowa; pakt Ribbentrop-Mołotow i jego realizacja, momenty przełomowe wojny, budowa koalicji antyhitlerowskiej; eksterminacja narodów na terenach okupowanych; obozy koncentracyjne i łagry; Holokaust.
17. Polska w latach 1939—1945: dwie okupacje; Katyń; formy i miejsca walki o niepodległość; polskie państwo podziemne; powstanie warszawskie; losy Polaków w kraju i na obczyźnie.
18. Świat powojenny; postęp cywilizacyjny, przemiany polityczne i kulturowe; konflikt Wschód-Zachód, nowe zjawiska polityczno-społeczne i przyspieszenie cywilizacyjne, dekolonizacja; nowe zjawiska w kulturze masowej.
19. Polska po 1945 r.: walka o kształt państwa, polski stalinizm; przemiany gospodarczo-społeczne w PRL; kryzysy polityczne lat 1956, 1968, 1970; wybór Polaka na papieża, rok 1980 i powstanie „Solidarności”, stan wojenny i lata osiemdziesiąte; przełom roku 1989, proces budowy III Rzeczypospolitej.

Osiągnięcia

1. Rozpoznawanie miejsca człowieka w czasie historycznym, jego relacji z przyrodą, społecznością lo-

kalną, ojczyzną, kręgiem kulturowym, innymi narodami i religiami.

2. Operowanie podstawowymi kategoriami historycznymi: czasem, przestrzenią, ciągłością, zmiennością.
3. Wykorzystywanie podstawowej wiedzy o najważniejszych etapach dziejów do powiązania zjawisk historycznych z zakresem dziejów powszechnych z historią Polski.
4. Ujmowanie treści historycznych w związkach przyczynowo-skutkowych.
5. Ocenianie faktów i wydarzeń historycznych.
6. Interpretacja różnego rodzaju źródeł historycznych.
7. Docieranie do różnych źródeł informacji historycznej, integracja wiedzy uzyskanej z różnych źródeł informacji.

WIEDZA O SPOŁECZEŃSTWIE

Przedmiot ten składa się z trzech odrębnych modułów:

1. Wychowanie do życia w rodzinie.
2. Wychowanie obywatelskie.
3. Wychowanie do aktywnego udziału w życiu gospodarczym.

1. Wychowanie do życia w rodzinie*

Cele edukacyjne

1. Przyjęcie integralnej wizji osoby ludzkiej; wybór i urzeczywistnianie wartości służących osobowemu rozwojowi.
2. Rozwiązywanie problemów i pokonywanie trudności okresu dorastania.

Zadania szkoły

1. Stymulowanie procesu samowychowania u uczniów.
2. Współpraca z rodzicami w zakresie prawidłowych relacji między nimi a dzieckiem.
2. Pomoc we właściwym przeżyciu okresu dojrzewania.
4. Wzmacnianie procesu identyfikacji z własną płcią.
5. Wspieranie rozwoju moralnego i kształtowania hierarchii wartości.
6. Promowanie integralnej wizji seksualności człowieka; ukazanie jedności pomiędzy działaniem seksualnym a miłością i odpowiedzialnością.
7. Tworzenie klimatu dla koleżeństwa i przyjaźni oraz szacunku dla człowieka.

8. Pomoc w poszukiwaniu odpowiedzi na podstawowe pytania egzystencjalne.

Treści

1. Rozwój człowieka: przed urodzeniem, narodziny, faza niemowlęca, wczesnodziecięca, przedpokwitaniowa, dojrzewania, młodości, wieku średniego, wieku późnego.
2. Budowa prawidłowych relacji z rodzicami. Konflikt pokoleń: przyczyny i sposoby rozwiązywania konfliktów. Odpowiedzialność wszystkich za atmosferę panującą w rodzinie.
3. Rola autorytetu w życiu człowieka.
4. Relacje międzyosobowe i ich znaczenie. Przyjaźń, zakochanie, miłość; pierwsze fascynacje, miłość platoniczna, miłość młodzieńcza, miłość dojrzała; rozróżnianie pojęć.
5. Podstawowe informacje o rozwoju seksualnym człowieka: tożsamość płciowa — kobiecość i męskość.
6. Dojrzewanie. Rozumienie i akceptacja kryteriów dojrzałości biologicznej, psychicznej i społecznej.
7. Problemy i trudności okresu dojrzewania (np. napięcia seksualne, masturbacja), sposoby radzenia sobie z nimi, pomoc w rozeznaniu sytuacji wymagających porady lekarza lub innych specjalistów.
8. Różnice w rozwoju psychoseksualnym dziewcząt i chłopców; postawy i wzajemne oczekiwania.
9. Zagrożenia okresu dojrzewania: presja seksualna, pornografia, uzależnienia.
10. Główne funkcje płciowości: wyrażanie miłości, budowanie więzi i rodzicielstwo.
11. Problem inicjacji seksualnej; związek pomiędzy aktywnością seksualną a miłością i odpowiedzialnością; krzywda związana z przedmiotowym traktowaniem człowieka w dziedzinie seksualnej. Argumenty biomedyczne, psychologiczne i moralne za inicjacją w małżeństwie.
12. Zakłócenia i trudności w osiągnięciu tożsamości płciowej; brak akceptacji własnej płci. Lęki homoseksualne a rzeczywiste skłonności homoseksualne; przyczyny. Możliwości pomocy w pokonywaniu trudności związanych z tożsamością płciową.
13. Płodność — wspólną sprawą kobiety i mężczyzny. Prawa rządzące ludzką płodnością.
14. Życie jako fundamentalna wartość, szacunek dla ludzkiego życia od chwili poczęcia.
15. Planowanie rodziny; naturalne metody rozpoznawania płodności a antykoncepcja. Aspekt zdrowotny, psychologiczny, moralny.

16. Choroby przenoszone drogą płciową. AIDS: drogi przenoszenia zakażenia, profilaktyka, aspekt społeczny.

17. Wartości związane z płciowością człowieka: męskość, kobiecość, miłość, małżeństwo, rodzina, rodzicielstwo. Znaczenie odpowiedzialności w przeżywaniu własnej płciowości i budowaniu trwałych więzi.

18. Wpływ sposobu spędzania wolnego czasu (w tym korzystanie ze środków masowego przekazu) na osobowość człowieka.

Osiągnięcia

1. Znajomość organizmu ludzkiego i zachodzących w nim zmian oraz akceptacja własnej płciowości.
2. Rozeznawanie, analizowanie i wyrażanie uczuć.
3. Kierowanie własnym rozwojem; podejmowanie wysiłku samowychowawczego.
4. Przyjęcie integralnej wizji ludzkiej seksualności.
5. Umiejętność obrony własnej intymności i nietykalności seksualnej oraz szacunek dla ciała innej osoby.
6. Korzystanie ze środków przekazu w sposób selektywny, umożliwiający obronę przed ich destrukcyjnym oddziaływaniem.
7. Wnoszenie pozytywnego wkładu w życie swojej rodziny.
8. Wyrażanie szacunku dla siebie oraz innych ludzi, ich wysiłku i pracy.

* Sposób nauczania szkolnego i zakres treści zajęć edukacyjnych „Wychowanie do życia w rodzinie” określa rozporządzenie ministra właściwego do spraw oświaty i wychowania, wydane na podstawie art. 4 ust. 3 ustawy z dnia 7 stycznia 1993 r. o planowaniu rodziny, ochronie płodu ludzkiego i warunkach dopuszczalności przerywania ciąży (Dz. U. Nr 17, poz. 78, z 1995 r. Nr 66, poz. 334, z 1996 r. Nr 139, poz. 646, z 1997 r. Nr 141, poz. 943 i Nr 157, poz. 1040 oraz z 1999 r. Nr 5, poz. 32).

2. Wychowanie obywatelskie

Cele edukacyjne

1. Pogłębianie poczucia przynależności do wspólnoty obywateli państwa polskiego.
2. Świadomość istnienia obowiązków wobec własnej ojczyzny, w tym w szczególności obowiązku jej obrony oraz dbałości o jej dobre imię.
3. Poczucie wartości i przydatności indywidualnego i grupowego działania na rzecz społeczności lokalnej.
4. Rozumienie ważnych wydarzeń życia społecznego, politycznego oraz gospodarczego w kraju i na świecie.
5. Działania na rzecz poczucia szacunku dla własnego państwa.

Zadania szkoły

1. Stawianie wymagań w zakresie właściwej postawy uczniów wobec godła i hymnu państwowego oraz w czasie uroczystości szkolnych i państwowych.
2. Pomoc w rozpoznaniu własnych praw i obowiązków.
3. Ukazywanie praktycznych zastosowań zasad i procedur demokratycznych w społeczności szkolnej.
4. Kształtowanie poczucia odpowiedzialności za siebie i innych.
5. Wspieranie samorządności uczniowskiej.

Treści

1. Człowiek — istota społeczna.
2. Grupa i więzi społeczne.
3. Naród i państwo. Tożsamość narodowa.
4. Monarchie konstytucyjne i republiki we współczesnej Europie.
5. Obywatel a władza publiczna w systemach totalitarnych, autorytarnych i demokratycznych.
6. Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej (ustrój polityczny i instytucje RP, prawa i obowiązki obywatela).
7. Samorządy terytorialne a władza centralna.
8. Ustrój, zadania, instytucje, struktura władzy samorządów terytorialnych.
9. Służba cywilna.
10. Przykłady procedur obowiązujących w załatwianiu spraw w urzędzie gminnym.
11. Kultura polityczna i formy życia publicznego (świadomość obywatelska, cnoty obywatelskie, stowarzyszenia, partie polityczne, związki zawodowe).
12. Niezbywalny charakter praw człowieka, ich katalog i systemy ochrony.
13. Etyka w życiu publicznym.
14. Życie szkoły — samorządność, procedury demokratyczne, regulacje prawne.

Osiągnięcia

1. Godne zachowanie w czasie obchodów świąt i uroczystości narodowych.
2. Rozpoznawanie własnych praw i obowiązków.
3. Wykorzystanie wiedzy o zasadach ustroju Rzeczypospolitej Polskiej do interpretacji wydarzeń życia publicznego.
4. Uczestniczenie w dyskusji, prezentacja i obrona własnego stanowiska, branie pod uwagę argumentów strony przeciwnej.

5. Współpraca w grupie z uwzględnieniem podziału zadań.
6. Podporządkowanie się wymogom procedur demokratycznych we wspólnym działaniu.
7. Załatwianie prostych spraw urzędowych: pisanie podań, życiorysu, wypełnianie druków urzędowych.
8. Znajomość najważniejszych, etycznych zasad życia publicznego.

3. Wychowanie do aktywnego udziału w życiu gospodarczym**Cele edukacyjne**

1. Wszechstronny rozwój ucznia ukierunkowany na przygotowanie do aktywnej obecności w życiu społeczno-gospodarczym kraju.
2. Rozumienie przez uczniów zjawisk i zmian gospodarczych w kraju.
3. Zdolność uczniów do odnajdywania swojego miejsca w życiu gospodarczym w warunkach gospodarki rynkowej i zmiennego rynku pracy.
4. Wstępne przygotowanie uczniów do aktywności zawodowej i odnalezienia się na rynku pracy.

Zadania szkoły

1. Dostarczenie elementarnej wiedzy ekonomicznej.
2. Rozwijanie ducha przedsiębiorczości.
3. Rozbudzanie wyobraźni, pomysłowości na temat przyszłej aktywności zawodowej i gospodarczej.
4. Pomoc w świadomym kształtowaniu orientacji i kariery zawodowej.

Treści

1. Gospodarstwo domowe — zarządzanie własnymi pieniędzmi.
2. Najważniejsze zasady racjonalnego gospodarowania.
3. Elementarne pojęcia ekonomiczne z zakresu gospodarki rynkowej.
4. Krótka historia pieniądza i jego najważniejsze funkcje.
5. Przedsiębiorca i przedsiębiorczość (małe firmy, potrzebne umiejętności, zasady prawne, źródła informacji).
6. Orientacja zawodowa (lokalny i ponadlokalny rynek pracy).
7. Odkrywanie i rozwijanie indywidualnych kwalifikacji zawodowych, podejmowanie decyzji zawodowych. Rodzaje zawodów i umiejętności zawodowych.

8. Przykłady procedur obowiązujących w ubieganiu się o pracę lub rozpoczynaniu działalności gospodarczej.
9. Wybór zawodu. System poradnictwa zawodowego i kształcenia ustawicznego.
10. Mobilność zawodowa jako zjawisko cywilizacyjne. Rynek pracy. Problem bezrobocia: przyczyny, skutki, sposoby rozwiązywania.
11. Ubieganie się o pracę — list motywacyjny, życiorys zawodowy (CV), kwestionariusz osobowy, rozmowa kwalifikacyjna, cechy dobrego pracownika.
12. Człowiek w gospodarce. Praca zespołowa. Wybrane zagadnienia z etyki życia gospodarczego.
13. Przekształcenia ustroju gospodarczego w Polsce po 1989 r.

Osiągnięcia

1. Znajomość elementarnych pojęć i praw ekonomicznych.
2. Umiejętność planowania rozwoju własnego wykształcenia i kwalifikacji zawodowych.
3. Zdolność uczniów do trafnego rozpoznawania swoich predyspozycji, kwalifikacji i realnych możliwości z punktu widzenia rynku pracy.
4. Umiejętność sporządzania dokumentów określonych procedurą ubiegania się o pracę (list motywacyjny, życiorys zawodowy, kwestionariusz osobowy) oraz zdolność do odbycia rozmowy kwalifikacyjnej.
5. Umiejętność aktywnego znalezienia się na rynku pracy i działalności gospodarczej.
6. Znajomość podstawowych zasad etycznych życia gospodarczego i umiejętność stosowania ich w życiu szkolnym (np. rzetelna praca, punktualność, dotrzymywanie danego słowa, uczciwość, odpowiedzialność za skutki, prawdomówność).
7. Zdolność do zarządzania własnymi pieniędzmi.

SZTUKA (PLASTYKA, MUZYKA)

Cele edukacyjne

1. Kształtowanie zainteresowań i zamiłowań muzycznych i plastycznych.
2. Wyposażenie uczniów w niezbędne umiejętności muzyczne i plastyczne, a także wiedzę z tego zakresu.
3. Umożliwienie uczniom przeżycia różnych doświadczeń muzycznych i plastycznych.
4. Kształtowanie kultury muzycznej i plastycznej (umiejętność włączania sztuki we własne, osobiste życie).

5. Uczenie wartościowania obecnych wokół ucznia zjawisk z zakresu muzyki i plastyki.

Zadania szkoły

1. Umożliwienie kontaktu z wielkimi dziełami sztuki prowadzącego do przeżyć estetycznych.
2. Ukazanie wielkiego bogactwa świata sztuki.
3. Stwarzanie sytuacji dających możliwość przeżyć wewnętrznych, doświadczania tajemnicy, kontemplacji, a także autorefleksji.
4. Ukazanie różnych funkcji sztuki — estetycznej, poznawczej, wspólnotowej, emocjonalno-terapeutycznej, religijnej.

Treści

1. Słuchanie muzyki.
 2. Śpiew.
 3. Muzykowanie na instrumentach.
 4. Działanie muzyczno-ruchowe.
 5. Wiedza niezbędna do rozumienia muzyki.
 6. Różnorodność muzyki ojczystej, w tym regionalnej, muzyki innych narodów i regionów świata.
 7. Wartości muzyki ludowej, muzyki artystycznej i muzyki popularnej.
 8. Kontakt z dziełami sztuki plastycznej — pomniki, galerie, muzea.
 9. Środki wyrazu plastycznego. Działania plastyczne w różnych materiałach, technikach i formach.
 10. Sztuka ludowa i zdobnictwo charakterystyczne dla danego regionu.
 11. Różnorodne sposoby komunikowania (komunikacja pozawerbalna — język przestrzeni, koloru, ciała itd.).
 12. Krajobraz kulturowy.
 13. Kształtowanie otoczenia i form użytkowych (racjonalność, funkcjonalność, estetyka).
 14. Podstawowa wiedza o teatrze i filmie.
- ##### Osiągnięcia
1. Rozpoznawanie wybitnych dzieł muzycznych.
 2. Rozpoznawanie wybitnych dzieł plastycznych.
 3. Własna aktywność muzyczna i plastyczna.
 4. Dbanie o estetyczny wygląd własny i otoczenia.

JĘZYK OBCY**Cele edukacyjne**

1. Osiągnięcie poziomu opanowania języka zapewniającego w miarę sprawną komunikację językową.
2. Lepsze poznanie kultury i spraw życia codziennego kraju języka nauczanego.

Zadania szkoły

1. Rozwijanie w uczniach poczucia własnej wartości oraz wiary we własne możliwości językowe, m.in. przez pozytywną informację zwrotną dotyczącą indywidualnych umiejętności lingwistycznych.
2. Stopniowe przygotowanie ucznia do samodzielności w procesie uczenia się języka obcego.
3. Zapewnienie uczniom możliwości stosowania języka jako narzędzia przy wykonywaniu zespołowych projektów, zwłaszcza interdyscyplinarnych.
4. Rozwijanie w uczniach postawy ciekawości, otwartości i tolerancji wobec innych kultur.

Treści

1. Rozwijanie sprawności rozumienia ze słuchu i mówienia.
2. Rozwijanie sprawności czytania i pisania.
3. Poszerzenie repertuaru funkcji językowych umożliwiających posługiwanie się językiem obcym w sytuacjach życia codziennego.
4. Opanowanie bardziej rozwiniętych struktur gramatycznych stosowanych do wyrażania teraźniejszości, przeszłości i przyszłości.
5. Wzbogacenie słownictwa dotyczącego życia codziennego, ze szczególnym uwzględnieniem realiów kraju ojczystego oraz kraju/obszaru języka docelowego na podstawie oryginalnych materiałów językowych.
6. Rozszerzenie komponentu kulturowo-cywilizacyjnego, z ukierunkowaniem na styl życia i zachowania w kraju języka docelowego.
7. Rozróżnianie formalnego i nieformalnego stylu języka.
8. Rozwój indywidualnych strategii uczenia się.

Osiągnięcia**1. Sprawność rozumienia ze słuchu:**

- a) rozumienie ogólnego sensu oraz głównych punktów dialogów i wypowiedzi rodzimych użytkowników języka,
- b) rozumienie sensu prostych wypowiedzi w różnych warunkach odbioru (np. rozmowa przez telefon, komunikat na dworcu),

c) rozumienie sensu wypowiedzi zawierającej niezrozumiałe elementy, których znaczenia uczeń może domyślić się z kontekstu.

2. Sprawność mówienia:

- a) formułowanie krótkich, płynnych i spójnych wypowiedzi na określone tematy z zastosowaniem form gramatycznych odpowiednich do wyrażania teraźniejszości, przeszłości i przyszłości,
- b) wykorzystanie znajomości fonetyki w stopniu zapewniającym zrozumiałość wypowiedzi dla rodzimego użytkownika języka,
- c) inicjowanie, podtrzymywanie i kończenie prostej rozmowy,
- d) wyrażanie własnych opinii oraz relacjonowanie wypowiedzi innych osób,
- e) właściwa reakcja językowa na wypowiedź rozmówcy.

3. Sprawność czytania:

- a) rozumienie dłuższych i bardziej złożonych tekstów,
- b) rozumienie prostego tekstu narracyjnego,
- c) rozumienie ogólnego sensu tekstu, który zawiera fragmenty niezrozumiałe,
- d) rozumienie ogólnego sensu obszerniejszego tekstu przy pobieżnym czytaniu,
- e) wyszukiwanie żądanej informacji lub szczegółu z częściowo niezrozumianego tekstu.

4. Sprawność pisania:

- a) formułowanie, w miarę zróżnicowanej pod względem morfosyntaktycznym i leksykalnym, wypowiedzi pisemnej,
- b) sformułowanie i zapisanie własnego oraz otrzymanego komunikatu,
- c) napisanie krótkiego listu,
- d) sporządzenie prostej i spójnej notatki z czyjejś wypowiedzi,
- e) prawidłowe stosowanie zasad ortografii i podstaw interpunkcji.

5. Inne umiejętności:

- a) klasyfikowanie faktów i informacji, selekcjonowanie informacji,
- b) korzystanie ze słownika jedno- i dwujęzycznego oraz innych źródeł informacji.

MATEMATYKA**Cele edukacyjne**

1. Przygotowywanie uczniów do wykorzystania wiedzy matematycznej do rozwiązywania problemów z zakresu różnych dziedzin kształcenia szkolnego oraz życia codziennego; budowania modeli matematycznych dla konkretnych sytuacji.

2. Przystawianie przez uczniów języka matematyki; dostrzeganie oraz formułowanie, rozwiązywanie i dyskutowanie problemów.
3. Rozwijanie wyobraźni przestrzennej uczniów.

Zadania szkoły*

1. Kształtowanie umiejętności myślenia i jasnego formułowania wypowiedzi.
2. Rozwijanie umiejętności uczniów w zakresie rozumienia tekstów sformułowanych w języku matematyki.
3. Rozwijanie umiejętności opisywania w języku matematyki prostych sytuacji.
4. Ułatwianie dostrzegania problemów i badania ich w konkretnych przypadkach* przez prowadzenie prostych rozumowań matematycznych.

Treści

1. Liczby wymierne i działania na nich, przykłady wykorzystania kalkulatora; porównywanie liczb wymiernych; procenty i ich zastosowania praktyczne; potęga o wykładniku całkowitym; własności potęgowania; pierwiastki i ich podstawowe własności.
2. Przybliżenia dziesiętne liczb rzeczywistych; przykłady liczb niewymiernych.
3. Zapisywanie wyrażeń algebraicznych oraz obliczanie ich wartości liczbowych; wzory skróconego mnożenia.
4. Przykłady funkcji (również nieliczbowych i nieliniowych); odczytywanie własności funkcji z wykresu.
5. Równanie liniowe z jedną niewiadomą, nierówność liniowa z jedną niewiadomą; układ równań liniowych z dwiema niewiadomymi i jego interpretacja geometryczna.
6. Zbieranie, porządkowanie i przedstawianie danych (tam gdzie to możliwe — z użyciem technologii informacyjnej).
7. Proste doświadczenia losowe.
8. Wielokąty, koło i okrąg; symetralna odcinka i dwusieczna kąta; kąt środkowy i kąt wpisany, cechy przystawiania trójkątów, okrąg wpisany w trójkąt, okrąg opisany na trójkącie.
9. Przykłady przekształceń geometrycznych.
10. Obwód i pole wielokąta; pole koła i długość okręgu.
11. Twierdzenia o związkach miarowych w figurach; twierdzenie Pitagorasa i jego zastosowania; figury podobne.
12. Prostokąt i równoległość w przestrzeni; graniastosłupy proste, ostrosłupy i bryły obrotowe (wałec, stożek, kula); obliczanie pól powierzchni i objętości wielościanów oraz brył obrotowych.

Osiągnięcia

1. Przeprowadzanie nieskomplikowanych rozmów matematycznych.
2. Postulowanie się własnościami liczb i działań oraz własnościami figur przy rozwiązywaniu zadań.
3. Postulowanie się kalkulatorem przy rozwiązywaniu typowych zadań.
4. Dostrzeganie, wykorzystywanie i interpretowanie zależności funkcyjnych; interpretowanie związków wyrażonych za pomocą wzorów, wykresów, schematów, diagramów, tabel.
5. Prezentowanie z użyciem języka matematyki wyników badania prostych zagadnień.

FIZYKA I ASTRONOMIA

Cele edukacyjne

1. Budzenie zainteresowań prawidłościami świata przyrody.
2. Prezentowanie wyników własnych obserwacji, eksperymentów i przemyśleń.
3. Poznanie podstawowych praw opisujących przebieg zjawisk fizycznych i astronomicznych w przyrodzie.
4. Wykorzystanie wiedzy fizycznej w praktyce życia codziennego.

Zadania szkoły

1. Zapoznanie uczniów z podstawowymi prawami przyrody.
2. Stworzenie możliwości przeprowadzania doświadczeń fizycznych.
3. Zapoznanie z metodami obserwowania, badania i opisywania zjawisk fizycznych i astronomicznych.
4. Ukazanie znaczenia odkryć w naukach przyrodniczych dla rozwoju cywilizacji i rozwiązywania problemów współczesnego świata.
5. Kształcenie umiejętności krytycznego korzystania ze źródeł informacji.

Treści

1. Właściwości materii.
2. Stany skupienia materii. Kinetyczny model budowy materii.
3. Ruch i siły.
4. Opis ruchów prostoliniowych. Ruch drgający (jakościowo), ruchy krzywoliniowe. Oddziaływania mechaniczne i ich skutki. Równowaga mechaniczna. Zasada zachowania pędu. Zasady dynamiki. Oddziaływania grawitacyjne. Loty kosmiczne.

5. Praca i energia.
6. Rodzaje energii mechanicznej. Zasada zachowania energii. Moc. Pierwsza zasada termodynamiki.
7. Przesyłanie informacji,
8. Fale dźwiękowe. Fale elektromagnetyczne. Rozchodzenie się światła — zjawiska odbicia i załamania. Barwy. Obrazy optyczne. Natura światła. Urządzenia do przekazywania informacji.
9. Elektryczność i magnetyzm.
10. Ładunki elektryczne i ich oddziaływanie. Pole elektryczne.
11. Obwód prądu stałego. Prawa przepływu prądu stałego. Źródło napięcia. Pole magnetyczne. Zjawisko indukcji elektromagnetycznej (jakościowo). Wytwarzanie i przesyłanie energii elektrycznej.
12. Mikroskopowy model zjawisk elektrycznych.
13. Budowa atomu. Energia jądrowa. Promieniowanie jądrowe.
14. Układ Słoneczny. Elementy kosmologii.

Osiągnięcia

1. Umiejętność obserwowania i opisywania zjawisk fizycznych i astronomicznych.
2. Umiejętność posługiwania się metodami badawczymi typowymi dla fizyki i astronomii.
3. Umiejętność wykonywania pomiarów prostych i złożonych.
4. Opisywanie zjawisk fizycznych i rozwiązywanie problemów fizycznych i astronomicznych z zastosowaniem modeli i technik matematycznych.

CHEMIA

Cele edukacyjne

1. Nabycie umiejętności obserwacji i opisu zjawisk chemicznych zachodzących w otaczającym świecie.
2. Poznanie znaczenia wiedzy chemicznej w procesach przetwarzania materii przez człowieka.
3. Nabycie umiejętności i nawyku postępowania zgodnego z zasadami dbałości o własne zdrowie i ochronę środowiska.

Zadania szkoły

1. Ukształtowanie myślenia prowadzącego do zrozumienia poznanej wiedzy chemicznej i posługiwania się nią w różnych sytuacjach życiowych.
2. Zapoznanie uczniów z właściwościami substancji chemicznych i bezpiecznym obchodzeniem się z nimi.

3. Umożliwienie uczniom zdobycia wiadomości i umiejętności zarówno praktycznych, jak i stanowiących podstawę do kształcenia w następnych etapach.

Treści

1. Substancje i przemiany chemiczne w otoczeniu człowieka. Metale i niemetale, mieszaniny, powietrze jako mieszanina gazów, tlen i azot — właściwości, tlenki, zanieczyszczenia powietrza.
2. Budowa atomu: jądro i elektrony, składniki jądra, izotopy. Promieniotwórczość i jej różnorodne konsekwencje. Atomy, jony i cząsteczki, pierwiastki i związki chemiczne, symbole chemiczne, wartościowość pierwiastków. Wiązania chemiczne — jonowe i atomowe.
3. Teoria atomistyczno-cząsteczkowa — nieciągłość budowy materii. Układ okresowy pierwiastków chemicznych — sposób usystematyzowania pierwiastków.
4. Wagowe stosunki stechiometryczne w związkach chemicznych i reakcjach chemicznych — masa atomowa i cząsteczkowa, prawo stałości składu, prawo zachowania masy.
5. Reakcje chemiczne i równania reakcji chemicznych.
6. Woda i roztwory wodne — zagrożenia cywilizacyjne wynikające z jej zanieczyszczeń.
7. Roztwory, rozpuszczalność, stężenia procentowe roztworów — podstawowe obliczenia.
8. Typy związków nieorganicznych: kwasy, zasady, wodorotlenki, dysocjacja jonowa, odczyn roztworu, pH — w ujęciu jakościowym. Sołe: reakcje substancji o właściwościach kwasowych z substancjami o właściwościach zasadowych, podstawowe właściwości i zastosowania wybranych soli.
9. Surowce i tworzywa pochodzenia mineralnego: węgiel kamienny, ropa naftowa, gaz ziemny, wapień, gips, szkło.
10. Węgiel i jego związki. Proste węglowodory nasycone i nienasycone, alkohole, kwasy karboksylowe, mydła, estry, tłuszcze, cukry, białka jako podstawowe składniki organizmów żywych, tworzywa sztuczne.
11. Działanie niektórych substancji na organizm człowieka: leki, trucizny, alkohole, narkotyki, nawozy, środki ochrony roślin.

Osiągnięcia

1. Określanie właściwości różnorodnych substancji oraz ich powiązanie z zastosowaniem i wpływem na środowisko naturalne.
2. Wyjaśnianie przebiegu prostych procesów chemicznych i zapisywanie poznanych reakcji chemicznych w postaci równań.

3. Projektowanie i przeprowadzanie prostych doświadczeń chemicznych.
4. Bezpieczne posługiwanie się prostym sprzętem laboratoryjnym, substancjami i wyrobami o poznany składzie chemicznym.
5. Dostrzeganie przemian chemicznych w otoczeniu oraz czynników wpływających na ich przebieg.
6. Wykonywanie prostych obliczeń stechiometrycznych.

BIOLOGIA

Cele edukacyjne

1. Rozwijanie zainteresowań biologicznych i skłanianie do samodzielnego poznawania świata żywego.
2. Poznawanie różnorodności świata żywego i środowisk życia organizmów.
3. Poznanie i zrozumienie podstawowych procesów życiowych organizmów.
4. Zrozumienie zasad funkcjonowania organizmu człowieka i kształtowanie zachowań prozdrowotnych.
5. Kształcenie zachowań ukierunkowanych na ochronę środowiska przyrodniczego.

Zadania szkoły

1. Umożliwienie projektowania i prowadzenia obserwacji i doświadczeń biologicznych.
2. Ukazywanie różnorodności i złożoności świata żywego.
3. Ukazywanie uwarunkowań i prawidłowości przebiegu procesów i zjawisk biologicznych.
4. Motywowanie do przestrzegania zasad higieny osobistej i podejmowania odpowiedzialności za zdrowie i życie własne i innych.
5. Umożliwienie podejmowania działań na rzecz najbliższego środowiska przyrodniczego i szacunku dla zwierząt.

Treści

1. Struktura organizmu i funkcje, jakim ona służy (komórki, tkanki, organy).
2. Przykłady różnych sposobów pełnienia tych samych funkcji życiowych przez organizmy zależnie od warunków środowiska.
3. Budowa i funkcjonowanie układów organizmu człowieka.
4. Stan zdrowia i choroby. Przykłady chorób zakaźnych oraz patologii w działaniu narządów; elementy epidemiologii, profilaktyki i leczenia omawianych chorób.

5. Etapy biologicznego i psychicznego rozwoju człowieka i potrzeby z nimi związane.
6. Informacja genetyczna; cechy organizmu wynikające z wpływu genów i oddziaływań środowiskowych.
7. Relacje wewnątrz- i międzygatunkowe w przyrodzie. Krążenie materii i przepływ energii w różnych układach przyrodniczych.
8. Działania człowieka w środowisku przyrodniczym i ich konsekwencje.

Osiągnięcia

1. Formułowanie hipotez. Analizowanie i interpretowanie wyników obserwacji i doświadczeń wraz z oceną ich wiarygodności.
2. Gromadzenie, integrowanie, opracowywanie i interpretowanie wiedzy z różnych dziedzin niezbędnej do wyjaśnienia procesów życiowych.
3. Interpretowanie zależności między budową i funkcją układów i narządów w organizmie człowieka. Postrzeganie funkcjonowania organizmu ludzkiego jako integralnej całości.
4. Interpretowanie zależności między środowiskiem życia organizmu a jego budową i funkcjonowaniem.
5. Analizowanie struktury i funkcjonowania wybranych ekosystemów.
6. Ocenianie zmian zachodzących w środowisku przyrodniczym w wyniku oddziaływania człowieka i ich wpływu na jakość życia i umiejętności odnajdywania środków zaradczych.
7. Analizowanie przyczyn zakłóceń stanu zdrowia człowieka, przewidywanie skutków własnych decyzji w tym zakresie. Prowadzenie zdrowego trybu życia.

GEOGRAFIA

Cele edukacyjne

1. Budzenie zainteresowania szeroko rozumianą przestrzenią geograficzną (własnym regionem, terytorium Polski, Europy, świata) oraz przygotowanie do swobodnego poruszania się w niej.
2. Kształtowanie w uczniach:
 - a) poszanowania innych narodów, systemów wartości i sposobów życia,
 - b) poczucia odpowiedzialności za swoje środowisko życia (geograficzne i społeczne), gotowości uczestniczenia w rozwiązywaniu problemów swojej społeczności.
3. Uświadomienie wartości, jaką jest własny region i kraj oraz ich dziedzictwo kulturowe.
4. Przystwojenie informacji podstawowych umożliwiających realizację punktu 1, 2 i 3.

Zadania szkoły

Stwarzanie uczniom sprzyjających warunków do:

- 1) korzystania z możliwie różnorodnych źródeł wiedzy geograficznej, w tym z własnych obserwacji terenowych, ze szczególnym uwzględnieniem swojej gminy (powiatu),
- 2) uczenia się czynnego, kształtującego dociekliwość, refleksyjność, zdrowy krytycyzm, chęć działania,
- 3) kształtowania postawy szacunku dla przyrody.

Treści

1. Ziemia jako część Wszechświata.
2. Ziemia jako środowisko życia, jej historia i obraz współczesny.
3. Interakcja Ziemia — człowiek.
4. Gospodarowanie zasobami naturalnymi Ziemi.
5. Współczesne przemiany gospodarcze, społeczne i polityczne na kontynentach i w wybranych państwach.
6. Źródła konfliktów i próby ich rozwiązywania (na wybranych przykładach).
7. Potencjał naturalny, ludnościowy, gospodarczy i kulturowy Polski (na treści dotyczące Polski należy zarezerwować nie mniej niż 1/3 czasu przeznaczonego na geografję w gimnazjum).
8. Polska na tle Europy i świata.
9. Problemy integracyjne na świecie, w Europie i w Polsce.
10. Przykłady ochrony krajobrazu na świecie i w Polsce.

Osiągnięcia

1. Całościowe widzenie regionów i miejsc (Polski i świata).
2. Lokalizowanie miejsc na powierzchni Ziemi i orientowanie się w ich wzajemnym położeniu za pomocą map.
3. Gromadzenie, interpretowanie i prezentowanie wiedzy geograficznej.
4. Ocenianie w kategoriach geograficznych działalności gospodarczej, społecznej i politycznej oraz działań własnych.
5. Przewidywanie zmian w przyrodzie i w działaniach ludzi na podstawie uzyskanych informacji.
6. Korzystanie z możliwie różnych źródeł informacji.
7. Stosowanie wiedzy geograficznej w życiu.

TECHNIKA**Cele edukacyjne**

Przygotowanie do życia w cywilizacji technicznej.

Zadania szkoły

Zorganizowanie warunków do samodzielnego działania technicznego z wykorzystaniem typowych metod stosowanych w podstawowych dziedzinach techniki.

Treści

1. Prezentacja wybranych wielkich polskich i zagranicznych wynalazców w dziedzinie techniki.
2. Związki techniki z rozwojem kultury i różnych dyscyplin wiedzy technicznej.
3. Projektowanie i konstruowanie; ochrona praw autorskich, wynalazczość, ochrona patentowa; młodzieżowy ruch twórczości technicznej.
4. Materiały konstrukcyjne; wymagania użytkowe, bezpieczeństwa, ekonomiczne i konstrukcyjne.
5. Planowanie pracy indywidualnej i zespołowej, podział pracy, koordynacja działań, rachunek ekonomiczny.
6. Technologie — narzędzia i urządzenia techniczne stosowane do przetwarzania różnych materiałów; pomiary i regulacje techniczne.
7. Problemy bezpiecznego wykorzystania wytworów współczesnej techniki; urządzenia techniczne stosowane w środowisku życia ucznia; bezpieczeństwo poruszania się po drogach.

Osiągnięcia

1. Określanie i ocenianie własnych mocnych i słabych cech ujawnianych w działaniach technicznych indywidualnych i zespołowych; ocenianie własnych możliwości sprostania wymaganiom wstępnie wybranego zawodu (stanowiska pracy).
2. Stosowanie różnorodnych metod i środków (symboli, rysunków, kodów i zdjęć) w porozumiewaniu się na temat zagadnień technicznych.
3. Czytanie i sporządzanie prostych dokumentacji technicznych.
4. Bezpieczne i wydajne posługiwanie się podstawowymi narzędziami, przyrządami i urządzeniami, dobieranie narzędzi oraz utrzymywanie ich w stanie sprawności.
5. Eksploatacja urządzeń i systemów technicznych związanych z życiem codziennym z uwzględnieniem zasad i reguł bezpieczeństwa, w tym korzystanie z dróg i pojazdów.

INFORMATYKA**Cele edukacyjne**

Przygotowanie do aktywnego i odpowiedzialnego życia w społeczeństwie informacyjnym.

Zadania szkoły

1. Stworzenie warunków do osiągnięcia umiejętności posługiwania się komputerem, jego oprogramowaniem i technologią informacyjną.
2. Zainteresowanie uczniów rozwojem wiedzy informacyjnej oraz nowymi możliwościami dostępu do informacji i komunikowania się.
3. Wspomaganie uczniów w ich rozpoznaniu własnych uzdolnień i zainteresowań w celu świadomego wyboru dalszego kierunku kształcenia.

Treści

1. Posługiwanie się sprzętem i korzystanie z usług systemu operacyjnego. Podstawowe elementy komputera i ich funkcje. Zasady bezpiecznej pracy z komputerem. Podstawowe usługi systemu operacyjnego. Podstawowe zasady pracy w sieci lokalnej i globalnej.
2. Rozwiązywanie problemów za pomocą programów użytkowych. Formy reprezentowania i przetwarzania informacji przez człowieka i komputer. Redagowanie tekstów i tworzenie rysunków za pomocą komputera. Tworzenie dokumentów zawierających tekst, grafikę i tabele. Wykorzystanie arkusza kalkulacyjnego do rozwiązywania zadań z programu nauczania gimnazjum i codziennego życia. Korzystanie z multimedialnych źródeł informacji. Przykłady różnych form organizacji danych. Przykłady wyszukiwania i zapisywania informacji w bazach danych. Przykłady zastosowań komputera jako narzędzia dostępu do rozproszonych źródeł informacji i komunikacji na odległość.
3. Rozwiązywanie problemów w postaci algorytmicznej. Algorytmy wokół nas, przykłady algorytmów rozwiązywania problemów praktycznych i szkolnych. Ścisłe formułowanie sytuacji problemowych. Opisywanie algorytmów w języku potocznym. Zapisywanie algorytmów w postaci procedur, które może wykonać komputer. Przykłady algorytmów rekurencyjnych. Rozwiązywanie umiarkowanie złożonych zadań metodą zstępującą. Przykłady testowania i oceny algorytmów.
4. Modelowanie i symulacja za pomocą komputera. Symulowanie zjawisk o znanych prostych modelach. Modelowanie a symulacja. Przykłady tworzenia prostych modeli.
5. Społeczne, etyczne i ekonomiczne aspekty rozwoju informatyki. Pożytki wynikające z rozwoju informatyki i powszechnego dostępu do informacji. Konse-

kwencje dla osób i społeczności. Zagrożenia wychowawcze: szkodliwe gry, deprawujące treści, uzależnienie. Zagadnienia etyczne i prawne związane z ochroną własności intelektualnej i ochroną danych.

Osiągnięcia

1. Wybieranie, łączenie i celowe stosowanie różnych narzędzi informatycznych do rozwiązywania typowych praktycznych i szkolnych problemów ucznia.
2. Korzystanie z różnych, w tym multimedialnych i rozproszonych źródeł informacji dostępnych za pomocą komputera.
3. Rozwiązywanie umiarkowanie złożonych problemów przez stosowanie poznanych metod algorytmicznych.
4. Dostrzeganie korzyści i zagrożeń związanych z rozwojem zastosowań komputerów.

WYCHOWANIE FIZYCZNE

Cele edukacyjne

1. Zrozumienie przez ucznia powodów i sensu jego starań o ciało, o sprawność, o zdrowie i urodę, jako warunek szacunku wobec siebie i wobec innych.
2. Uzewnętrznienie, przyjęcie i uznanie przez ucznia postulatu racjonalnej troski o witalną gotowość organizmu, która warunkuje jego życiowe osiągnięcia.
3. Doskonalenie sprawności kondycyjnej i koordynacyjnej.

Zadania szkoły

1. Przekazywanie wiedzy, która podtrzyma potrzebę systematycznej aktywności fizycznej uczniów, potwierdzającej zdrowotne nawyki oraz znajomość zasad zdrowego życia.
2. Stymulowanie różnorodnych form aktywności fizycznej uczniów, wspierającej ich rozwój, szczególnie w okresie stabilizacji postaw ciała.
3. Organizowanie zajęć w wybranych dziedzinach rekreacyjno-sportowych i turystycznych.
4. Organizowanie zajęć fakultatywnych z zakresu „sportów całego życia”.

Treści

1. Ćwiczenia kształtujące i korygujące postawę ciała, oddechowe, kompensacyjne.

2. Ćwiczenia z obciążeniem na zmiennych dystansach, z wykorzystaniem przyborów i przyrządów.
3. Marsze, biegi, wspinanie, dźwiganie, skoki, gimnastyka, gry sportowo-rekreacyjne.
4. Organizowanie i sędziowanie zawodów sportowych, rekreacyjnych i turystycznych.
5. Zasady funkcjonowania organizmu, regeneracji sił i czynnego odpoczynku, zapobieganie chorobom i uzależnieniom.

Osiągnięcia

1. Diagnozowanie własnej sprawności fizycznej i umiejętności ruchowych.
2. Hartowanie organizmu i dbałość o higienę i zdrowie.
3. Dbłość o prawidłową postawę ciała.
4. Aktywność ruchowa o charakterze rekreacyjno-sportowym w dwóch wybranych formach indywidualnych i dwóch zespołowych.
5. Pełnienie roli organizatora, widza i sędziego w wybranych dyscyplinach rekreacyjnych i sportowych.

JĘZYK MNIEJSZOŚCI NARODOWEJ LUB GRUPY ETNICZNEJ

(w szkołach organizujących nauczanie tego języka jako ojczystego)

Cele edukacyjne

1. Opanowanie języka ojczystego zapewniające sprawną komunikację językową w różnych sytuacjach prywatnych i publicznych.
2. Uczestniczenie w kulturze, szczególnie w wymiarze symbolicznym, tak aby stawała się osobistą własnością młodego człowieka.
3. Wszechstronny rozwój ucznia jako przygotowanie do aktywnej obecności w społeczeństwie.
4. Zdolność ucznia do odnajdywania swojego miejsca w warunkach wielokulturowości.

Zadania szkoły

1. Rozwijanie w uczniach poczucia własnej wartości, tożsamości narodowej (etnicznej) oraz wiary we własne możliwości językowe.
2. Kształcenie i doskonalenie umiejętności mówienia, słuchania, czytania, pisania, odbioru różnorodnych tekstów kultury.
3. Tworzenie sytuacji, w których uczenie się języka następuje poprzez świadome i refleksyjne jego używanie (bez obciążenia wiedzą teoretyczną).
4. Rozwijanie w uczniach postawy ciekawości, otwartości i poszanowania innych kultur.

5. Integrowanie różnych płaszczyzn kulturowych, stwarzanie możliwości uczestnictwa w kulturze współczesnej na bazie obcowania z tradycją.
6. Ukazywanie wkładu danej mniejszości w kulturę polską i rozwój Polski.

Treści

1. Rozwijanie sprawności rozumienia ze słuchu, mówienia oraz czytania i pisania.
2. Utrwalenie i poszerzenie funkcji językowych umożliwiających posługiwanie się językiem w sytuacjach życia codziennego.
3. Opanowanie funkcjonalnych struktur gramatycznych.
4. Wzbogacanie słownictwa dotyczącego życia codziennego w oparciu o materiały językowe.
5. Wielopłaszczyznowe wykorzystanie tekstu literackiego; akcentowanie wartości ideowych, moralnych, estetycznych; wprowadzenie pojęć z zakresu historii i teorii literatury (kompozycja, narracja, podmiot liryczny, symbol, kontrast, środki wyrazu artystycznego).
6. Stosowanie różnych form wypowiedzi pisemnej (opowiadanie, streszczenie, opis, charakterystyka, sprawozdanie).
7. Wprowadzanie uczniów w technikę uczenia się i wyposażenie ich w narzędzia samodzielnej pracy umysłowej.

Osiągnięcia

Najistotniejszym osiągnięciem jest rozbudzenie zainteresowania do języka, historii i kultury ojczystej.

1. Wyrównywanie poziomu i rozwijanie umiejętności wyniesionych ze szkoły podstawowej w zakresie mówienia, słuchania, czytania i pisania:
 - budowanie wypowiedzi mówionych i pisanych zgodnie z intencją i okolicznościami (w związku z sytuacjami życiowymi i lekturą),
 - rozpoznawanie i tworzenie wypowiedzi informujących, opisujących, wartościujących oraz służących wyrażaniu opinii, przekonywaniu i uzasadnianiu poglądów,
 - dokonywanie celowych zabiegów redakcyjnych w zakresie poprawiania i parafrazowania tekstów własnych i cudzych,
 - operowanie strukturami gramatycznymi odpowiednio do sytuacji i kontekstu wypowiedzi.
2. Samokształcenie:
 - poszukiwanie informacji w różnych źródłach i ich porządkowanie,
 - umiejętne i rozumne korzystanie ze środków masowego przekazu; klasyfikowanie i selekcjonowanie informacji.

3. Odbiór tekstów kultury:

- dostrzeganie i omawianie swoistych właściwości poznawanych utworów i tekstów kultury.
- rozpoznawanie wartości w utworach oraz próby ich oceny na tle wartości uniwersalnych,
- twórcze wykonywanie utworów w żywym słowie lub innych formach artystycznych.

Lektury

1. Utwory prozatorskie i poetyckie wprowadzające w tradycję i współczesność literacką — stosownie do możliwości i potrzeb.
2. Teksty reprezentatywne dla różnych rodzajów, gatunków i form artystycznego wyrazu, ze szczególnym uwzględnieniem utworów epickich, w tym odmian prozy fabularnej i historycznej.
3. Teksty użytkowe, publicystyczne, popularnonaukowe oraz inne teksty kultury wysokiej i masowej.

ETYKA***Cele edukacyjne**

1. Kształtowanie refleksyjnej postawy wobec człowieka, jego natury, powinności moralnych oraz wobec różnych sytuacji życiowych.
2. Rozpoznawanie podstawowych wartości i dokonywanie właściwej ich hierarchizacji.
3. Podjęcie odpowiedzialności za siebie i innych oraz za dokonywane wybory moralne.

Zadania szkoły

1. Uświadamianie ważnych problemów moralnych i sposobów ich rozwiązywania.
2. Ukazywanie znaczenia zasad moralnych dla rozwoju osobistego człowieka, kształtowania się relacji między ludźmi oraz życia społecznego, gospodarczego i politycznego.
3. Ułatwianie nawiązywania więzi z własną rodziną, krajem oraz jego kulturą, umożliwiających rzeczywiste otwieranie się na różnorodność kultur w otaczającym świecie.
4. Umożliwienie rozwijania umiejętności prezentacji własnego stanowiska w dialogu z innymi i demokratycznego współdecydowania.

Treści

1. Człowiek jako osoba; natura i godność człowieka.
2. Rola i znaczenie sumienia w ocenie moralnej i dla wewnętrznego rozwoju człowieka.
3. Samowychowanie jako droga rozwoju.
4. Główne problemy współczesnej etyki.

5. Człowiek wobec wartości; człowiek wobec cierpienia i śmierci.

6. Moralność a religia, wiedza i polityka.

7. Wskazania moralne w religii chrześcijańskiej.

8. Wskazania moralne w innych religiach świata.

9. Moralne aspekty stosunku człowieka do świata przyrody.

10. Praca i jej wartość dla człowieka, znaczenie etyki zawodowej.

Osiągnięcia

1. Dokonywanie wyboru wartości i tworzenie ich hierarchii.
2. Rozstrzyganie wątpliwości i problemów moralnych zgodnie z przyjętą hierarchią wartości i dobrem wspólnym.
3. Stosowanie zasad harmonijnego współistnienia i współdziałania ze środowiskiem społecznym i przyrodniczym.

* Nauczanie religii regulowane jest odrębnie.

ŚCIEŻKI EDUKACYJNE**EDUKACJA FILOZOFICZNA****Cele edukacyjne**

1. Wdrażanie do refleksji i logicznego myślenia.
2. Kształtowanie wrażliwości moralnej.
3. Zachęcanie do bliższego i głębszego poznania samego siebie.
4. Pogłębianie rozumienia rzeczywistości.

Zadania szkoły

1. Ukazanie filozofii jako:
 - a) „umiłowania mądrości”,
 - b) zachęty do zadawania zasadniczych pytań,
 - c) drogi wiodącej do lepszego poznania prawdy,
 - d) jednego z fundamentów klasycznej kultury.
2. Sprzyjanie intelektualnemu rozwojowi ucznia.
3. Zwracanie uwagi na:
 - a) specyfikę myślenia filozoficznego,
 - b) różnicę między światem rzeczywistym a światem fantazji.
4. Ukazywanie roli naturalnego zdziwienia jako początku filozoficznego poznania.

5. Pomaganie w odpowiedzi na podstawowe pytania, dotyczące szczególnie sensu życia ludzkiego.
6. Zaprezentowanie przykładów najważniejszych osiągnięć filozofii.
7. Pomoc uczniom w odkrywaniu własnej tożsamości.

Treści

1. Starożytne wezwanie: „Poznaj samego siebie”, a zawsze aktualne pytania: Kim jestem? Skąd przychodzi? Dokąd zmierzam? Jaki jest sens życia ludzkiego?
2. Filozofia jako „umiłowanie mądrości”.
3. Starożytna Grecja jako miejsce narodzenia filozofii.
4. Najwybitniejsi przedstawiciele filozofii starożytnej: Sokrates, Platon, Arystoteles.
5. Klasyczna definicja prawdy. Poszukiwanie prawdy przez stulecia.
6. Przykłady wykorzystania klasycznej wiedzy filozoficznej do analizy współczesnych problemów.
7. Ogólna prezentacja dyscyplin filozoficznych.
8. Filozofia a nauki szczegółowe.
9. Koncepcja człowieka jako osoby, a więc istoty rozumnej, wolnej i zdolnej do poznania prawdy i dążącej do dobra.
10. Przykłady podstawowych i ponadczasowych prawd filozoficznych jako części duchowego dziedzictwa ludzkości.

Osiągnięcia

1. Znajomość najważniejszych pytań i pojęć filozoficznych.
2. Rozumienie człowieka jako bytu osobowego.
3. Lepsze rozumienie siebie i drugiego człowieka.
4. Umiejętność przedstawienia krótkiej charakterystyki dokonań Sokratesa, Platona i Arystotelesa.
5. Umiejętność analizy filozoficznej przeprowadzonej na dowolnym przykładzie.
6. Umiejętność filozoficznego określenia prawdy, wolności i innych wartości.

EDUKACJA PROZDROWOTNA

Cele edukacyjne

Kształtowanie zdrowego stylu życia i inspirowanie harmonijnego rozwoju.

Zadania szkoły

1. Stwarzanie warunków do kształtowania zdrowego stylu życia oraz harmonijnego rozwoju.

2. Uświadamianie własnej odpowiedzialności za ochronę swojego zdrowia.
3. Uświadamianie współzależności między wymiarami zdrowia, np. fizycznym, psychicznym i duchowym.

Treści

1. Higiena osobista i otoczenia:
 - a) zasady pielęgnacji skóry,
 - b) hałas, nadmierne nasłonecznienie.
2. Bezpieczeństwo i pierwsza pomoc:
 - a) przepisy bezpieczeństwa w domu, szkole, miejscu publicznym; potrzeby w zakresie bezpieczeństwa dzieci, osób starszych i niepełnosprawnych,
 - b) ryzyko związane z różnymi rodzajami aktywności i sytuacjami życiowymi, jego ocena i odpowiedzialność za jego podejmowanie,
 - c) pierwsza pomoc w najczęstszych przypadkach zagrożenia życia; wzywanie pomocy w nagłych wypadkach; zachowanie w sytuacjach katastrof.
3. Żywność i żywienie:
 - a) skład żywności, układanie jadłospisów, ich różnice ze względu na kulturę, wiek, stan zdrowia, rodzaj pracy,
 - b) higiena produkcji i przechowywania, przenoszenie i przechowywanie żywności, prawa konsumenta, reklama żywności.
4. Aktywność ruchowa i umysłowa:
 - a) aktywność fizyczna w różnych okresach życia i stanach zdrowia,
 - b) wypoczynek bierny i czynny,
 - c) higiena pracy umysłowej i snu,
 - d) osoby niepełnosprawne i ich potrzeby.
5. Zachowania sprzyjające i zagrażające zdrowiu — podejmowanie odpowiedzialnych wyborów; korzystanie z pomocy służby zdrowia.
6. Poczucie własnej wartości, dawanie i przyjmowanie wsparcia, asertywność.
7. Przyczyny i skutki używania, m.in. środków psychoaktywnych, formy pomocy dla osób eksperymentujących i uzależnionych; sposoby radzenia sobie w sytuacjach trudnych.

Osiągnięcia

1. Rozpoznawanie czynników chroniących i czynników ryzyka wpływających na zdrowie i rozwój.
2. Podejmowanie działań na rzecz ochrony zdrowia.

EDUKACJA EKOLOGICZNA**Cele edukacyjne**

1. Uświadamianie zagrożeń środowiska przyrodniczego, występujących w miejscu zamieszkania.
2. Budzenie szacunku do przyrody.

Zadania szkoły

1. Tworzenie warunków do poznawania współzależności między różnymi składnikami środowiska oraz rozumienia przyczyn i skutków ingerencji człowieka w świat przyrody.
2. Kształtowanie proekologicznej motywacji uczniów.

Treści

1. Przyczyny i skutki niepożądanych zmian w atmosferze, biosferze, hydrosferze i litosferze.
2. Różnorodność biologiczna (gatunkowa, genetyczna oraz ekosystemów) — znaczeń jej ochrony.
3. Żywność — oddziaływanie produkcji żywności na środowisko.
4. Zagrożenia dla środowiska wynikające z produkcji i transportu energii; energetyka jądrowa — bezpieczeństwo i składowanie odpadów.

Osiągnięcia

1. Dostrzeganie, opisywanie i wyjaśnianie związków między naturalnymi składnikami środowiska, człowiekiem i jego działalnością.
2. Krytyczna analiza relacji między działalnością człowieka a stanem środowiska.
3. Organizowanie działań służących poprawie stanu środowiska w najbliższym otoczeniu.
4. Podejmowanie działań ekologicznych w najbliższym otoczeniu i we własnym życiu.
5. Umiejętność przestrzegania zasadładu i porządku w miejscach publicznych.

EDUKACJA CZYTELNICZA I MEDIALNA**Cele edukacyjne**

1. Przygotowanie do korzystania z różnych źródeł informacji.
2. Umiejętność segregowania informacji i krytycznego ich odbioru.
3. Rozbudzanie potrzeb czytelniczych.
4. Przygotowanie do pracy samokształceniowej i wykorzystywania mediów jako narzędzi pracy intelektualnej.
5. Kształtowanie postawy szacunku dla polskiego dziedzictwa kulturowego w związku z globalizacją kultury masowej.

Zadania szkoły

1. Rozpoznanie i umiejętne kierowanie zainteresowaniami literackimi uczniów.
2. Tworzenie warunków do zdobywania informacji z różnych źródeł.
3. Rozwijanie wiedzy o komunikowaniu się ludzi bezpośrednio i przez media.
4. Ukazywanie zależności między formą i językiem mediów a zamierzeniami, postawami i kulturą twórców komunikatów artystycznych, informacyjnych, reklamowych i propagandowych.
5. Uświadomienie roli mass mediów i stosowanych przez nie środków i zabiegów socjotechnicznych.
6. Wprowadzenie uczniów w zasady procesu twórczego w produkcji medialnej.
7. Zapoznanie z fundamentalnymi dziełami medialnymi: fotografii, radia, filmu, telewizji i teatru, polskimi i zagranicznymi.

Treści

1. Dokumenty gromadzone w bibliotece i ich wartość informacyjna.
2. Opis i spis bibliograficzny; zestawienie tematyczne.
3. Pojęcia komunikacji medialnej: znak, symbol, kod, język, denotacja, konotacja.
4. Drogi, formy i kanały komunikowania się ludzi, funkcje komunikatów — psychologiczne podstawy komunikowania się ludzi.
5. Formy komunikatów medialnych: słownych, pisemnych, obrazowych, dźwiękowych, filmowych i multimedialnych.
6. Kody ikoniczne i symboliczne. Języki poszczególnych mediów. Formy i środki obrazowe. Fikcja w mediach.
7. Słowo, gest i ruch jako forma wypowiedzi w życiu i w teatrze, gry dramatyczne, inscenizacje, teatr szkolny.
8. Media jako środki poznania historii i współczesności. Komunikaty informacyjne i perswazyjne (reklamowe i propagandowe, public relations).
9. Podstawy projektowania i wykonywania różnych form komunikatów medialnych.

Osiągnięcia

1. Korzystanie ze zbiorów i warsztatu informacyjnego biblioteki, także za pomocą automatycznych systemów wyszukiwawczych.
2. Sporządzanie opisów bibliograficznych i bibliografii załącznikowej do własnych opracowań.

3. Sprawne, szybkie czytanie, notowanie i selekcjonowanie wiadomości.
4. Analizowanie komunikatów medialnych, odczytywanie znaków i kodów dosłownych i kontekstowych.
5. Rozpoznawanie użytych środków formalnych i ich słuźebność względem zamierzeń twórców w różnych formach przekazów medialnych.
6. Wykorzystywanie mediów jako źródeł informacji i opinii w samodzielnym dochodzeniu do wiedzy.
7. Posługiwanie się różnymi formami komunikatów i narzędzi medialnych w procesie komunikowania, zdobywania, dokumentowania i prezentowania wiedzy.
8. Rozróżnianie komunikatów informacyjnych od perswazyjnych, przekazów przedstawiających rzeczywistość od interpretujących i fikcyjnych.
9. Umiejętność krytycznej analizy wartości oferty mediów i dokonywania właściwego wyboru w korzystaniu ze środków masowej komunikacji.

EDUKACJA REGIONALNA — DZIEDZICTWO KULTUROWE W REGIONIE

Cele edukacyjne

1. Rozwijanie wiedzy o kulturze własnego regionu i jej związkach z kulturą narodową.
2. Kontakt ze środowiskiem lokalnym i regionalnym w celu wytworzenia bliskich więzi i zrozumienia różnorodnych przynależności człowieka.
3. Ugruntowanie poczucia tożsamości narodowej przez rozwój tożsamości regionalnej.
4. Rozwijanie wiedzy o historii regionu w powiązaniu z tradycjami własnej rodziny.

Zadania szkoły

1. Wprowadzanie w świat tradycji regionu i należących do niej wartości.
2. Wskazywanie przykładów umożliwiających integrację z kulturą regionu.
3. Wspieranie kontaktów z osobami i instytucjami zajmującymi się ochroną i pomnażaniem dziedzictwa kulturowego w regionie.

Treści

1. Położenie i zróżnicowanie przestrzenne elementów środowiska geograficznego regionu.
2. Rola regionu i jego związki z innymi regionami Polski.
3. Charakterystyka i pochodzenie społeczności regionalnej.

4. Elementy historii regionu i jego najwybitniejsi przedstawiciele.
5. Język regionalny, gwary i nazewnictwo regionalne, miejscowe nazwy, imiona i nazwiska.
6. Elementy dziejów kultury regionalnej, regionalne tradycje, obyczaje i zwyczaje, muzyka.
7. Główne zabytki przyrody i architektury w regionie.
8. Historia i tradycja własnej rodziny na tle historii i tradycji regionu.

Osiągnięcia

1. Odnajdywanie wartości, jaką stanowi wspólnota lokalna i jej kultura w życiu człowieka.
2. Prezentowanie własnego regionu i jego walorów oraz cech wyróżniających.
3. Działanie na rzecz ochrony regionalnego dziedzictwa kulturowego.
4. Udział w lokalnych inicjatywach kulturalnych.
5. Wybrane umiejętności regionalne (tańce, śpiewy).

OBRONA CYWILNA

Cele edukacyjne

Przygotowanie do prawidłowego współdziałania w przypadku wystąpienia zagrożenia zbiorowego.

Zadania szkoły

1. Kształcenie umiejętności udzielania pierwszej pomocy w nagłych wypadkach.
2. Przekazywanie uczniom wiedzy o zasadach zachowania się w stanach zagrożenia życia i zdrowia.
3. Uświadomienie uczniom znaczenia ochrony cywilnej (ludzi, środowiska i dóbr materialnych) i wykształcenia właściwych zachowań w sytuacjach zagrożeń.

Treści

1. Główne zadania i organizacja sił i środków ochrony cywilnej w okresie pokoju; formacje obrony cywilnej.
2. Ostrzeganie i alarmowanie ludności o zagrożeniach.
3. Ochrona przed skutkami powodzi, pożaru i innych zagrożeń.
4. Powszechny obowiązek ochrony.
5. Katastrofy drogowe i kolejowe — zasady zachowania się.
6. Źródła promieniowania jądrowego i jego skutki.

7. Sposoby znakowania substancji toksycznych (wybranych według katalogu ONZ).

8. Zasady pierwszej pomocy w nagłych wypadkach.

Osiągnięcia

1. Ocenianie wydarzeń zagrażających życiu i ujmowanie ich w związku przyczynowo-skutkowe.

2. Opisywanie i ocenianie sytuacji wymagających od ludzi wspólnego działania oraz podporządkowania się pewnym rygorom (zarządzeniom).

3. Przyjmowanie odpowiedzialności za zdrowie (życie) własne i innych.

4. Udzielanie pierwszej pomocy poszkodowanym.

EDUKACJA EUROPEJSKA

Cele edukacyjne

1. Określenie miejsca i roli Polski i Polaków w integrującej się Europie.

2. Rozwijanie tożsamości europejskiej budowanej na gruncie miłości do małej i wielkiej ojczyzny.

3. Ukazywanie procesu integracji jako środka prowadzącego do przyspieszenia transformacji ustrojowej i osiągnięcia warunków do długofalowego rozwoju kraju.

Zadania szkoły

1. Ukazanie zasad funkcjonowania najważniejszych organizacji europejskich.

2. Zapoznanie z celami, podstawami ustrojowymi i instytucjonalnymi Unii Europejskiej.

3. Wskazywanie konkretnych form i możliwości współpracy młodzieżowej oraz uczestnictwa w życiu publicznym zintegrowanej Europy.

Treści

1. Polska w Europie. Przykłady najważniejszych wzajemnych związków między Polską a innymi państwami europejskimi w przeszłości.

2. Zasady ładu europejskiego opartego na wspólnej, historycznej podstawie cywilizacyjnej: filozofii greckiej, prawie rzymskim i Biblii.

3. Twórcy Wspólnot Europejskich: R. Schuman, A. de Gasperi, K. Adenauer i inni.

4. Cele i założenia Wspólnot Europejskich. Krótka historia traktatów.

5. Wielość koncepcji rozwoju Unii Europejskiej.

6. Rada Europejska, Rada Unii Europejskiej, Komisja Europejska, Parlament Europejski, Europejski Try-

bunał Sprawiedliwości, Trybunał Rewidentów Księgowych.

7. Jednolity Rynek Europejski (swobodny przepływ osób, towarów, kapitału i usług). Waluta europejska.

8. Polityka edukacyjna UE: między odrębnością programową i formami współdziałania. Programy współpracy i wymiany młodzieży. Wymienialność dyplomów. Nauka języków obcych.

9. Proces integracji Polski z UE. Procedury negocjacyjne. Koszty i korzyści wynikające z członkostwa w Unii Europejskiej dla polskiego obywatela.

10. Bezpieczeństwo europejskie. NATO, OBWE, ONZ.

11. Rada Europy.

12. Grupa Wyszehradzka. Inne organizacje regionalne.

13. Prawa człowieka.

14. Duchowy wymiar wspólnoty europejskiej (przeistnienie Jana Pawła II).

Osiągnięcia

1. Rozumienie procesów integracyjnych zachodzących w Europie.

2. Wyjściowa postawa otwartości i dialogu wznosząca się ponad uprzedzenia i stereotypy etniczne.

3. Znajomość najważniejszych instytucji europejskich.

4. Przykłady umiejętności potrzebnych w nawiązaniu współpracy europejskiej na poziomie indywidualnym, grupowym i państwowym.

5. Przyczynianie się do powstawania świadomości: „jestem Polakiem, więc jestem Europejczykiem”.

KULTURA POLSKA NA TLE TRADYCJI ŚRÓDZIEMNOMORSKIEJ

Cele edukacyjne

1. Rozumienie ciągłości rozwoju kultury i trwałości ludzkich osiągnięć.

2. Wiązanie aktualnych wydarzeń społecznych, politycznych i kulturalnych z przeszłością.

3. Dostrzeganie w kulturze antycznej korzeni tożsamości kulturowej Polski i Europy.

Zadania szkoły

Uświadomienie uczniom związków współczesnej kultury (przede wszystkim polskiej) z kulturą grecką, rzymską i chrześcijańską.

1. Przygotowanie uczniów do samodzielnego poszukiwania źródeł i przyczyn konkretnych zjawisk naszej cywilizacji i kultury.

2. Ułatwienie rozumienia aktualnych wydarzeń społecznych, politycznych i kulturalnych przy wykorzystaniu szeroko rozumianej wiedzy o świecie starożytnym.
3. Ułatwienie rozumienia i stosowania popularnych zwrotów, sentencji, powiedzeń i wyrażen łacińskich, z czasów starożytnych i późniejszych, obecnych w kulturze i języku polskim.
4. Ułatwienie posługiwania się terminologią współczesną opartą na językach klasycznych i nowożytnych.

Treści

1. Chronologia starożytności.
2. Elementy historii i geografii świata starożytnego.
3. Wybrane zagadnienia z życia codziennego Greków i Rzymian.
4. Znaczenie mitologii, misterii, obrzędów, świąt i uroczystości.
5. Rola igrzysk olimpijskich i widowisk teatralnych.
6. Podstawowe wiadomości o dziejach języka, alfabetu, pisma.

7. Przykłady literatury i sztuki starożytnej Grecji i Rzymu.
8. Powstawanie kultury chrześcijańskiej i jej związki z kulturą Grecji i Rzymu.
9. Obecność wartości świata starożytnego w średniowieczu i nowożytnej Europie.
10. Rola filozofii greckiej, prawa rzymskiego i Biblii w kulturze polskiej.

Osiągnięcia

1. Dostrzeganie związków między kulturą współczesną a starożytną kulturą Grecji i Rzymu oraz chrześcijaństwem pierwszych wieków.
2. Posługiwanie się słownikami w celu zrozumienia i interpretacji popularnych zwrotów, sentencji, pojęć i terminów pochodzących z języków klasycznych.
3. Wykorzystywanie wiedzy o kulturze śródziemnomorskiej w kolejnych etapach edukacji oraz w życiu społecznym i zawodowym.
4. Poszukiwanie, gromadzenie i wykorzystywanie informacji pozwalających na interpretację współczesnych wydarzeń w świetle początków kultury śródziemnomorskiej.

Załącznik nr 2

PODSTAWA PROGRAMOWA KSZTAŁCENIA OGÓLNEGO DLA SZKÓŁ PONADPODSTAWOWYCH

JĘZYK POLSKI

Człowiek zdobywa wiedzę przede wszystkim poprzez język. Nauczanie języka ojczystego tworzy fundament ogólnego rozwoju ucznia, jest pomocą w kształtowaniu się zintegrowanej wewnętrznie osoby wychowanka, stanowi główny punkt odniesienia całej edukacji szkolnej — wychowania i kształcenia. Za rozwój języka ucznia w mowie i piśmie (w tym za zasób pojęć, ortografię i estetykę zapisu) odpowiedzialni są wszyscy nauczyciele, niezależnie od reprezentowanej specjalności.

SZKOŁA PONADPODSTAWOWA KOŃCZĄCA SIĘ MATURĄ

Cele edukacyjne

1. Osiąganie przez uczniów dojrzałości intelektualnej, emocjonalnej i moralnej. Budowanie tożsamości osobowej, narodowej oraz zadomowienie w tradycji kultury europejskiej.

2. Rozwijanie świadomego, krytycznego odbioru dzieł kultury (także masowej) oraz samodzielnego poznawania różnych obszarów humanistyki.
3. Dorastanie do poczucia odpowiedzialności za własny rozwój, samodzielne decyzje dotyczące dalszej drogi kształcenia (np. wyboru kierunku studiów) czy wyboru zawodu.
4. Rozwijanie kompetencji komunikacyjnych w różnych sytuacjach, a poprzez to osiągnięcie dojrzałości do życia w rodzinie, w społeczeństwie, w państwie obywatelskim.

Zadania szkoły

A. Wszystkie szkoły

Zadania szkoły jak w ośmioletniej szkole podstawowej, a nadto:

1. Wprowadzanie ucznia w dziedzictwo literackie i kulturowe; pogłębianie rozumienia tradycji narodo-

wej i europejskiej, rozpoznawanie jej obecności we współczesnej kulturze;

2. Przybliżanie problematyki i zjawisk artystycznych we współczesnej literaturze i kulturze;
3. Interpretacja arcydzieł — w kontekście egzystencjalnym, aksjologicznym i historycznym; rozpoznawanie wartości w dziełach literatury i kultury oraz ich hierarchizacja; wartościowanie;
4. Omawianie roli mediów w komunikacji społecznej oraz analizowanie form przekazu radia, telewizji i prasy; pobudzanie uczniów do ich krytycznego odbioru;
5. Opisanie systemu i życia języka: ukazanie jego rozwoju, zróżnicowania, bogactwa znaczeń i środków ekspresji, różnorodności użycia w sytuacjach komunikacyjnych; etyka mówienia;
6. Nauczanie syntezy i porządkowania poznanego materiału według dyscyplin naukowych:
 - językoznawstwa (opis systemu języka);
 - literaturoznawstwa (podstawowe pojęcia z poetyki i procesu historycznoliterackiego);
7. Wprowadzenie w technologię pracy umysłowej jako przygotowanie do matury i do studiów.

B. Profil humanistyczny

Jak wyżej, a nadto:

1. Rozwijanie sztuki interpretacji w rozszerzonych kontekstach historycznoliterackich, teoretycznoliterackich, filozoficznych.
2. Wskazywanie na korespondencję różnych sztuk, interpretacje porównawcze.
3. Rozwijanie uzdolnień twórczych uczniów — artystycznych lub naukowych — poprzez ich własną twórczość (np. pisarską, teatralną, filmową albo drobne prace krytyczne i badawcze).

Treści

1. Doskonalenie umiejętności jak w ośmioletniej szkole podstawowej, a nadto:

A. Wszystkie szkoły

1) *mówienie i pisanie:*

- sprawne posługiwanie się różnymi odmianami polszczyzny (zwłaszcza ogólną w odmianie pisanej i mówionej oraz potoczną i fachową) w zależności od sytuacji komunikacyjnej;
- wypowiadanie się w podstawowych (szkolnych) formach gatunkowych: rozprawka, recenzja, referat, interpretacja utworu literackiego lub fragmentu;

— poszerzanie czynnego repertuaru leksykalnego i frazeologicznego w rozmaitych wypowiedziach;

— rozpoznawanie aktów mowy i ich intencji (np. odróżnianie prośby od rozkazu, pytania od żądania, spostrzeganie ironii, sarkazmu, rubaszości); sprawne posługiwanie się nimi;

— stosowanie zabiegów perswazyjnych wraz z rozpoznawaniem ich wartości (zwłaszcza odróżnianie szczerości od nieszczerości, prawdy od nieprawdy i kłamstwa, nielojalności, podchwytliwości, eufemizmów, agresji, brutalności i wulgaryzmów w zachowaniach językowych);

— poprawne formułowanie pytań i odpowiedzi (np. pytanie sugestywne, źle postawione, podchwytliwe, retoryczne);

— sprawne i skuteczne uczestniczenie w dialogu, dyskusji i negocjacjach;

2) *stuchanie:*

— wykładu z notowaniem;

— aktywne (z empatią, ze wspomaganiami, z korygowaniem, ze sprzeciwem);

— w relacjach społecznych;

3) *redagowanie tekstów:*

— komponowanie dłuższych, spójnych wypowiedzi; analiza tematu, układanie planów i konspektów; nadawanie tytułów i śródtytułów;

— praca redakcyjna nad tekstem własnym i cudzym: poprawianie, adiustacja, podział na części składowe (rozdziały, paragrafy, akapity), wyróżnienia w tekście;

— parafrazowanie tekstu własnego i cudzego; streszczanie, skracanie, rozwijanie, cytowanie;

— spostrzeganie zjawisk powodujących niejednoznaczność wypowiedzi (homonimie, anakoluty, elipsy, paradoksy); eliminowanie niewłaściwego ich użycia;

— spostrzeganie w tekście dialektyzmów, archaizmów, indywidualnych cech tekstu; wartościowanie estetyki tekstu;

— prowadzenie korespondencji, stosowanie zwrotów adresatywnych, etykiety językowej;

4) *czytanie:*

— rozróżnianie swoistości i rozumienie funkcji gatunków publicystycznych: tekstów prasowych, radiowych, telewizyjnych, wystąpień publicznych;

— sprawne czytanie ze zrozumieniem tekstów użytkowych, popularnonaukowych i esejów (krótkie fragmenty);

— rozumienie różnych tekstów i kodów w przekazach kultury masowej;

5) odbiór dzieł sztuki:

a) w wymiarze interpretacyjnym:

- wyraziste czytanie utworów literackich ze zrozumieniem sensu, z troską o estetykę czytania, właściwą dykcję, akcent, intonację, itd.;
- recytacja z pamięci wybranych tekstów poetyckich;
- stosowanie podstawowych pojęć z poetyki w analizie utworów literackich; pojmowanie działań analitycznych jako podstawy interpretacji; umiejętność przywołania właściwego kontekstu;
- rozumienie tekstów o różnym stopniu komplikacji; odbiór znaczeń metaforycznych, rozpoznawanie aluzji literackich, znaków biblijnych, antycznych i innych znaków kulturowych;
- odbiór i porównywanie różnych dzieł sztuki, rozumienie korespondencji sztuk;

b) w wymiarze historycznym:

- rozpoznawanie stylów w sztuce (romański, gotycki, renesansowy...);
- wyjaśnianie powiązań czytanych utworów z historią Polski i Europy;
- porównywanie utworów literackich (z różnych epok) o podobnych motywach;
- dostrzeganie wartości charakterystycznych dla różnych epok;
- rozpoznawanie przybliżonego czasu powstania utworów na podstawie obrazu kultury materialnej, obyczaju, konwencji, stylu i języka;

c) w wymiarze aksjologiczno-egzystencjalnym:

- rozpoznawanie wartości i ich hierarchii w dziełach literackich; wskazywanie w literaturze i sztuce wartości aprobowanych przez siebie;
- odróżnienie spontanicznych i osobistych przeżyć literackich od ponadindywidualnych, utrwalonych w tradycji i krytyce kodów odbioru; zrozumienie formacyjnych i terapeutycznych wartości czytanych dzieł dla pojedynczego czytelnika i wspólnoty pokoleniowej czy narodowej;

6) samokształcenie:

- syntezyzowanie poznanego materiału: scalanie zebranych informacji w problemowe całości;
- korzystanie z literatury fachowej; notowanie, relacjonowanie; opis bibliograficzny;
- korzystanie z różnych rodzajów i technik gromadzenia i przekazywania informacji (dokumentów, leksykonów, encyklopedii, słowników, baz danych, nagrań magnetofonowych i magnetowidowych, internetu).

B. Profil humanistyczny

Jak wyżej, a nadto:

1) mówienie i pisanie:

- wypowiedzanie się ze świadomością użycia wyznaczników gatunku: felietonu, eseju, artykułu popularnonaukowego, interpretacji porównawczej;
- własne próby pisarskie (opowiadanie, tekst poetycki, dziennik, pamiętnik, scenariusz); próby stylizowania i pastiszowania różnych tekstów;
- rzetelne i skuteczne uczestniczenie w dialogu, polemice, negocjacjach;
- próby wystąpień publicznych (np. przemawianie, prowadzenie zebrań, wygłaszanie referatów, świadome postępowanie się gestykulacją i mimiką);

2) czytanie:

- ze zrozumieniem i notowaniem tekstów naukowych;
- ze zrozumieniem tekstów filozoficznych (krótkich fragmentów);

3) odbiór dzieł sztuki:

- stosowanie w analizach utworów literackich pojęć z poetyki historycznej;
- rozumienie przyjętej metodologii (szukam w interpretacji utworu wartości?, odniesień do filozofii i sensu?, odniesień do życia i człowieka?, odniesień do biografii {autora i własnej}, odczytuję znaki i chcę zrozumieć strukturę artystyczną i estetykę dzieła?);
- wskazywanie charakterystycznych dla danej epoki cech języka i stylu czytanych utworów;
- dostrzeganie związków utworu ze sztuką, kulturą i filozofią epoki; interpretowanie dzieł w konwencjach gatunkowych i w konwencjach prądów artystycznych epoki;
- rozpoznawanie znaków tradycji (np. biblijnej, antycznej, chrześcijańskiej, staropolskiej) w kulturze współczesnej — w literaturze, filmie, teatrze;

- odnajdywanie intertekstualnych powiązań w czytanych utworach;

4) samokształcenie:

- sporządzanie przypisów i zestawów bibliograficznych;
- próby gromadzenia i przekazywania informacji: sporządzanie baz danych, zapisu komputerowego (także internetowego), nagrywania audio i wideo.

2. Wiadomości

We wszystkich szkołach	Ponadto w profilu humanistycznym
1	2
Język jako zjawisko semiotyczne	
<ul style="list-style-type: none"> • język — mowa — pismo • znak językowy • podstawowe funkcje znaku językowego: komunikowanie, ekspresja, impresja 	<ul style="list-style-type: none"> • językowy obraz świata • kompetencja językowa i komunikacyjna • model komunikacji językowej • funkcje znaku: poznawcza, poetycka, metajęzykowa
Budowa języka	
<ul style="list-style-type: none"> • brzmieniowa warstwa języka i wypowiedzi • sposoby poszerzania leksyki (zapożyczenia, neologizmy, związki frazeologiczne) • budowa wypowiedzi (zdań), sposoby opisu • spójność tekstu 	<ul style="list-style-type: none"> • prozodia • polszczyzna a inne języki • przekład z języka na język • leksykalna i fleksyjna łączliwość składniowa
Retoryka	
<ul style="list-style-type: none"> • werbalne i niewerbalne środki komunikacji, perswazji • środki retoryczne • etyka mówienia: stosowność, skuteczność, uczciwość, etykieta językowa 	<ul style="list-style-type: none"> • retoryka i erystyka jako sztuka • retoryczna organizacja tekstu • podstawowe chwytty erystyczne
Wypowiedź językowa	
<ul style="list-style-type: none"> • wartościowanie wypowiedzi: poprawność — niepoprawność, błąd językowy, prawdziwość — fałszywość, szczerowość — kłamstwo, wartościowanie estetyczne • podstawowe gatunki pisanej i mówionej odmiany języka (rozmowa, dyskusja, przemówienie) • wypowiedź monologiczna i dialogowa • wypowiedź artystyczna, publicystyczna, potoczna 	<ul style="list-style-type: none"> • intencje komunikacyjne (illokucja) • performatywność wypowiedzi • gatunki pisanej i mówionej odmiany języka (referat, esej, felieton, wywiad, kazanie) • informacja, opinia, perswazja, manipulacja językowa, propaganda
Język — dzieje — społeczeństwo	
<ul style="list-style-type: none"> • pochodzenie języka polskiego • społeczne odmiany języka: dialekt, gwara, żargon, odmiany pokoleniowe 	<ul style="list-style-type: none"> • podstawowe przejawy zmian w dziejach polszczyzny • kontakty międzyjęzykowe, zapożyczenia • społeczeństwa jedno- i wielojęzyczne
Style	
<ul style="list-style-type: none"> • styl; style funkcjonalne • stosowność stylowa wypowiedzi • języki fachowe, terminologia specjalistyczna 	<ul style="list-style-type: none"> • stylizacja językowa • rodzaje środków stylistycznych (w różnych odmianach języka) • swoistość wypowiedzi indywidualnej (idiolekt)

1	2
Ogólne pojęcia kultury	
<ul style="list-style-type: none"> • cywilizacja, natura, kultura, sztuka • dzieło literackie i jego wyróżniki • społeczne środki przekazu (prasa, radio, TV) • uczestnictwo w kulturze: twórcy i odbiorcy • kultura masowa i elitarna • arcydzieło, kicz 	<ul style="list-style-type: none"> • kulturowe konteksty literatury • różne formy przekazu utworów literackich: drukowane, ustne, ikoniczne, akustyczne, filmowe, audio-wizualne • obiegi kultury: kultura „niska” i kultura „wysoka”
Tradycje literackie	
<ul style="list-style-type: none"> • staropolskie i oświeceniowe • romantyczne i pozytywistyczne • młodopolskie i awangardowe • konteksty biblijne i antyczne • kontynuacje i nawiązania 	<ul style="list-style-type: none"> • dziedzictwo a tradycja literacka • awangarda a postmodernizm • intertekstualność
Tematy, motywy, wątki	
<ul style="list-style-type: none"> • miłość, dom, rodzina, śmierć, droga, wędrówka, pielgrzymka itp. • motywy franciszkańskie w kulturze 	<ul style="list-style-type: none"> • topos, np. ogrodu, raju, arkadii • motyw artysty jako nauczyciela, kapłana, wieszczą, mędrca, błązna itp.
Proces historycznoliteracki	
<ul style="list-style-type: none"> • gatunki i rodzaje literackie • konwencja literacka i typowe dla niej środki artystyczne • konteksty utworu: historyczne i biograficzne • prąd artystyczny • epoka jako formacja kulturowa, następstwo epok 	<ul style="list-style-type: none"> • przemiany gatunku • konwencjonalizm, epigonizm, oryginalność • konteksty macierzyste utworu
Wartości, kategorie estetyczne i filozoficzne	
<ul style="list-style-type: none"> • prawda, dobro, piękno • komizm, humor, ironia, tragizm, patos • nauka, wiedza, wiara • sacrum i profanum • wolność, odpowiedzialność, tolerancja • ojczyzna, mała ojczyzna • naród a społeczeństwo 	<ul style="list-style-type: none"> • etyka, estetyka • kategorie estetyczne • filozofia a religia; metafizyka, mistyka • nurty filozoficzne związane z omawianą tradycją literacką • wartości uniwersalne

3. Lektura:

— literatura powszechna:

Biblia (fragmenty); mitologia (wybór); Homer — *Iliada* lub *Odyseja* (fragmenty); Sofokles — *Antyгона*; *Pieśń o Rolandzie* (fragmenty); Horacy — wybór pieśni; W. Szekspir — wybrany dramat; Moliere — wybrana komedia; W. Goethe — *Faust* (fragmenty); wybrana europejska powieść XIX w.;

J. Conrad — wybrany utwór; F. Kafka — *Proces*; M. Bułhakow — *Mistrz i Małgorzata*; inna wybrana powieść XX w.;

— literatura polska:

(konteksty biblijne, antyczne i inne; kontynuacje i nawiązania); *Bogurodzica*; J. Kochanowski — pieśni i treny (wybór); poezja baroku (wybór); I. Krasicki — satyry (wybór), liryka (wybór); A. Mic-

kiewicz — *Pan Tadeusz, Dziady cz. III*; inny dramat romantyczny (J. Słowackiego, Z. Krasińskiego lub C. Norwida); wybór poezji romantycznej (w tym: A. Mickiewicza, J. Słowackiego, C. Norwida); B. Prus — *Lalka*; E. Orzeszkowa — *Nad Niemnem* (fragmenty); wybór nowel pozytywistycznych; wybór poezji młodopolskiej; S. Wyspiański — *We-sele*; W. Reymont — *Chtopi* (t. 1: *Jesień*); S. Żeromski — *Ludzie bezdomni, Przedwiośnie*; W. Gombrowicz — *Ferdydurke* (fragmenty); inny wybrany utwór z prozy polskiej XX w. (np. M. Dąbrowska, M. Kuncewiczowa, Z. Nałkowska); T. Borowski — wybrane opowiadania; G. Herling-Grudziński — *Inny świat*; wybór poezji polskiej XX w. (w tym: B. Leśmiana, L. Staffa, J. Tuwima, Cz. Miłosza, K. Baczyńskiego, T. Różewicza, Z. Herberta, M. Białoszewskiego, W. Szymborskiej); wybrany dramat XX w. (S.I. Witkiewicza, S. Mrożka, T. Różewicza);

— wybrany utwór z literatury dokumentalnej (reportaż, dziennik, pamiętnik);

— utwory zaproponowane przez młodzież i nauczyciela;

— inne teksty kultury (spektakle teatralne, filmy, reklamy, utwory muzyczne, obrazy, słuchowiska, programy telewizyjne, teksty prasowe).

Uwaga: w każdej klasie obowiązuje lektura w całości pięciu większych utworów (z prozy lub dramatu).

Osiągnięcia

Osiągnięcia określone są w punkcie *Treści* w częściach opisujących umiejętności oraz wiadomości.

SZKOŁA PONADPODSTAWOWA NIE KOŃCZĄCA SIĘ MATURĄ

Cele edukacyjne

1. Czynne uczestnictwo uczniów w kulturze i wznoszenie się na wyższy poziom życia duchowego poprzez lekturę, odbiór tekstów kultury i staranną, czystą mowę.
2. Uzupelnianie braków w zakresie wiedzy i umiejętności nabywanych na niższych stopniach edukacji, tak aby uczeń mógł podjąć naukę w szkole przygotowującej do matury.

Zadania szkoły

1. Rozwijanie umiejętności rozumienia oraz wyrażania myśli przez użycie języka i wykorzystywanie wiedzy o nim; wyrównywanie poziomu umiejętności wyniesionych z ośmioletniej szkoły podstawowej.
2. Uświadamianie etycznego wymiaru zachowań językowych.
3. Zapoznanie z różnorodnymi tekstami kultury odpowiednimi do wieku, zainteresowań, doświadczeń i możliwości percepcyjnych uczniów, wzboga-

cającymi ich wiedzę o człowieku, życiu i świecie z perspektywy współczesności i z dbałością o zakorzenienie w tradycji.

4. Przygotowywanie do refleksyjnego uczestnictwa w różnych formach kultury masowej.

5. Wyzwalanie uczniowskich postaw twórczych i refleksji nad własnymi działaniami.

Treści

1. Doskonalenie umiejętności jak w ośmioletniej szkole podstawowej, a szczególnie:

1) mówienie:

— poprawne: dykcja, akcentowanie, intonacja, pauzowanie, tempo; uczestnictwo w rozmowie na tematy związane z różnymi tekstami kultury lub z życiem;

— przekazywanie zamierzonych treści, komunikowanie swoich intencji odpowiednio do sytuacji;

— respektowanie wymogów: sprawności, stosowności, skuteczności wypowiedzi; etykiety i etykiety językowej;

2) pisanie:

— dążenie do poprawności frazeologicznej, składniowej, stylistycznej, kompozycyjnej, ortograficznej, interpunkcyjnej;

— tworzenie tekstów: w różnych formach (opis, opowiadanie, rozprawka, streszczenie, sprawozdanie, notatka, instrukcja, list, telegram, podanie, życiorys) i o różnych funkcjach (informacyjnej, wartościującej, perswazyjnej);

3) słuchanie:

— przewidywanie celu i intencji wypowiedzi;

— interpretowanie znaczeń wynikających z intonacji, akcentu, tonu głosu itp.;

— wykorzystywanie wzrokowych i słuchowych sygnałów pochodzących z otoczenia;

— radzenie sobie z redundancją i „szumem informacyjnym”;

4) czytanie:

— rozumienie cech gatunkowych tekstu;

— przewidywanie treści tekstu;

— rozumienie najważniejszych myśli;

— wyszukiwanie w tekście określonych informacji;

— rozumienie zasad organizacji tekstu (porównanie, kontrast, analogia; porządek opisu, opowiadania);

— interpretacja tekstów o różnej strukturze logicznej;

— domyślanie się znaczenia niezrozumiałych elementów tekstu;

5) odbiór tekstów kultury:

- analizowanie tekstów kultury, określanie funkcji i dostrzeżonych składników;
- odkrywanie uniwersalności doświadczeń, przemyśleń, uczuć, aspiracji, wartości w literaturze z różnych okresów i kultur;
- odczytywanie znaków kultury i tradycji; rozumienie dosłownego, przenośnego i symbolicznego sensu tekstów kultury;
- czytanie literatury w kontekście codziennej komunikacji, nieliterackich tekstów kultury wysokiej i mass mediów;
- dostrzeganie i komentowanie swoistości poznanych tekstów kultury oraz określanie ich funkcji; krytyczne ocenianie i wartościowanie;

6) samokształcenie:

- wykorzystywanie różnych źródeł informacji, ich selekcja i krytyczna ocena.

2. Wiadomości (w funkcji wspierającej wypowiedzianie się i bez konieczności posługiwania się definicjami):

- znajomość pojęć *nadawca* i *odbiorca* oraz różnicowanie intencji wypowiedzi (np. *pytam, odpowiadam, informuję, proszę*);
- znajomość właściwości opowiadania, opisu, dialogu oraz prostych form użytkowych;
- rozróżnianie *wypowiedzi oznajmujących, pytających* i *rozkazujących*, w tym *zdań* i *równoważników zdań*;
- dostrzeganie związków wyrazów w zdaniu, w tym roli *podmiotu* i *orzeczenia*;
- rozróżnianie *odmiennych* i *nieodmiennych części mowy* oraz podstawowych kategorii fleksyjnych;
- analizowanie związków znaczeniowych między wyrazami;
- obserwacja budowy słowotwórczej wyrazów;
- rozróżnianie rodzajów *głosek*;
- wyróżnianie *akcentu wyrazowego*, rozpoznawanie *intonacji*;
- dostrzeganie różnic między językiem ogólnym a językiem literatury;
- rozumienie pojęć *fikcja literacka*, *świat przedstawiony*, *nadawca*, *odbiorca*, *podmiot mówiący*, *narracja*, *przenośnia*, *rytm*;
- czynne posługiwanie się terminami: *bohater*, *wątek*, *akcja*, *autor*, *narrator*, *epitet*, *porównanie*, *wyraz dźwiękonaśladowczy*, *rym*, *zwrotka*, *refren*, *baśń*, *opowiadanie*, *powieść*, *proza*, *poezja*;
- posługiwanie się terminami związanymi z przekazami ikonocznymi, radiem, telewizją, filmem,

teatrem, prasą (wyjaśnianie pojęć w razie potrzeby).

3. Lektura:

- utwory z klasyki europejskiej:

Biblia (fragmenty); mitologia — wybór; W. Szekspir — *Romeo i Julia* (fragmenty); K. Dickens — *Opowieść wigilijna*; A. Saint-Exupéry — *Nocny lot*; A. Czechow i G. de Maupassant — wybrane nowele;

- utwory z klasyki polskiej:

J. Kochanowski — fraszki, pieśni, treny (wybór); I. Krasicki — bajki i satyry (wybór); A. Mickiewicz — bajki i ballady (wybór), *Zdania i uwagi* (wybór), *Pan Tadeusz* (fragmenty); A. Fredro — wybrana komedia; H. Sienkiewicz — *Quo vadis* albo inna powieść historyczna; B. Prus — *Lalka* (fragmenty), wybrane nowele; S. Żeromski — wybrane nowele; wybór liryki XIX wieku;

- utwory literatury współczesnej:

wybór poezji XX wieku (w tym: L. Staffa, J. Tuwima, M. Jasnorzewskiej-Pawlikowskiej, Cz. Miłosza, K. Baczyńskiego, T. Różewicza, Z. Herberta, W. Szymborskiej); wybrany dramat współczesny (np. J. Szaniawski — *Most*, S. Mrożek — *Emigranci*, *Szczęśliwe wydarzenie*); wybór współczesnej prozy (np. opowiadania: J. Szaniawski — *Profesor Tutka*, M. Hłasko — *Pierwszy krok w chmurach*, S. Mrożek — *Mały przyjaciel*, K. Filipowicz — *Egzekucja w ZOO*, P. Huelle — *Przeprowadzka*); G. Herling-Grudziński — *Wieża*; fragmenty powieści (np.: W. Myśliwskiego — *Kamień na kamieniu*, *Widnokrąg*, S. Chwińska — *Hanemann*, O. Tokarczuk — *Prawiek, Podróż ludzi Księgi*); utwory o dorastaniu, w tym powieści dla młodzieży; wybór współczesnych reportaży (np.: H. Krall, R. Kapuścińskiego, M. Wańkowicza); literatura dokumentu (przykłady dziennika, pamiętnika, wspomnień, listów literackich, w tym: M. Białoszewskiego — *Pamiętnik z powstania warszawskiego*, L. Tyrmanda — *Dziennik 1954*);

- teksty kultury współczesnej:

filmowe adaptacje literackie (w zestawieniu z fragmentami lektury, np.: *Kronika wypadków miłosnych*, *Lawa*, *Lalka*, *Cudzoziemka*, *Ogniem i mieczem*, *Pan Tadeusz*); filmy wybrane przez młodzież; piosenki rockowe; reklamy; programy tv (w tym aktualne seriale);

- teksty użytkowe, publicystyczne, popularnonaukowe.

Uwaga: w każdej klasie obowiązuje lektura przynajmniej dwóch większych utworów w całości.

Osiągnięcia:

Osiągnięcia określone są w punkcie *Treści* w częściach opisujących umiejętności oraz wiadomości.

JĘZYK OBCY**Cele edukacyjne**

1. Osiągnięcie poziomu opanowania języka zapewniającego w miarę sprawną komunikację językową we wszystkich sytuacjach życia codziennego.
2. Lepsze poznanie kultury i spraw życia codziennego kraju języka nauczanego w celu interpretowania opisanych wydarzeń kulturowych w porównaniu z własną kulturą.
3. Umiejętność właściwego nawiązywania i podtrzymywania kontaktów z cudzoziemcami dzięki świadomości istnienia różnic kulturowych.

Zadania szkoły

1. Rozwijanie w uczniach poczucia własnej wartości oraz wiary we własne możliwości językowe, między innymi przez pozytywną informację zwrotną dotyczącą indywidualnych umiejętności lingwistycznych.
2. Zapewnienie w miarę możliwości dostępu do stosowanych materiałów autentycznych.
3. Zapewnienie uczniom maksimum kontaktu z językiem obcym, między innymi przez wymianę ze szkołami w innych krajach lub uczestnictwo w programach międzynarodowych.
4. Stopniowe przygotowanie ucznia do samodzielności w procesie uczenia się języka obcego.
5. Zapewnienie uczniom możliwości stosowania języka jako narzędzia przy wykonywaniu zespołowych projektów, zwłaszcza interdyscyplinarnych.
6. Rozwijanie w uczniach postawy ciekawości, otwartości i tolerancji wobec innych kultur.
7. Pogłębianie poczucia własnej tożsamości kulturowej u ucznia.

Treści

1. Dalsze rozwijanie sprawności rozumienia ze słuchu i mówienia.
2. Dalsze rozwijanie sprawności czytania i pisania.
3. Poszerzenie repertuaru funkcji językowych umożliwiających posługiwanie się językiem obcym w sytuacjach życia codziennego.
4. Opanowanie bardziej rozwiniętych struktur gramatycznych stosowanych do wyrażania teraźniejszości, przeszłości i przyszłości.
5. Wzbogacenie słownictwa dotyczącego życia codziennego, ze szczególnym uwzględnieniem realiów kraju ojczystego oraz kraju/obszaru języka docelowego w oparciu o autentyczne materiały językowe.

6. Rozszerzenie komponentu kulturowo-cywilizacyjnego, z ukierunkowaniem na styl życia i zachowania w kraju języka docelowego.
7. Rozróżnianie formalnego i nieformalnego stylu języka.
8. Korzystanie z technik kompensacyjnych.
9. Rozwój indywidualnych strategii uczenia się.

Osiągnięcia**1. Sprawność rozumienia ze słuchu:**

- rozumienie ogólnego sensu oraz głównych punktów dialogów i wypowiedzi rodzimych użytkowników języka;
- rozumienie sensu prostych wypowiedzi w różnych warunkach odbioru (np. rozmowa przez telefon, komunikat na dworcu);
- rozumienie sensu wypowiedzi zawierającej niezrozumiałe elementy, których znaczenia uczeń może domyślić się z kontekstu.

2. Sprawność mówienia:

- formułowanie krótkich, płynnych i spójnych wypowiedzi na określone tematy z życia codziennego lub prostych wydarzeń kulturowych, z zastosowaniem form gramatycznych odpowiednich do wyrażania teraźniejszości, przeszłości i przyszłości;
- wykorzystanie znajomości fonetyki w stopniu zapewniającym zrozumiałość wypowiedzi dla rodzimego użytkownika języka;
- inicjowanie, podtrzymywanie i kończenie rozmowy w zakresie tematyki życia codziennego;
- wyrażanie własnych opinii oraz relacjonowanie wypowiedzi innych osób;
- właściwa reakcja językowa na wypowiedź rozmówcy.

3. Sprawność czytania:

- rozumienie dłuższych i bardziej złożonych tekstów;
- rozumienie prostego tekstu narracyjnego;
- rozumienie ogólnego sensu tekstu, który zawiera fragmenty niezrozumiałe;
- rozumienie ogólnego sensu obszerniejszego tekstu przy pobieżnym czytaniu;
- wyszukiwanie żądanej informacji lub szczegółu z częściowo nie zrozumianego tekstu;
- czytanie ze zrozumieniem prostych materiałów autentycznych dla uzyskania informacji i zinterpretowania różnic kulturowych.

4. Sprawność pisania:

- formułowanie w miarę zróżnicowanej pod względem morfosyntaktycznym i leksykalnym wypowiedzi pisemnej na temat życia codziennego lub prostych wydarzeń kulturowych;
- sformułowanie i zapisanie własnego oraz otrzymanego komunikatu;
- napisanie krótkiego listu;

- sporządzenie prostej i spójnej notatki z czyjejś wypowiedzi;
- prawidłowe stosowanie zasad ortografii i podstaw interpunkcji.

5. Inne umiejętności:

- klasyfikowanie faktów i informacji, selekcjonowanie informacji;
- korzystanie ze słownika jedno- i dwujęzycznego oraz innych źródeł informacji.

JĘZYK ŁACIŃSKI I KULTURA ANTYCZNA**LICEUM OGÓLNOKSZTAŁCĄCE**

Nauka języka łacińskiego i kultury antycznej jest ściśle powiązana z wiedzą o kulturze greckiej, rzymskiej i chrześcijańskiej, w której głęboko tkwią korzenie kultury polskiej. Obcowanie z tymi treściami jest więc istotnym elementem kształtowania ogólnej kultury współczesnego Polaka i powinno mieć miejsce na wszystkich szczeblach nauczania.

Nauczanie przedmiotu „Język łaciński i kultura antyczna” odbywa się w ścisłej korelacji z innymi przedmiotami. Należy traktować go jako przedmiot propeutyczny i pomocniczy nie tylko dla przedmiotów humanistycznych, lecz także dla matematyczno-przyrodniczych i nauk społecznych.

Nauczanie przedmiotu może być realizowane w wymiarze podstawowym lub poszerzonym.

Cele edukacyjne

1. Poznanie kultury antycznej jako podstawy tożsamości kulturowej współczesnej Europy.
2. Zapoznanie z podstawowymi zagadnieniami historii kultury starożytnej Grecji i Rzymu i dostrzeżenie związków tej kultury i języka łacińskiego z kulturą i językami współczesnymi.
3. Poznanie przekazanej przez starożytność tradycji życia obywatelskiego, obowiązków obywatela wobec państwa i innych członków społeczności.
4. Kształtowanie postaw patriotycznych i świadomości przynależenia do określonego kręgu kulturowego.
5. Ułatwienie nauki posługiwania się poprawną polszczyzną i zrozumienie wielu zjawisk językowych w niej zachodzących.
6. Ułatwienie nauki języków obcych i doskonalenie ogólnej sprawności językowej.
7. Ułatwienie rozumienia terminologii współczesnej opartej na językach obcych.

8. Rozwijanie wrażliwości językowej i estetycznej.

9. Doskonalenie umiejętności jasnego i precyzyjnego formułowania myśli, kształcenie samodzielności intelektualnej oraz porządkowanie pracy umysłowej.

Zadania szkoły**A. Wymiar podstawowy**

1. Stworzenie warunków do rozpoznania przez uczniów w kulturze antycznej podstawy tożsamości kulturowej Europy.
2. Zapoznanie uczniów z podstawowymi zagadnieniami z historii i kultury starożytnej Grecji i Rzymu oraz ufatwienie im zrozumienia związków tej kultury i języka łacińskiego z kulturą i językami współczesnymi.
3. Zapoznanie uczniów z językiem łacińskim w takim stopniu, aby mogli zrozumieć popularne zwroty, sentencje, powiedzenia starożytnych Rzymian i wyrażenia łacińskie z czasów poklasycznych funkcjonujące w kulturze i języku polskim.
4. Ułatwienie rozumienia terminologii współczesnej opartej na językach klasycznych.
5. Uczenie jasnego i precyzyjnego formułowania myśli, doskonalenia form wypowiedzi.
6. Ułatwienie rozumienia aktualnych wydarzeń społecznych, politycznych, kulturalnych przy wykorzystywaniu wiedzy o świecie starożytnym.
7. Przez obcowanie z wielkimi dziełami sztuki i literatury — budzenie wrażliwości estetycznej i zachęcanie do twórczości własnej.

B. Wymiar poszerzony

1. Umożliwienie uczniom głębszego i bezpośredniego kontaktu z kulturą śródziemnomorską przez opanowanie języka łacińskiego w stopniu pozwalającym na lekturę tekstów oryginalnych.

2. Zapoznanie uczniów z próbkami tekstów reprezentatywnych dla literatury antycznej oraz istotnych z punktu widzenia jej recepcji (gatunku, formy literackiej, treści, wątków) w kulturze europejskiej.
3. Kształcenie umiejętności analizy tekstu.
4. Przygotowanie do interpretowania tekstów, formułowania i wyrażania sądów.
5. Przedstawienie łaciny jako języka wspólnego Europy późnego antyku, średniowiecza i renesansu.
6. Rozbudzanie wrażliwości estetycznej i zachęcanie do twórczości własnej przez obcowanie z wielkimi dziełami sztuki i literatury.

Treści

A. Wymiar podstawowy

1. Chronologia starożytności.
2. Elementy historii i geografii świata antycznego.
3. Mitologia: wybór mitów greckich, legendy związane z początkami Rzymu, funkcja mitu w kulturze.
4. Obrzędy, święta, uroczystości w Grecji i w Rzymie, rola igrzysk olimpijskich i widowisk teatralnych.
5. Wybrane zagadnienia z literatury greckiej i rzymskiej.
6. Sztuka grecka i rzymska na wybranych przykładach.
7. Wybrane zagadnienia z życia codziennego Greków i Rzymian.
8. Podstawowe wiadomości o dziejach języków i pisma.
9. Nauczanie podstaw gramatyki łacińskiej w zakresie umożliwiającym tłumaczenie i analizę tekstów wybranych do zrealizowania wyżej wymienionych zadań (wymiar podstawowy).
10. Uwzględnienie w nauczaniu zwłaszcza tej części leksyki łacińskiej, której poznanie umożliwi zrozumienie etymologii wielu wyrazów używanych we współczesnej polszczyźnie i językach nowożytnych oraz ułatwi posługiwanie się nimi.

B. Wymiar poszerzony

1. Gramatyka, leksyka i frazeologia języka łacińskiego w zakresie umożliwiającym tłumaczenie i analizę tekstów oryginalnych.
2. Wybrane fragmenty tekstów Cezara, Cyserona (list, mowa, traktat), Horacego, Owidiusza, Wergiliusza, autorów polsko-łacińskich.

3. Literatura grecka i rzymska: cechy poezji i prozy łacińskiej, dramat antyczny, geneza wybranych gatunków literackich, wybrane zagadnienia filozoficzne.
4. Elementy wiedzy o starożytności jako komentarz i tło dla tłumaczonych tekstów: chronologia, instytucje państwowe i formy sprawowania rządów, prawo i sądownictwo, wojskowość, centra i peryferie cywilizacji i kultury śródziemnomorskiej.
5. Łacina jako język literatury, środek komunikacji językowej, język sakralny, język tekstów naukowych.
6. Wpływ łaciny na strukturę i zasoby leksykalne współczesnych języków europejskich.
7. Znaczenie dziedzictwa antyku dla kultury polskiej.
8. Osiągnięcia starożytnych w zakresie nauk matematyczno-przyrodniczych i technicznych.

Osiągnięcia

A. Wymiar podstawowy

1. Dostrzeganie związków między kulturą Grecji i Rzymu a kulturą współczesną.
2. Wykorzystywanie elementów wiedzy na temat kultury śródziemnomorskiej w dalszych etapach edukacji, w życiu społecznym i zawodowym.
3. Poszukiwanie, gromadzenie i wykorzystywanie informacji pozwalających na odnajdywanie przyczyn i źródeł zjawisk współczesnych w kulturze śródziemnomorskiej.
4. Posługiwanie się słownikami dla zrozumienia oraz interpretacji popularnych zwrotów, sentencji, pojęć i terminów pochodzących z języków klasycznych.

B. Wymiar poszerzony

1. Rozumienie i tłumaczenie oryginalnych tekstów łacińskich.
2. Analizowanie, interpretowanie i komentowanie tekstów oryginalnych i w przekładach.
3. Operatywna znajomość gramatyki łacińskiej.
4. Wykorzystywanie języka łacińskiego do lepszego zrozumienia zjawisk językowych zachodzących w polszczyźnie i innych językach nowożytnych.
5. Posługiwanie się słownikami i podręcznikami gramatyki w pracy nad przekładem i analizą tekstów oryginalnych.

MATEMATYKA

SZKOŁA PODSTAWOWA KOŃCZĄCA SIĘ MATURE

Cele edukacyjne

1. Zdobywanie przez uczniów umiejętności operowania podstawowymi pojęciami matematycznymi.
2. Dostrzeganie, formułowanie i rozwiązywanie przez uczniów prostych problemów teoretycznych.
3. Rozwijanie umiejętności logicznego rozumowania i wnioskowania.
4. Przygotowanie uczniów do wykorzystania wiedzy matematycznej przy rozwiązywaniu problemów z różnych dziedzin.

Zadania szkoły

1. Kształtowanie umiejętności operowania przez uczniów podstawowymi obiektami matematycznymi.
2. Kształcenie umiejętności przydatnych w życiu codziennym (obliczanie prawdopodobieństwa, odczytywanie informacji z tabel, wykresów i diagramów).
3. Przedstawianie zadań stymulujących dostrzeganie, formułowanie i rozwiązywanie przez uczniów prostych problemów teoretycznych.
4. Rozwijanie umiejętności precyzyjnego formułowania myśli przez uczniów.
5. Kształtowanie wyobraźni geometrycznej uczniów.
6. Rozwijanie umiejętności logicznego rozumowania i wnioskowania (definiowanie podstawowych obiektów matematycznych, klasyfikowanie tych obiektów, podawanie przykładów i kontrprzykładów, przeprowadzanie prostych rozumowań dedukcyjnych).

Treści

1. Liczby, równania i funkcje:
 - usystematyzowanie wiadomości o liczbach wymiernych;
 - przykłady liczb niewymiernych; przybliżenia dziesiętne liczb rzeczywistych;
 - obliczenia procentowe;
 - potęgowanie liczb rzeczywistych (potęga o wykładniku całkowitym, potęga o wykładniku wymiernym);
 - pojęcie funkcji;
 - przykłady wykresów funkcji liczbowych; przekształcanie wykresów;
 - odczytywanie własności funkcji z wykresu;

- funkcja liniowa;
- funkcja kwadratowa;
- równania i nierówności liniowe z jedną niewiadomą;
- równania i nierówności liniowe z dwiema niewiadomymi; układy równań liniowych i ich interpretacja geometryczna;
- równania i nierówności kwadratowe z jedną niewiadomą i ich interpretacja geometryczna;
- przykłady prostych równań i nierówności trzeciego stopnia;
- proporcjonalność prosta i odwrotna; wykres proporcjonalności odwrotnej;
- nierówności typu $\frac{2}{x} < 3$.

2. Ciągi liczbowe:

- przykłady ciągów liczbowych (w tym ciągów rekurencyjnych);
- własności ciągu;
- ciąg arytmetyczny i ciąg geometryczny; suma wyrazów ciągu arytmetycznego, suma wyrazów ciągu geometrycznego;
- procent składany;
- szereg geometryczny.

3. Elementy rachunku prawdopodobieństwa:

- elementy kombinatoryki;
- prawdopodobieństwo i jego związek z częstością;
- przykłady obliczania prawdopodobieństwa;
- przykłady praktycznego zastosowania statystyki (odczytywanie tabel, diagramów i wykresów, przedstawianie danych empirycznych w postaci diagramów i wykresów).

4. Geometria:

- usystematyzowanie wiadomości o figurach płaskich;
- kąty i wielokąty; okręgi i koła; obwody i pola wielokątów i kół;
- odległość na płaszczyźnie;
- przykłady izometrii płaszczyzny (przesunięcie, symetria osiowa, symetria środkowa);
- przystawanie figur;
- wektory i ich zastosowania;
- twierdzenie Pitagorasa i twierdzenie Talesa;

- jednokładność;
- podobieństwo figur;
- konstrukcje geometryczne;
- funkcje trygonometryczne; podstawowe tożsamości trygonometryczne; najprostsze zastosowania funkcji trygonometrycznych (twierdzenie sinusów, twierdzenie kosinusów);
- prostopadłość i równoległość w przestrzeni;
- kąt nachylenia prostej do płaszczyzny;
- kąt dwuścienny;
- usystematyzowanie wiadomości o wielościanach i bryłach obrotowych;
- przekroje płaskie wielościanów i brył obrotowych;
- pola powierzchni i objętości wielościanów i brył obrotowych.

Osiągnięcia

1. Operowanie podstawowymi obiektami matematycznymi.
2. Przeprowadzanie prostych rozumowań dedukcyjnych.
3. Zdobycie umiejętności przydatnych w życiu codziennym (obliczanie prawdopodobieństwa, odczytywanie informacji z tabel, wykresów i diagramów).
4. Precyzyjne formułowanie myśli.

**SZKOŁA PONADPODSTAWOWA
NIE KONCZĄCA SIĘ MATURĄ**

Cele edukacyjne

1. Zdobycie przez uczniów umiejętności operowania podstawowymi pojęciami matematycznymi.
2. Rozwijanie umiejętności logicznego rozumowania i wnioskowania.

Zadania szkoły

1. Kształtowanie umiejętności operowania przez uczniów podstawowymi pojęciami matematycznymi.
2. Kształcenie umiejętności przydatnych w życiu codziennym (odczytywanie informacji z tabel, wykresów i diagramów).
3. Rozwijanie umiejętności precyzyjnego formułowania myśli przez uczniów.
4. Kształtowanie wyobraźni geometrycznej uczniów.
5. Rozwijanie umiejętności logicznego rozumowania i wnioskowania.

Treści

1. Liczby, równania i funkcje:

- usystematyzowanie wiadomości o liczbach wymiernych;
- obliczenia procentowe;
- przykłady funkcji liczbowych;
- odczytywanie własności funkcji z wykresu;
- funkcja liniowa;
- równania i nierówności liniowe z jedną niewiadomą;
- równania i nierówności liniowe z dwiema niewiadomymi; układy równań liniowych;
- proporcjonalność prosta i odwrotna.

2. Elementy statystyki:

- przykłady praktycznego zastosowania statystyki (odczytywanie tabel, diagramów i wykresów, przedstawianie danych empirycznych w postaci diagramów i wykresów).

3. Geometria:

- usystematyzowanie wiadomości o figurach płaskich;
- kąty i wielokąty; okręgi i koła; obwody i pola wielokątów i kół;
- odległość na płaszczyźnie;
- skala i plan;
- twierdzenie Pitagorasa;
- przykłady izometrii płaszczyzny (przesunięcie, symetria osiowa, symetria środkowa);
- wektory i ich zastosowania;
- prostopadłość i równoległość w przestrzeni;
- kąt nachylenia prostej do płaszczyzny;
- kąt dwuścienny;
- usystematyzowanie wiadomości o wielościanach i bryłach obrotowych;
- pola powierzchni i objętości wielościanów i brył obrotowych.

Osiągnięcia

1. Operowanie podstawowymi pojęciami matematycznymi.
2. Zdobycie umiejętności przydatnych w życiu codziennym (odczytywanie informacji z tabel, wykresów i diagramów).
3. Precyzyjne formułowanie myśli.

HISTORIA

Celem nauczania historii w szkole jest:

- zapoznanie uczniów z wiedzą historyczną ułatwiającą samoidentyfikację kulturową, narodową i religijną;
- rozwijanie postaw patriotycznych, poczucia przynależności do społeczności lokalnej i regionalnej, grupy etnicznej, narodu, społeczności europejskiej i międzynarodowej;
- przygotowanie do posługiwania się terminologią i wiedzą historyczną w zakresie niezbędnym do uczestnictwa w życiu publicznym;
- zapoznanie z zasadami wykorzystywania różnorodnych źródeł historycznych jako źródła informacji;
- przygotowanie do dokonywania syntez na podstawie różnorodnych rodzajów informacji, rozwijania umiejętności formułowania pytań i problemów historycznych oraz poszukiwania ich rozwiązań, ich wartościowania i hierarchizacji;
- wspieranie rozwoju intelektualnego uczniów i rozwijanie umiejętności: rozróżnienia informacji od komentarza, analizy krytycznej, wypowiedzi w mowie i piśmie, samodzielnej pracy intelektualnej i samokształcenia;
- rozwijanie technik zbierania, interpretacji i przechowywania informacji;
- racjonalne planowanie i wykonywanie pracy indywidualnej i grupowej.

SZKOŁA PONADPODSTAWOWA NIE KOŃCZĄCA SIĘ MATURĄ

Cele edukacyjne

1. Rozwijanie umiejętności praktycznych umożliwiających korzystanie z różnorodnych źródeł wiedzy historycznej.
2. Przygotowanie uczniów do samodzielnej integracji wiedzy o przeszłości czerpanej z różnych źródeł informacji.
3. Przygotowanie uczniów do wykorzystywania wiedzy i umiejętności historycznych na forum publicznym, w życiu prywatnym i zawodowym.

Zadania szkoły

1. Pogłębianie wiedzy o otaczającym świecie, zachodzących w nim procesach i zjawiskach historycznych, w skali globalnej, narodowej, regionalnej i lokalnej.
2. Doskonalenie umiejętności uczniów w zakresie odnajdywania i analizowania związków przyczynowo-skutkowych.

3. Rozwijanie umiejętności tworzenia własnych interpretacji przeszłości, ich prezentacji oraz obrony własnej opinii w ramach polemiki i dyskusji na forum publicznym.

Treści

Programy nauczania historii na etapie nauczania zaawansowanego powinny zakładać wykorzystywanie podstawowej wiedzy i umiejętności historycznych wyniesionych przez uczniów z poprzednich etapów kształcenia. Ich celem ma być poszerzenie zakresu wiedzy o poszczególnych epokach i mechanizmach procesu historycznego poprzez problemowe ujęcie najważniejszych aspektów przeszłości. Program może zawierać chronologiczny lub problemowy układ treści. W programach powinny zostać uwzględnione następujące wątki tematyczne (bez konieczności wyczerpywania treści merytorycznych w każdej z epok).

1. Czynniki i drogi postępu w czasach najdawniejszych.
2. Cywilizacje wschodnie.
3. Grecja i Rzym starożytny — dorobek kultury i jego trwałość.
4. Kręgi cywilizacji średniowiecznej; uniwersalizm chrześcijański.
5. Polska i jej dorobek dziejowy w wiekach średnich.
6. Odrodzenie włoskie i jego wpływ na Europę.
7. Wielkie odkrycia geograficzne i konfrontacja Europy z odmiennymi kulturami i systemami wartości.
8. Chrześcijaństwo w XVI—XVII w.
9. Przezwrot umysłowy XVII wieku w Europie.
10. Epoka Oświecenia i jej znaczenie w dziejach świata i Polski.
11. Polska na tle europejskim w XVI—XVIII wieku.
12. Przemiany społeczne, kulturowe i cywilizacyjne XIX wieku w Europie i w świecie.
13. Społeczeństwo polskie bez własnego państwa; kształtowanie się narodu nowoczesnego.
14. I wojna światowa; rewolucje rosyjskie.
15. Świat między wojnami — demokratyzacja i kultura masowa; totalitaryzm.
16. Polacy w odrodzonym państwie.
17. II wojna światowa — geneza; charakter wojny; holocaust.
18. Społeczeństwo polskie w okresie wojny.

19. Świat po II wojnie światowej — kierunki ewolucji, przemiany polityczne, cywilizacyjne, kulturowe.

20. Polska i Polacy w powojennym świecie.

Osiągnięcia

1. Rozumienie zmienności i rozwoju różnych sfer życia człowieka w przeszłości.
2. Umiejętność scalania informacji pochodzących z różnorodnych źródeł w jeden spójny obraz przeszłości (umiejętność tworzenia syntezy).
3. Umiejętność wykorzystywania posiadanej wiedzy i posługiwania się nabytymi umiejętnościami w życiu społecznym i zawodowym.
4. Umiejętność powiązania wydarzeń, zjawisk i procesów o zasięgu powszechnym z dziejami Polski.
5. Umiejętność usytuowania historii lokalnej i regionalnej na tle dziejów Polski.

SZKOŁA PONADPODSTAWOWA KOŃCZĄCA SIĘ MATURĄ

Cele edukacyjne

W szkole kończącej się maturą realizowane są cele edukacyjne szkoły ponadpodstawowej nie kończącej się maturą, a ponadto:

- zapoznanie uczniów z metodologią naukowego poznawania i opisywania przeszłości;
- rozwijanie umiejętności samodzielnego poszerzenia zakresu wiedzy historycznej w warunkach indywidualnej i zespołowej pracy uczniów.

Zadania szkoły

1. Tworzenie warunków do rozwoju umiejętności samodzielnego poszerzenia zakresu wiedzy historycznej w warunkach indywidualnej i zespołowej pracy uczniów.
2. Doskonalenie sposobów samodzielnej interpretacji i weryfikacji różnych typów materiałów źródłowych przez uczniów.

3. Rozwijanie umiejętności zastosowania posiadanej wiedzy do samodzielnego tworzenia obrazu przeszłości.

4. Przygotowywania rozwiniętych wypowiedzi ustnych i pisemnych spełniających kryteria warsztatu naukowego historii.

Treści

Programy nauczania historii w szkole ponadpodstawowej kończącej się maturą opierają się na tej samej podstawie programowej co program powszechny. Powinny jednocześnie:

- zakładać szerszy zakres omawianych treści programowych;
- wskazywać drogi zapoznawania uczniów z podstawowymi zasadami naukowego badania przeszłości;
- zawierać wymogi szerszego wykorzystywania materiałów źródłowych w pracy dydaktycznej;
- dawać możliwości indywidualizacji nauczania uczniów w zależności od zainteresowań i potrzeb ucznia (egzamin maturalny, egzaminy wstępne na studia itd.).

Osiągnięcia

Nauczanie historii w szkołach kończących się maturą zakłada, że uczniowie po jej ukończeniu będą prezentowali osiągnięcia absolwentów szkół ponadpodstawowych nie kończących się maturą, a ponadto umiejętności:

- samodzielnego zbierania, interpretowania, przetwarzania i przechowywania różnego typu informacji przydatnych do rekonstrukcji, opisu i oceny przeszłości;
- przedstawienia wybranego problemu historycznego z uwzględnieniem zasad naukowego badania przeszłości;
- krytycznej analizy różnych interpretacji historii.

WIEDZA O SPOŁECZEŃSTWIE

Cele edukacyjne

1. Ukazanie uczniom wzorca państwa prawnego, funkcjonującego na podstawie mechanizmów demokratycznych, odniesionego do dobra wspólnego.
2. Uświadomienie uczniom funkcji i znaczenia podatków w demokratycznym państwie prawnym.

3. Uzyskanie przez uczniów wiedzy o uprawnieniach i obowiązkach ludzi dorosłych, które wynikają z natury człowieczeństwa oraz faktu bycia obywatelem Rzeczypospolitej Polskiej.

4. Przybliżenie zagadnień związanych z rynkiem pracy.

Zadania szkoły

1. Stawianie wymagań w zakresie właściwej postawy uczniów wobec godła i hymnu państwowego oraz w czasie uroczystości szkolnych i państwowych.
2. Pomoc w rozpoznaniu własnych praw i obowiązków w szkole.
3. Wspieranie samorządności uczniowskiej.
4. Umożliwienie uczniom bezpośredniego kontaktu z odpowiednimi podstawowymi aktami prawnymi regulującymi prawa i obowiązki obywateli.
5. Przygotowanie do wejścia na rynek pracy.

Treści

1. Obywatel a władza publiczna w systemach totalitarnych, autorytarnych i demokratycznych; niezbywalny charakter praw człowieka, ich katalog i systemy ochrony.
2. Funkcjonowanie demokracji w RP:
 - konstytucyjne uprawnienia i obowiązki obywatela;
 - konstytucyjne organy władzy centralnej;
 - samorzady terytorialne.

3. Kultura polityczna i formy życia publicznego:

- świadomość narodowa — prawa mniejszości narodowych;
- świadomość obywatelska;
- cnoty obywatelskie m.in.: zaangażowanie, poszanowanie innych, patriotyzm, odpowiedzialność;
- stowarzyszenia, partie polityczne, związki zawodowe.

4. Budżet państwa i podatki.**5. Praca oraz rynek pracy i jego mechanizmy.****Osiągnięcia**

1. Znajomość elementarnych zasad funkcjonowania Rzeczypospolitej Polskiej.
2. Znajomość swoich podstawowych praw i obowiązków obywatelskich.
3. Umiejętność wypełnienia deklaracji podatkowej (PIT) dotyczącej podatku od dochodów osobistych.

GEOGRAFIA**SZKOŁA PONADPODSTAWOWA
KOŃCZĄCA SIĘ MATURĄ****KLASY I—III****Cele edukacyjne**

1. Kształtowanie się w uczniach:
 - świadomości wartości, jaką jest własny region i kraj oraz dziedzictwo przyrodnicze i kulturowe;
 - poszanowania innych narodów, ich kultur, systemów wartości i sposobów życia.
2. Całościowe widzenie regionów i miejsc oraz problemów, z jakimi boryka się świat.
3. Umiejętność analizowania i interpretowania działalności gospodarczej, społecznej i politycznej w kategoriach geograficznych.
4. Przygotowanie do świadomego podejmowania decyzji uwzględniających zarówno zachowanie ciągłości funkcji przyrody i równowagi w środowisku, jak też potrzeby człowieka (rozwój zrównoważony).
5. Odczuwanie potrzeby współpracy dotyczącej zwalczania zagrożeń środowiska geograficznego oraz zagrożeń społecznych.

Zadania szkoły

Stwarzanie uczniom sprzyjających warunków do:

- kształtowania systemu wartości odpowiadającego naturze i godności ludzkiej;
- korzystania z możliwie różnorodnych źródeł wiedzy geograficznej, w tym z własnych obserwacji terenowych, ze szczególnym uwzględnieniem swojej gminy (powiatu);
- uczenia się czynnego, kształtującego dociekliwość, refleksyjność, zdrowy krytycyzm, chęć działania;
- stosowania wiedzy geograficznej w życiu.

Treści

1. Ziemia jako część Wszechświata i jako system otwarty.
2. Ziemia jako środowisko życia, jej historia i obraz współczesny.

6. Przygotowanie się do roli odpowiedzialnych współgospodarzy regionu i Polski; gotowość uczestniczenia w rozwiązywaniu problemów swojej społeczności.

3. Gospodarowanie zasobami naturalnymi Ziemi i ich ochrona; energia i jej rola we współczesnej gospodarce.
4. Dysproporcje gospodarcze, społeczne oraz zróżnicowanie polityczne i kulturowe współczesnego świata, na przykładach wybranych państw i regionów.
5. Współczesne przemiany gospodarcze, społeczne i polityczne na kontynentach i w wybranych państwach, ze szczególnym uwzględnieniem Europy.
6. Źródła, przebieg i próby rozwiązywania konfliktów politycznych i społecznych, na wybranych przykładach.
7. Potencjał naturalny, ludnościowy, gospodarczy i kulturowy Polski.
8. Struktura współczesnej gospodarki narodowej Polski; tendencje rozwojowe; strategia ekorozwoju Polski.
9. Przykłady ochrony środowiska w Polsce i na świecie.
10. Polska na tle Europy i świata.
11. Problemy integracyjne na świecie, w Europie i w Polsce.

Uwaga: na treści dotyczące Polski należy zarezerwować nie mniej niż 1/3 czasu przeznaczanego na geografę.

Osiągnięcia

1. Lokalizowanie miejsc na powierzchni Ziemi i orientowanie się w ich wzajemnym położeniu za pomocą map.
2. Gromadzenie, wartościowanie, porządkowanie, interpretowanie, analizowanie i prezentowanie wiedzy geograficznej pochodzącej z różnych źródeł.
3. Wykorzystywanie wiedzy geograficznej w celu interpretowania i analizowania aktualnych zjawisk, zdarzeń i procesów, zachodzących w przestrzeni geograficznej.
4. Przewidywanie zmian w przyrodzie i w działaniach ludzi na podstawie uzyskanych informacji.
5. Rozwiązywanie zadań o treści geograficznej i charakterze problemowym.

ZAJĘCIA FAKULTATYWNE

KLASA IV (KLASY III—IV)

Cele edukacyjne

1. Świadomość:
 - konieczności gospodarowania zgodnie z ideą rozwoju zrównoważonego;

— odpowiedzialności i gotowości uczestniczenia w rozwiązywaniu problemów swojej społeczności, Polski, Europy i świata;

— konieczności normowania stosunków międzyludzkich w skali lokalnej, regionalnej i ponadregionalnej.

2. Zdobywanie umiejętności samodzielnego uczenia się, istotnego zarówno z punktu widzenia samokształcenia jak i studiowania w szkole wyższej.

Zadania szkoły

Stwarzanie uczniom sprzyjających warunków do:

— prowadzenia samodzielných obserwacji i poszukiwań poza terenem szkoły w zakresie indywidualnie formułowanych tematów geograficznych;

— korzystania za źródeł wiedzy geograficznej (w tym: z bibliotek pozaszkolnych i dokumentacji urzędów publicznych);

— samodzielnego opracowywania wybranych tematów;

— zapewnienia uczniom konsultacji z nauczycielami innych przedmiotów, ze względu na silne związki geografii z innymi naukami.

Treści

Wybór treści powinien być zgodny z zainteresowaniami i potrzebami uczniów biorących udział w zajęciach. Zaleca się uwzględnianie tematów z pięciu wielkich grup tematycznych:

1. Przyrodnicze środowisko życia i działalności ludzi na Ziemi.
2. Region, w którym żyje uczeń.
3. Polska, jej potencjał naturalny, gospodarczy, ludnościowy i kulturowy, historia gospodarcza, problemy współczesne.
4. Europa, jej potencjał naturalny, gospodarczy, ludnościowy i kulturowy, historia gospodarcza, problemy współczesne.
5. Problemy globalne świata.

Osiągnięcia

1. Postępowanie się wiedzą geograficzną w życiu codziennym w sytuacjach wykraczających poza system uczenia się szkolnego.
2. Umiejętność oceniania swojej wiedzy geograficznej i umiejętności z punktu widzenia własnych celów życiowych.

BIOLOGIA**Cele edukacyjne**

Celem nauczania biologii powinno być osiągnięcie przez ucznia:

- rozumienia zależności istniejących w środowisku przyrodniczym;
- świadomości zmienności świata ożywionego;
- rozumienia jedności podstawowych procesów życiowych organizmów przy ich różnorodności;
- rozumienia zależności człowieka od środowiska i wpływu człowieka na środowisko;
- świadomości zagrożeń cywilizacyjnych;
- rozumienia podstaw działania własnego organizmu;
- rozumienia podstawowych zasad dziedziczenia;
- postawy odpowiedzialności za zdrowie swoje oraz innych ludzi;
- motywacji do przestrzegania ogólnych zasad higieny.

Zadania szkoły

1. Umożliwienie uczniom projektowania i prowadzenia obserwacji i doświadczeń biologicznych.
2. Umożliwienie poznania podstawowych procesów życiowych organizmów.
3. Rozwijanie poczucia odpowiedzialności za działania podejmowane w najbliższym środowisku.
4. Prowadzenie uczniów do zrozumienia podstaw funkcjonowania własnego organizmu.

Treści**1. Budowa i funkcjonowanie organizmu człowieka:**

- układ krążenia, naczynia krwionośne, budowa i funkcjonowanie serca, skład krwi, rola krwi, grupy krwi;
- układ nerwowy, mózg, budowa mózgu i jego funkcjonowanie, sieci nerwowe, zmysły, neuroprzebieżniki, odruchy warunkowe i bezwarunkowe, plastyczność działania mózgu (rozwój, uczenie się, pamięć);
- układ odpornościowy, antygeny, przeciwciała, szczepienia, przeszczepy;
- układ pokarmowy, trawienie, wchłanianie;
- układ rozrodczy, produkcja gamet, zapłodnienie, ciąża, poród;
- układ gruczołów dokrewnych i ich funkcje, hormony;

— układ mięśniowy, typy i zasady funkcjonowania mięśni.

2. Odżywianie człowieka:

- główne składniki pokarmowe i ich źródła (białka, cukry, tłuszcze);
- dieta pełno- i niepełnowartościowa;
- aminokwasy egzogenne;
- zawartość energetyczna pokarmu, potrzeby energetyczne organizmu, otyłość;
- witaminy, mikroelementy i ich źródła.

3. Zdrowie jako stan równowagi biologicznej:

- odporność, zaburzenia odporności, np. w zakażeniu HIV;
- czynniki prozdrowotne, np. aktywność fizyczna, prawidłowe odżywianie, higiena;
- czynniki chorobowe, wirusy, bakterie, trucizny;
- choroby wirusowe, np. odra, wirusowe zapalenie wątroby;
- choroby bakteryjne, np. gruźlica, salmonelloza; działanie antybiotyków;
- choroby nowotworowe, onkogeneza;
- choroby układu krwionośnego, miażdżyca, nadciśnienie, zawał.

4. Higiena, zdrowe środowisko przyrodnicze i społeczne:

- sposoby zapobiegania rozprzestrzenianiu się chorób, elementy epidemiologii;
- szczepienia ochronne;
- niekorzystne dla zdrowia czynniki środowiskowe i cywilizacyjne;
- czynniki psychiczne: rozwój psychiczny, stres, emocje i ich zaburzenia, osobowość, zachowania zbiorowe.

5. Elementy cytologii i genetyki:

- ultrastruktura komórki, organelle, błony biologiczne, cytoszkielet;
- budowa DNA, kod genetyczny, synteza białek;
- mutacje, czynniki mutagenne;
- choroby dziedziczne;
- zasady inżynierii genetycznej, zastosowania biotechnologii (np. rośliny transgeniczne).

6. Elementy ewolucjonizmu:

- pojęcie gatunku;
- mutacje i ich konsekwencje, dobór naturalny;
- zasady klasyfikacji naturalnej, drzewa filogenetyczne roślin i zwierząt;
- ewolucja naczelnych.

Osiągnięcia

1. Formułowanie hipotez. Analizowanie i interpretowanie wyników obserwacji i doświadczeń, wraz z oceną ich wiarygodności.
2. Gromadzenie, integrowanie, opracowywanie i interpretowanie wiedzy z różnych dziedzin niezbędnej do wyjaśnienia procesów życiowych.
3. Interpretowanie zależności między budową i funkcją układów i narządów w organizmie człowieka. Postrzeganie funkcjonowania organizmu ludzkiego jako integralnej całości.
4. Interpretowanie zależności między środowiskiem życia organizmu a jego budową i funkcjonowaniem.
5. Analizowanie struktury i funkcjonowania wybranych ekosystemów.
6. Ocenianie zmian zachodzących w środowisku przyrodniczym w wyniku oddziaływania człowieka i ich wpływu na jakość życia i umiejętności odnajdywania środków zaradczych.
7. Analizowanie przyczyn zakłóceń stanu zdrowia człowieka, przewidywanie skutków własnych decyzji w tym zakresie. Prowadzenie zdrowego trybu życia.

FIZYKA Z ASTRONOMIA

Elementem wyróżniającym fizykę od wielu innych nauk jest decydująca rola doświadczenia jako źródła inspiracji koncepcji teoretycznych i jednocześnie kryterium ich weryfikacji. W związku z tym w podstawie programowej pominięte zostały, w zasadzie, te zagadnienia, o których w warunkach szkolnych można mówić tylko deklaratywnie, bez odwołania się do doświadczenia uczniowskiego lub przynajmniej pokazu. Atrakcyjne zagadnienia współczesnej fizyki czy astrofizyki muszą być z konieczności nauczane w szkołach w sposób popularnonaukowy i dobór ich w programie pozostawiono inwencji twórców programów.

Cele edukacyjne

Za najważniejszy cel nauczania fizyki w ramach kształcenia ogólnego uznano wyrobienie u uczniów przekonania o istnieniu praw rządzących przebiegiem zjawisk w przyrodzie, w życiu codziennym i technice.

Zadania szkoły

1. Wyrobienie u uczniów przekonania o istnieniu praw rządzących przebiegiem zjawisk w przyrodzie, życiu codziennym i technice.
2. Kształcenie umiejętności obserwacji zjawisk fizycznych i ich opisu.
3. Kształcenie u uczniów postawy aktywnego współtwórcy informacji w oparciu o własne obserwacje, eksperymenty i przemyślenia.
4. Kształcenie umiejętności krytycznego korzystania ze źródeł gotowych informacji.
5. Kształcenie umiejętności ilościowego opisu zjawisk fizycznych.

SZKOŁA PONADPODSTAWOWA KOŃCĄCA SIĘ MATURĄ

Treści

1. Względność ruchu; składanie i rozkładanie ruchów.
2. Przyspieszenie w ruchu prostoliniowym; ruch prostoliniowy jednostajnie zmienny; wykresy prędkości i położenia jako funkcji czasu.
3. Zasady dynamiki; zasada zachowania pędu.
4. Ruch jednostajny po okręgu; przyspieszenie dośrodkowe i siła dośrodkowa.
5. Prawo ciężenia Newtona; pole grawitacyjne, przyspieszenie ziemskie; energia potencjalna; spadek swobodny.
6. Ruch w centralnym polu grawitacyjnym po orbitach kołowych; struktura Wszechświata.
7. Prawo Coulomba; pole elektrostatyczne; energia potencjalna; jądrowy model atomu.
8. Promieniowanie jądrowe; budowa jądra atomowego; bilans energii przy rozszczepieniu jądra; energetyka jądrowa;
9. Obwody prądu stałego; prawa Ohma i Kirchhoffa.
10. Indukcja magnetyczna; pole magnetyczne prądu elektrycznego; siła Lorentza i siła elektrodynamiczna; ruch cząstki naładowanej w jednorodnym polu magnetycznym.
11. Indukcja elektromagnetyczna; siła elektromotoryczna indukcji, prądnicą; prąd przemienny; transformator.

12. Ciśnienie hydrostatyczne i atmosferyczne; prawa gazów doskonałych; mikroskopowy model gazu; temperatura bezwzględna.
13. Zmiany energii i praca w przemianach gazowych; zasada działania silników cieplnych.
14. Ruch drgający, przemiany energii; amplituda, okres, częstotliwość; tłumienie drgań; rezonans.
15. Fale mechaniczne; dźwięk; fale periodyczne, długość fali; prędkość fali; interferencja i dyfrakcja fal.
16. Światło jako fala; przegląd widma fal elektromagnetycznych.

Osiągnięcia

1. Umiejętność wyodrębniania, obserwacji, opisywania zjawisk fizycznych i astronomicznych.
2. Umiejętność posługiwania się ze zrozumieniem wybranymi pojęciami fizycznymi.
3. Umiejętność wykorzystania modeli do wyjaśniania zjawisk i procesów fizycznych.

4. Umiejętność planowania i wykonywania doświadczeń fizycznych i prostych obserwacji astronomicznych, zapisywania i analizowania ich wyników.
5. Umiejętność sporządzania i interpretacji wykresów.
6. Umiejętność korzystania z praw i zasad fizyki do wyjaśniania wybranych zjawisk zachodzących w przyrodzie.
7. Umiejętność wykorzystania wiedzy fizycznej do wyjaśniania zasad działania i bezpiecznego użytkowania wybranych urządzeń technicznych.
8. Umiejętność wskazania przykładów degradacji środowiska wynikającej z technicznej działalności człowieka oraz możliwych sposobów zapobiegania tej degradacji.

SZKOŁA PONADPODSTAWOWA NIE KOŃCZĄCA SIĘ MATURĄ

Utrwalanie i pogłębianie niektórych zagadnień z zakresu ośmioletniej szkoły podstawowej, wybranych w zależności od potrzeb kierunku kształcenia zawodowego.

CHEMIA

W kursie chemii należy zwracać uwagę na bogactwo związków i przemian chemicznych w otoczeniu człowieka oraz związane z tym szanse i zagrożenia. Szczególnie należy zwracać uwagę na znaczenie i zagrożenie pierwiastkami promieniotwórczymi oraz ich związkami, a także na trujące substancje chemiczne w najbliższym otoczeniu człowieka.

Cele edukacyjne

1. Pogłębienie wiedzy o procesach chemicznych zachodzących w otaczającym świecie.
2. Zrozumienie znaczenia chemii w rozwoju cywilizacji.
3. Rozbudzenie zainteresowania naukami chemicznymi poprzez ukazanie ich osiągnięć i problemów.

Zadania szkoły

1. Rozwijanie myślenia prowadzącego do umiejętnego posługiwania się zdobytą wiedzą chemiczną.
2. Zapoznanie uczniów z praktyką laboratoryjną poprzez prowadzenie pokazów i wykonywanie doświadczeń.
3. Przygotowanie uczniów do prawidłowego korzystania z różnorodnych źródeł informacji.

Treści

1. Współczesny, uproszczony model budowy atomu; izotopy.
2. Współczesny układ okresowy; zależność pomiędzy budową atomów a właściwościami pierwiastków i ich położeniem w układzie okresowym.
3. Wiązania chemiczne: atomowe i jonowe.
4. Reakcje chemiczne — ich opis i zapis; typy reakcji chemicznych (synteza, analiza, wymiana); mol; ilościowa interpretacja przemiany chemicznej; szybkość przemiany chemicznej; reakcje endo- i egzoenergetyczne; stopień utlenienia, najprostsze reakcje utleniania i redukcji.
5. Roztwory, rozpuszczalność, stężenie roztworu.
6. Tlenki, zasady, kwasy, sole — nazewnictwo, właściwości i zastosowanie.
7. Dysocjacja elektrolityczna; wskaźniki kwasowo-zasadowe, skala pH; reakcje w roztworach wodnych — reakcje zobojętniania i reakcje strąceniowe; odczyn wodnych roztworów soli.

8. Węglowodory nasycone i nienasycone — nazewnictwo, izomeria, właściwości, reakcje charakterystyczne, zastosowania; benzen jako przedstawiciel węglowodorów aromatycznych.
9. Proste jednofunkcyjne pochodne węglowodorów: alkohole, aldehydy i ketony, kwasy karboksylowe i ich pochodne — nazewnictwo, otrzymywanie, właściwości, zastosowanie.
10. Najważniejsze dwufunkcyjne pochodne węglowodorów — występowanie, właściwości i zastosowanie; glicyna jako przedstawiciel aminokwasów; peptydy i białka; glukoza jako przykład cukrów prostych; sacharoza i skrobia jako przykłady cukrów złożonych.

Osiągnięcia

1. Określanie budowy atomu na podstawie położenia pierwiastków w układzie okresowym.
2. Znajomość właściwości najważniejszych pierwiastków i związków chemicznych.
3. Umiejętność zapisywania prostych reakcji chemicznych oraz opisywania efektów im towarzyszących.
4. Posługiwanie się podstawowym nazewnictwem związków chemicznych.
5. Wykonywanie prostych obliczeń stechiometrycznych z zastosowaniem pojęcia mola.
6. Znajomość podstawowych związków organicznych, ich zastosowania oraz biologicznego znaczenia.

TECHNIKA

Cele edukacyjne

1. Rozwijanie umiejętności zaplanowania i zrealizowania działań poprzez wykonywanie różnych prac technicznych.
2. Osiągnięcie przez uczniów podstawowego poziomu kultury technicznej dającej ogólne przygotowanie do korzystania ze współczesnych urządzeń powszechnego użytku.

Zadania szkoły

1. Organizowanie różnorodnej działalności technicznej uczniów.
2. Pomoc uczniom w rozpoznaniu własnych uzdolnień i zainteresowań w celu świadomego wyboru dalszego kierunku kształcenia.
3. Uwrażliwienie uczniów na zagrożenia związane z niewłaściwym korzystaniem z urządzeń technicznych.
4. Zorganizowanie warunków do samodzielnej działalności technicznej uczniów.

Treści

1. Budowa i zasada działania prostych urządzeń technicznych powszechnego użytku (w zakresie odpowiadającym programom nauczania fizyki i innych przedmiotów).
2. Narzędzia i urządzenia techniczne w domu i pracowni szkolnej; zasady obsługi, regulacji i konserwacji.
3. Zasady bezpiecznego korzystania z energii elektrycznej; instalacje domowe; zabezpieczenia; typowe usterki; zagrożenia.
4. Popularne techniczne środki łączności; sposób używania.

5. Informacja techniczna; normy (przykłady); symbole stosowane na schematach, rysunkach poglądowych i dokumentacji technicznej; czytanie danych technicznych i rysunku technicznego; symbole i informacje umieszczone na urządzeniach powszechnego użytku (oznaczenia, tabliczki znamionowe, metki); oznaczenia ostrzegawcze: przeciwpożarowe, bhp.

6. Planowanie pracy indywidualnej i zespołowej, podział pracy, koordynacja działań, proste kalkulacje ekonomiczne.
7. Ochrona środowiska naturalnego przed szkodliwymi skutkami działalności technicznej — przykłady problemów i działań dotyczących środowiska lokalnego.

Osiągnięcia

1. Bezpieczne dla ucznia i prawidłowe pod względem technicznym posługiwanie się urządzeniami powszechnego użytku. Właściwe stosowanie wymiennych elementów znormalizowanych (np. bezpieczników elektrycznych).
2. Wykonywanie prostych prac wytwórczych i usługowych; bezpieczne i sprawne posługiwanie się narzędziami, przyrządami i urządzeniami; dobieranie ich do zadań; utrzymywanie w stanie sprawności.
3. Umiejętność oceny stanu technicznego niektórych urządzeń powszechnego użytku i instalacji domowych. Przeprowadzanie elementarnych regulacji, konserwacji i napraw dozwolonych dla użytkownika.
4. Posługiwanie się informacjami zawartymi w rysunkach technicznych, schematach elektrycznych oraz w instrukcjach obsługi i eksploatacji.
5. Sporządzanie opisów własnych prac technicznych z użyciem schematów i rysunków poglądowych.

ELEMENTY INFORMATYKI

Cele edukacyjne

Przygotowanie do korzystania w życiu osobistym i zawodowym z powszechnie stosowanych urządzeń informatycznych.

Zadania szkoły

1. Przygotowanie uczniów do posługiwania się techniką komputerową w prostych zastosowaniach praktycznych.
2. Pomoc uczniom w rozpoznaniu własnych uzdolnień i zainteresowań w celu świadomego wyboru dalszego kierunku kształcenia.
3. Uwrażliwienie uczniów na zagrożenia dla ich zdrowia i rozwoju związane z niewłaściwym korzystaniem z urządzeń i programów komputerowych.
4. Kształtowanie umiejętności analizowania zadań szkolnych i prostych problemów praktycznych oraz tworzenia algorytmów ich rozwiązywania.

Treści

1. Posługiwanie się sprzętem komputerowym i korzystanie z usług systemu operacyjnego:
 - podstawowe elementy komputera i ich funkcje;
 - zasady bezpiecznej pracy z komputerem;
 - informacja w komputerze: programy i dane; nośniki informacji;
 - komunikacja użytkownika z komputerem;
 - podstawowe usługi systemu operacyjnego;
 - ogólne wiadomości o sieciach komputerowych;
 - formy reprezentowania i przetwarzania informacji przez człowieka i komputer;
 - multimedialne źródła informacji;
 - podstawowe zasady pracy w sieciach komputerowych; typowe usługi z zakresu komunikacji między użytkownikami oraz dostępu do informacji i jej przesyłania;
 - zabezpieczanie informacji (kopie bezpieczeństwa, ochrona antywirusowa).
2. Stosowanie programów użytkowych do wykonywania zadań szkolnych:

— kształtowanie układu dokumentu tekstowego z użyciem podstawowych form redakcyjnych; włączanie tabel i grafiki; przykłady stosowania zaawansowanych narzędzi, w tym korekcji pisowni, dzielenia wyrazów i korespondencji serijnej;

— wykorzystanie arkusza kalkulacyjnego do rozwiązywania zadań z programu nauczania szkoły i z życia codziennego;

— bazy danych: przykłady wyszukiwania informacji z użyciem operatorów logicznych; przykłady różnych form organizacji danych; zastosowania baz danych.

3. Algorytmy rozwiązywania zadań:

— przykłady ścisłego formułowania zadań (zakres wartości danych, forma wyników);

— rozwiązywanie umiarkowanie złożonych zadań szkolnych.

4. Symulacja procesów:

— przykłady odwzorowywania w komputerze przebiegów poznanych procesów fizycznych, m.in. ruchu ciał; eksperymentowanie z doбором parametrów.

5. Społeczne, etyczne i ekonomiczne aspekty rozwoju informatyki:

— korzyści i konsekwencje wynikające dla osób i społeczeństw z zastosowań informatyki;

— zagrożenia wychowawcze: szkodliwe gry, deprawujące treści, uzależnienie; zagadnienia etyczne i prawne związane z ochroną własności intelektualnej i ochroną danych.

Osiągnięcia

1. Przygotowanie umiarkowanie złożonego dokumentu tekstowego.
2. Rozwiązywanie typowych zadań szkolnych; dobór programów komputerowych do zadań.
3. Korzystanie z różnych, także multimedialnych, źródeł informacji dostępnych za pomocą komputera.

PLASTYKA

Cele edukacyjne

1. Pobudzanie całościowo pojętego rozwoju uczniów, a w szczególności:
 - rozbudzanie twórczej postawy wobec siebie i świata;

— rozwijanie ogólnej wrażliwości dziecka;

— rozwijanie wrażliwości plastycznej;

— rozwijanie umiejętności refleksyjnego patrzenia;

— rozwijanie zainteresowań i zamiłowań plastycznych.

2. Wyposażenie uczniów w podstawowe umiejętności plastyczne.
3. Umożliwienie uczniom autoekspresji oraz rozumienia i akceptacji dla innych wypowiedzi twórczych.

Zadania szkoły

1. Stwarzanie sytuacji dających możliwość przeżyć wewnętrznych, doświadczenia tajemnicy, bezinteresownego działania, procesu twórczego — wysiłku i radości towarzyszących twórczej aktywności.
2. Umożliwienie uczniom kontaktu z dziełami sztuki.

Treści

1. Środki wyrazu plastycznego.
2. Działania plastyczne w różnych materiałach, technikach i formach.

3. Różnorodne sposoby komunikowania (komunikacja pozawerbalna — język przestrzeni, koloru, cięta itd.).
4. Sztuka ludowa i zdobnictwo charakterystyczne dla danego regionu.
5. Kontakt z dziełami sztuki plastycznej — pomniki, galerie, muzea.
6. Krajobraz kulturowy.
7. Kształtowanie otoczenia i form użytkowych (racjonalność, funkcjonalność, estetyka).

Osiągnięcia

1. Postugiwanie się prostymi technikami plastycznymi.
2. Dbanie o estetykę własnego wyglądu oraz najbliższego otoczenia.

MUZYKA

Cele edukacyjne

1. Pobudzanie całościowo pojętego rozwoju uczniów, a w szczególności:
 - rozbudzanie twórczej postawy wobec siebie i świata;
 - rozwijanie ogólnej wrażliwości dziecka;
 - rozwijanie muzykalności i wrażliwości muzycznej;
 - rozwijanie umiejętności refleksyjnego słuchania muzyki.
2. Kształtowanie zainteresowań i zamiłowań muzycznych.
3. Wyposażenie uczniów w podstawowe umiejętności muzyczne i elementarne wiadomości o muzyce.
4. Umożliwienie uczniom aktywnego uczestnictwa w kulturze muzycznej.
5. Rozbudzanie intelektualnej postawy wobec muzyki.
6. Rozszerzenie wiadomości o muzyce i rozwijanie umiejętności muzycznych.

Zadania szkoły

1. Stwarzanie sytuacji dających możliwość:
 - przeżycia radości z wykonywania i poznawania muzyki;
 - doświadczenia radości i wysiłku towarzyszących twórczej aktywności;

- współdziałania w grupie;
 - sprzeciwu wobec zastanych schematów;
 - przeżycia różnorodnych doświadczeń muzycznych;
 - prezentacji umiejętności i osiągnięć.
2. Umożliwienie kontaktu z wielkimi dziełami muzycznymi.
 3. Ukazanie różnorodności i bogactwa muzyki minionych epok i muzyki współczesnej.
 4. Ukazanie różnych funkcji muzyki.
 5. Uczenie wartościowania muzyki.
 6. Uwzględnianie indywidualnych możliwości uczniów.
 7. Otwarcie na muzyczne zainteresowania uczniów.
 8. Stwarzanie sytuacji dających możliwość:
 - przeżycia radości z rozumienia muzyki;
 - samodzielnego zdobywania wiedzy o muzyce i poznawania literatury muzycznej.
 9. Umożliwienie kontaktu z aktualnymi wydarzeniami muzycznymi.

Treści

1. Słuchanie muzyki.
2. Źródła wiedzy i informacji o muzyce.

3. Wiedza niezbędna do rozumienia muzyki.
4. Historyczny rozwój muzyki europejskiej.
5. Muzyka ludowa, muzyka artystyczna i muzyka popularna.
6. Muzyka w obrzędach, magii, religii.
7. Muzyka w filmie, w teatrze, w mediach.
8. Komunikacja pozawerbalna — muzyka jako język.
9. Śpiew, muzykowanie na instrumentach, działania muzyczno-ruchowe, tworzenie struktur dźwiękowych.*

Osiągnięcia

1. Słuchanie muzyki i rozpoznawanie wybranych utworów.
2. Formułowanie własnych sądów i prowadzenie rozmów o muzyce.
3. Podstawowe wiadomości z zakresu historii muzyki.
4. Aktywność muzyczna indywidualna lub w grupie — śpiew, ruch przy muzyce, gra na instrumentach, tworzenie struktur dźwiękowych.*

* Nieobowiązkowo przy jednej godzinie lekcyjnej w tygodniu.

PRZYSPOSOBIENIE OBRONNE

Cele edukacyjne

1. Nauczanie przysposobienia obronnego powinno służyć przygotowaniu uczniów do indywidualnego ratownictwa przedmedycznego w nagłych stanach zagrożenia życia i wypadkach, samopomocy, udzielania poszkodowanym niezbędnej i możliwej w danych warunkach pomocy, ukształtowaniu postaw ochrony życia i zdrowia własnego oraz innych osób, gotowości udzielania pomocy współobywatelom.
2. Treści nauczania przedmiotu „Przysposobienie obronne” muszą być wolne od wszelkich form propagandy wojennej.

Zadania szkoły

1. Przygotowanie młodzieży do racjonalnych zachowań w obliczu zagrożeń cywilizacyjnych i militarnych, uczestniczenia w przedsięwzięciach obronnych realizowanych przez organy administracji państwowej, samorządu terytorialnego i organizacje społeczne.
2. Prowadzenie zajęć w małych grupach umożliwiających praktyczne ćwiczenie pożądanych umiejętności. W nauczaniu przedmiotu należy uwzględnić specyfikę miejsca, rejonu zamieszkania.

Treści

1. Zagrożenia ludności czasu pokoju i okresu wojny:
 - zagrożenia w czasie pokoju i zasady postępowania w przypadku ich wystąpienia;
 - zagrożenia czasu wojny i zasady postępowania w przypadku ich wystąpienia;
 - regionalne zagrożenia ekologiczne.
2. Podstawowe zadania Obrony Cywilnej w systemie obronnym Rzeczypospolitej Polskiej:

— obowiązki obywateli w zakresie obronności kraju;

— ogólne wiadomości o ochronie ludności;

— cel, zadania i organizacja Obrony Cywilnej.

3. Wybrane zagadnienia międzynarodowego prawa humanitarnego:

— ochrona rannych i chorych;

— ochrona ludności cywilnej podczas wojny;

— ochrona ofiar konfliktów zbrojnych nie mających charakteru międzynarodowego;

— ochrona dóbr kultury;

— międzynarodowa pomoc humanitarna.

4. Ochrona ludności w ramach powszechnej samoobrony:

— indywidualne i zbiorowe środki ochrony przed skażeniami;

— przeznaczenie oraz wykorzystanie przyrządów rozpoznania skażeń promieniotwórczych i chemicznych;

— ochrona żywności, wody, pasz i zwierząt gospodarskich przed skażeniami i zakażeniami;

— prowadzenie zabiegów sanitarnych i specjalnych;

— udzielanie pomocy poszkodowanym;

— sposoby alarmowania ludności;

— zapobieganie powstawaniu i rozprzestrzenianiu się pożarów;

— posługiwanie się środkami do zwalczania pożarów;

— ratowanie ludzi i dóbr z rejonu pożaru;

- ochrona ludności przed katastrofalnymi zatopieniami i powodzią.

5. Ratownictwo i pomoc medyczna:

- rozpoznanie stanów zagrożenia życia i zdrowia;
- postępowanie w stanach zagrożenia życia i zdrowia;
- resuscytacja krążeniowo-oddechowa;
- udzielanie pierwszej pomocy poszkodowanym;
- posługiwanie się apteczką pierwszej pomocy i środkami podręcznymi;
- sposoby ewakuacji poszkodowanych;
- ratownictwo w wypadkach komunikacyjnych: bezpieczeństwo ofiar i udzielających pomocy, organizowanie pomocy, doraźne zabezpieczenie pojazdów przed zapaleniem, ewakuowanie ofiar wypadków z pojazdów;
- alarmowanie o zagrożeniu i wzywanie pomocy zawodowej;
- opieka nad poszkodowanymi.

6. Terenoznawstwo:

- orientacja w terenie;
- czytanie map i planów;
- określanie miejsca zdarzenia.

Osiągnięcia

W wyniku realizacji treści programowych uczeń powinien osiągnąć podstawowe wiadomości ogólne na temat:

- zagrożeń dla zdrowia i życia ludzkiego, jakie niosą ze sobą wypadki, katastrofy, awarie oraz środki masowego rażenia;
- psychologicznych i społecznych problemów w sytuacji zagrożeń, klęsk, katastrof, groźnych awarii i wojny;

- zasad prowadzenia akcji ratunkowej w przypadkach nagłych stanów zagrożenia życia i wypadków;

- zagrożeń okresu pokoju i wojny;

- form spełniania powinności obywatelskiej na rzecz obronności państwa;

- zasad i sposobów powszechnej samoobrony ludności;

- międzynarodowych uregulowań prawnych dotyczących ochrony ludności i dóbr kultury w czasie pokoju i wojny;

oraz umiejętności:

- rozpoznawania bezpośredniego zagrożenia zdrowia i życia ludzkiego;

- ratownictwa w nagłych stanach zagrożenia życia i wypadkach;

- samopomocy i udzielania pierwszej pomocy przedmedycznej poszkodowanym;

- posługiwania się improwizowanymi i etatowymi środkami, sprzętem ratowniczym oraz środkami zastępczymi;

- posługiwania się podręcznymi środkami przeciwpożarowymi;

- organizowania pomocy;

- alarmowania o zagrożeniu i wzywania pomocy zawodowej;

- zachowania się podczas ewakuacji z terenu zagrożonego;

- posługiwania się wybranymi przyrządami rozpoznania skażeń;

- posługiwania się środkami ochrony przed skażeniami.

WYCHOWANIE FIZYCZNE

Cele edukacyjne

1. Kształtowanie u uczniów postawy dbałości o własny rozwój fizyczny, sprawność i odporność organizmu oraz higienę ciała.
2. Rozbudzanie u uczniów potrzeby aktywności fizycznej — zabawy i wypoczynku, jako elementu zdrowego stylu życia, a równocześnie praktycznego wyrazu świadomej troski o własny rozwój i zdrowie; kształtowanie pozytywnych nawyków w tej dziedzinie.
3. Kształcenie charakteru i wzmacnianie psychiki uczniów poprzez ćwiczenia fizyczne oraz indywidualne

alny i zespołowy udział uczniów w sportowej rywalizacji w formach odpowiednich do ich płci, wieku, a także umiejętności i możliwości fizycznych.

4. Ogólne usprawnienie ruchowe uczniów, wzmacnianie ich odporności i tężyzny fizycznej.

5. Zapobieganie powstawaniu oraz korygowanie wad postawy.

Zadania szkoły

1. Umożliwienie wszystkim uczniom przeżycia radości, jaką dają dobrze dobrane i przeprowadzone zajęcia ruchowe.

2. Tworzenie okoliczności umożliwiających uczniom przeżycie satysfakcji z przewycięzania własnej słabości oraz osiągnięcia coraz większej sprawności fizycznej.
3. Ukazywanie uczniom etycznego wymiaru wspólnych zabaw i gier ruchowych, w szczególności czuwanie nad przestrzeganiem przez uczniów zasady „fair play” w rywalizacji sportowej.
4. Tworzenie warunków sprzyjających spontanicznemu organizowaniu przez uczniów gier i zabaw ruchowych.

Treści

1. Odpowiednie do zainteresowań uczniów gry, zabawy i zajęcia ruchowe na świeżym powietrzu i w pomieszczeniach.
2. Dostosowanie do płci, wieku, umiejętności i możliwości fizycznych, a także do warunków w jakich od-

bywają się zajęcia — ćwiczenia fizyczne, w tym ćwiczenia kształtujące prawidłową postawę ciała.

3. Uprawianie na szkolnym poziomie różnych, odpowiednio do lokalnych warunków i możliwości, dyscyplin sportowych, w tym gier zespołowych.

Osiągnięcia

1. Nabycie umiejętności przegrywania i wygrywania.
2. Uzyskanie dobrej kondycji fizycznej.
3. Nabycie umiejętności ruchowych oraz wiadomości umożliwiających korzystanie z różnych form wypożyczenia w ruchu.
4. Wykształcenie elementarnych nawyków higienicznych, w szczególności związanych z uprawianiem ćwiczeń fizycznych.

ETYKA (ZAJĘCIA FAKULTATYWNE)

Cele edukacyjne

1. Kształtowanie refleksyjnej postawy wobec człowieka, jego natury, powinności moralnych oraz wobec różnych sytuacji życiowych.
2. Przygotowanie do rozpoznawania podstawowych wartości i dokonywania właściwej ich hierarchizacji.
3. Ukazywanie odpowiedzialności każdego człowieka za siebie i innych oraz za dokonywane wybory moralne.

Zadania szkoły

1. Uświadamianie ważnych problemów moralnych i sposobów ich rozwiązywania.
2. Ukazywanie znaczenia zasad moralnych dla rozwoju osobistego człowieka, kształtowania się relacji pomiędzy ludźmi oraz życia społecznego, gospodarczego i politycznego.
3. Kształtowanie więzi z własną rodziną, tradycją, kulturą oraz krajem, umożliwiających rzeczywiste otwieranie się na różnorodność kultur w otaczającym świecie.
4. Umożliwienie rozwijania umiejętności prezentacji własnego stanowiska, dialogu z innymi i demokratycznego współdecydowania.

Treści

1. Człowiek jako osoba; natura i godność człowieka.

2. Rola i znaczenie sumienia w ocenie moralnej i dla wewnętrznego rozwoju człowieka.
3. Samowychowanie jako droga rozwoju.
4. Główne problemy współczesnej etyki.
5. Człowiek wobec wartości; człowiek wobec cierpienia i śmierci.
6. Moralność a religia, wiedza i polityka.
7. Wskazania moralne w religii chrześcijańskiej.
8. Wskazania moralne w innych religiach świata.
9. Moralne aspekty stosunku człowieka do świata przyrody.
10. Praca i jej wartość dla człowieka, znaczenie etyki zawodowej.

Osiągnięcia

1. Umiejętność dokonywania wyboru wartości i tworzenia ich hierarchii.
2. Umiejętność rozstrzygania wątpliwości i problemów moralnych zgodnie z przyjętą hierarchią wartości i zasadą dobra wspólnego.
3. Umiejętność respektowania zasad harmonijnego współistnienia i współdziałania ze środowiskiem społecznym i przyrodniczym.

FILOZOFIA (ZAJĘCIA FAKULTATYWNE)**Cele edukacyjne**

1. Wdrażanie do logicznego i krytycznego myślenia.
2. Kształcenie umiejętności uczestnictwa w dialogu, w tym prezentacji własnego stanowiska i jego obrony.
3. Uświadomienie specyfiki zagadnień filozoficznych; ich genezy, rozwoju i roli w kulturze.
4. Rozwijanie w uczniach samowiedzy poprzez uświadamianie zagadnień egzystencjonalnie i moralnie doniosłych.

Zadania szkoły

Uwrażliwianie na głębię znaczeniową słowa, poprawność formułowania zdań i jasność wypowiedzi.

Treści

1. Różne sposoby pojmowania filozofii (główne koncepcje filozofii, np.: klasyczna, pozytywistyczna, lingwistyczna).

2. Elementy logiki ogólnej i retoryki (myśl a język; umiejętność stawiania pytań, definiowania, klasyfikacji i argumentacji; dyskusja).
3. Elementy teorii poznania (źródła, granice poznania; prawdziwość poznania i jej kryteria).
4. Filozofia a inne dziedziny kultury (filozofia a nauka; filozofia a religia; filozofia a sztuka; filozofia a światopogląd; filozofia a ideologia).
5. Elementy antropologii filozoficznej (główne koncepcje człowieka; naturalne i kulturowe środowisko człowieka; człowiek w relacji z drugim człowiekiem i ze wspólnotami; człowiek wobec wartości; główne kierunki i szkoły etyczne; obyczaj, moralność, prawo).

Osiągnięcia

Umiejętność uczestniczenia w dyskusji, w tym:

- umiejętność prezentowania własnego stanowiska,
- umiejętność stawiania pytań i odpowiadania na pytania,
- umiejętność argumentowania.

WYCHOWANIE DO ŻYCIA W RODZINIE*

Seksualność nie jest wartością autonomiczną i wyizolowaną; wiąże się z całą strukturą osobowości, z systemem wartości człowieka, strukturą potrzeb, obrazem własnego „ja”, z normami moralnymi i religijnymi, relacjami interpersonalnymi, rolami małżeńskimi, rodzicielskimi i społecznymi. Szkoła jest zobowiązana respektować ten fakt i podawać wiedzę o ludzkiej płciowości w tak rozumianym kontekście całej rzeczywistości człowieka.

Cele edukacyjne

1. Rozwijanie umiejętności rozwiązywania problemów związanych z trudnościami okresu dojrzewania i dorostania.
2. Przybliżenie zagadnień związanych z przyjaźnią, miłością, seksualnością i prokreacją człowieka.
3. Uzyskanie przez uczniów lepszego rozumienia siebie i najbliższego otoczenia.
4. Kształtowanie postaw prorodzinnych, prozdrowotnych i prospołecznych.

Zadania szkoły

1. Wspieranie wychowawczej roli rodziny. Integrowanie działań szkoły i rodziców.

2. Pomoc w kształtowaniu pozytywnego stosunku do płciowości. Odniesienie płciowości do wartości nadrzędnych, takich jak: poszanowanie życia, miłość, małżeństwo, rodzina oraz przyjaźń, akceptacja i szacunek w relacjach międzyosobowych.
3. Pomoc w kształtowaniu dojrzałości psychoseksualnej, która wiąże się z podejmowaniem dojrzałych decyzji, właściwym przygotowaniem do przyszłych ról małżeńskich i rodzinnych.
4. Uświadomienie roli rodziny w życiu człowieka, promowanie trwałych związków małżeńskich, opartych na miłości, wierności, uczciwości i współpracy.
5. Przekazywanie rzetelnej wiedzy na temat zmian biologicznych, psychicznych i społecznych na różnych etapach rozwoju człowieka, dostosowanej do różnych potrzeb i poziomu rozwoju ucznia.

Treści programowe

1. Rozwój człowieka w kolejnych fazach życia ze szczególnym uwzględnieniem rozwoju psychoseksualnego.
2. Dojrzewanie: rozumienie i akceptacja kryteriów dojrzałości biologicznej, psychicznej i społecznej.

- Trudności, problemy okresu dojrzewania i sposoby radzenia sobie z nimi.
3. Wartości związane z płciowością człowieka: męskość, kobiecość, miłość, małżeństwo, rodzina, rodzicielstwo. Znaczenie odpowiedzialności w przeżywaniu własnej płciowości i budowaniu trwałych więzi.
 4. Istota seksualności człowieka. Aspekty seksualności: biologiczny, emocjonalny, duchowy. Integracja seksualna. Budowanie więzi (miłości) i prokreacja jako cele płciowości.
 5. Różnice w przeżywaniu miłości między chłopcem i dziewczyną. Komplementarność płci — wzajemne dopełnianie się płci w dziedzinie fizycznej, psychicznej, duchowej i społecznej. Rozumienie, akceptacja i szacunek dla osób płci odmiennej. Potrzeba pełnej akceptacji własnej seksualności.
 6. Zakłócenia i trudności w osiągnięciu tożsamości płciowej. Lęki homoseksualne a rzeczywiste skłonności homoseksualne; przyczyny. Możliwości pomocy w pokonywaniu trudności związanych z tożsamością płciową.
 7. Inicjacja seksualna i jej uwarunkowania. Następstwa przedwczesnej inicjacji seksualnej. Argumenty biomedyczne, psychologiczne i moralne za inicjacją w małżeństwie. Współżycie seksualne źródłem trwałych zobowiązań moralnych i psychicznych.
 8. Niebezpieczeństwa związane z niedojrzałym działaniem seksualnym: nieprawidłowy rozwój psychoseksualny, zranienia emocjonalne, uzależnienia seksualne, przedwczesne rodzicielstwo.
 9. Choroby przenoszone drogą płciową i AIDS. Profilaktyka.
 10. Istota miłości. Etapy rozwoju miłości: zakochanie, miłość młodzieńcza, miłość dojrzała. Kryteria dojrzałej miłości. Rodzaje miłości. Miłość jako proces dynamiczny.
 11. Zaburzenia w rozwoju miłości: niedojrzałość, egoizm, brak zrozumienia istoty miłości, brak odpowiedzialności, zazdrość, nieumiejętność okazywania uczuć.
 12. Biologia prokreacji; psychofizjologia procesów rozrodczych. Cykl owulacyjny i nauka obserwacji cyklu jako wprowadzenie do naturalnego planowania rodziny.
 13. Metody naturalnego planowania rodziny i ich skuteczność. Aspekt ekologiczny, psychologiczny i etyczny stosowania naturalnego planowania rodziny. Prezentacja wybranej metody: metody owulacyjnej Billingsa, termicznej, objawowo-termicznej.
 14. Metody i środki antykoncepcyjne i wczesnoporonne: różnice w działaniu; skuteczność, skutki uboczne; aspekt zdrowotny, psychologiczny i moralny ich stosowania.
 15. Świadomość własnej płodności i akceptacja płodności drugiej osoby oraz wspólna odpowiedzialność za płodność jako jeden z warunków prawidłowej więzi małżeńskiej.
 16. Ojcostwo i macierzyństwo jako dopełnienie więzi małżeńskiej. Adopcja.
 17. Nie planowane poczęcie dziecka; sposoby szukania pomocy w sytuacjach trudnych.
 18. Aborcja — zagrożenie dla zdrowia fizycznego i psychicznego; wymiar medyczny, psychiczny i moralny.
 19. Wiedza na temat przebiegu i higieny ciąży, rozwoju prenatalnego dziecka, porodu i naturalnego karmienia.
 20. Rola więzi matki z dzieckiem w pierwszym okresie życia dziecka. Dialog od poczęcia. Rola ojca w czasie oczekiwania na dziecko, w okresie porodu i w opiece nad noworodkiem.
 21. Wartość małżeństwa. Wybór współmałżonka: kryteria, trudności. Życie małżeńskie i rodzinne a doświadczanie ludzkiego szczęścia.
 22. Uwarunkowania rozwoju więzi małżeńskiej; dialog i komunikacja w małżeństwie, wierność i zaufanie.
 23. Konflikty w rodzinie. Przyczyny. Zasady konstruktywnego rozwiązywania konfliktów (mediacja, negocjacje).
 24. Zagrożenia społeczne i cywilizacyjne, jakim podlega współczesna rodzina: m.in. agresja, przemoc, alkoholizm, rozwód, separacja.
 25. Zaburzenia w sferze seksualnej. Przemoc i przestępstwa seksualne; możliwości zapobiegania, sposoby obrony. Informacja o środkach pomocy psychologicznej i medycznej.
 26. Wychowanie dzieci w rodzinie; miłość macierzyńska i ojcowska; znaczenie prawidłowych postaw rodzicielskich dla rozwoju dziecka.
 27. Prawodawstwo dotyczące rodziny.
- #### Osiągnięcia
1. Umiejętność dojrzałego funkcjonowania w życiu rodzinnym.
 2. Uczeń staje się świadomym kreatorem własnej osobowości.
 3. Znajomość podstawowych praw rządzących ludzką płodnością.
 4. Umiejętność podejmowania odpowiedzialnych decyzji dotyczących małżeństwa i rodziny.
- * Sposób nauczania szkolnego i zakres treści zajęć edukacyjnych „wychowanie do życia w rodzinie” określa rozporządzenie ministra właściwego do spraw oświaty i wychowania, wydane na podstawie art. 4 ust. 3 ustawy z dnia 7 stycznia 1993 r. o planowaniu rodziny, ochronie płodu ludzkiego i warunkach dopuszczalności przerywania ciąży (Dz. U. Nr 17, poz. 78, z 1995 r. Nr 66, poz. 334, z 1996 r. Nr 139, poz. 646, z 1997 r. Nr 141, poz. 943 i Nr 157, poz. 1040 oraz z 1999 r. Nr 5, poz. 32).